

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK VE
GÜZELLİK ANLAYIŞI**

-Buhârî Örneği-

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

BİLAL FERHAT AHLATCIOĞLU

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ KUDRET ARTIKBAEV

KASTAMONU-2018

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK VE GÜZELLİK
ANLAYIŞI
-Buhârî Örneği-**

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Kudret ARTIKBAEV
Jüri Üyesi	Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Şemsettin KIRIŞ

KASTAMONU-2018

TEZ ONAYI

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU tarafından hazırlanan “Hz. Peygamber’in Estetik ve Güzellik Anlayışı -Buhârî Örneği-” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kudrat ARTIKBAEV.....
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal.....
Ankara Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Şemsettin KIRIŞ.....
Kastamonu Üniversitesi

28 / 06 / 2018

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Ceydet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK VE GÜZELLİK ANLAYIŞI -Buhârî Örneği-

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Kudret ARTIKBAEV

Çalışmamızda “Hz. Peygamber’in (sav) Estetik ve Güzellik Anlayışı” *edep merkezli*, başka bir ifadeyle *âdâbı* referans alan bir ölçü ile incelenmiştir. Giriş kısmında araştırmamızın konusu, amacı, önemi ve metodu yer almaktadır. Birinci bölümde estetik ve güzelliğin tanımı, konusu, Kur’an-ı Kerim’deki, Hadislerdeki ve İslam düşünce tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Sonrasında estetik ve güzellik mefhumuyla anlam olarak örtüşen; Hz. Peygamber’in güzellik anlayışını tesbit etmede göz önünde bulundurulacak olan *cemil/cemal*, *hüsün/ihsan*, *tayyib* kavramları ile inceliğin ve güzelliğin ifadeleri olan *zarafet*, *edeb*, *letafet*, *nezaket* gibi bazı edebi kavramlar incelenmiştir. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber’in estetik ve güzel anlayışı, güzellik anlayışındaki temel ölçü, ilkeler ve ahlakındaki güzellikler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde de Sahih-i Buhari’de konumuzla alakalı olarak derlediğimiz hadis-i şerifler ve ayet-i kerimeler ışığında Hz. Peygamber’in (sav) muamelatındaki, ibadetlerindeki ve günlük fiillerindeki güzellikler ve ince detaylar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber (sav), Buhari, Estetik, Güzellik, Zarafet, Edep, Nezaket.

ABSTRACT

MSc. Thesis

PROPHET’S (pbuH) SENSE OF AESTHETICS AND BEAUTY (Buhârî Example)

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

Kastamonu University
Institute for Social Science
Department of Basic Islamic Sciences

Supervisor: Kudrat ARTIKBAEV

In our thesis, “the aesthetics and beauty understanding of the Prophet (pbuh)” is studied, focusing on manners, that is, in the light of proprieties.

In the introductory part, the aim, topic, significance and methodology of our study is stated. In the first section, the definition of aesthetics, its place and importance in Islamic history are elaborated. Afterwards, the concepts “cemil (kindness) and cema (grace)” “hüsün (beauty)/ ihsan (endowment)” “Tayyib (pleasant)”, which are used to determine the beauty perception of the Prophet (pbuh) and literary terms such as “elegance, manners, delicacy, politeness” are emphasized.

In the second part, the aesthetics and beautiful understanding of the prophet, basic paradigms in the perception of beauty and his moral beauties are handled.

As for the third section, hadiths Sahih Bhuhari, and beauties, elegant dimensions and tiny details in our Prophet's daily behaviours, worships, treatment of others are revealed.

Keywords:The Prophet (pbuh) , Bhuhari, Aesthetics, Beauty, Elegance, Manners, Politeness

KASTAMONU-2018 Pages: 109

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...

Âlemlerin yegâne sahibi ve Rabbi Yüce Allah'a hamd-ü senalar, O'nun Resulü Peygamber Efendimiz'e (sav) de sonsuz salat ü selamlar olsun!

Kâinatı mükemmel bir denge ile var eden, insanı mahlûkat arasında *ahsen-i takvim* üzere yaratan ve yaratanların da en güzeli olan Allah, âlemlere rahmet kıldığı Peygamber'ini de yüce bir ahlak üzere göndermiştir. Nitekim O (sav), karanlıklara gömülmüş Arap toplumundan kıyamete kadar gelecek bütün toplumlara hem önder ve hem de rehber kılınmıştır. Bu yüzden Hz. Peygamber (sav), en ulvi faziletlerle donatılmış ve tüm insanlık için üsve-i hasene (en güzel örnek) olarak nitelendirilmiştir. O'nun (sav) numune-i imtisal olan güzel söz ve davranışlarının bir konusu da kuşkusuz Hz. Peygamber'in, her insanda fitraten bulunan estetik ve güzellik anlayışıyla ilgili meselelerdir. Çalışma üzerinde durduğumuz mevzu da Hz. Peygamber'in (sav) bu minval üzere ortaya koyduğu söz ve fiileridir.

Hz. Peygamber'in güzel ahlakını ve güzellik anlayışını anlamaya, anlatmaya ve model olarak almaya bugün her zamankinden daha çok ihtiyacımızın olduğu kanaatindeyiz. Nitekim çirkinliklerin günbegün arttığı, insafsızlıkların had safhaya ulaştığı, vicdanların gittikçe köreldiği, en mühimi de barış, rahmet ve meveddet dini olan İslam'ın aslî hüviyetinden çıkarılarak sanki korku ve terör dini gibi lanse edilmeye çalışıldığı bir zamana hepimiz şahit olmaktayız. Esasen bu çalışmayı yapmadaki gayemiz, zihinlerde oluşturulmak istenen ve şuan gündemde de var olan *islamafofi* (islam korkusu) algısının, bu yanlış tezin doğru olmadığını ifade edebilmektir. Bu bağlamda tezimizdeki temel hedefimiz, güzeli ve güzelliği hayatının her anına ve alanına yansıtmış ve bunu bir hayat felsefesi haline getirmiş olan bir Peygamberin (sav) güzel ahlakındaki ölçüleri, estetik yönleri ve zarif detayları temâşâ edebilmektir.

Bu vesileyle çalışmamızda emeği geçen değerli danışman hocam Dr. Kudret ARTIKBAEV’e, fikir ve tavsiyeleriyle bizi teşvik eden Dr. Şemseddin KIRIŞ, Dr. Ahmet Özdemir, Hüseyin SICAK hocama ve diğer tüm kıymetli hocalarıma ayrıca manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme teşekkür ederim.

Son olarak, kadim geleneğimizin zirve ediplerinden şair Baki’nin de ifade ettiği üzere: *“Şu gök kubbe altında hoş bir sada bırakabilmek”* ümidiyle ortaya koyduğumuz bu alışmamızda İslam’ın ulvi sadasını ve Hz. Peygamber’in (sav) estetik ve güzellik anlayışını, bir nebze de olsa günümüz insanına ulaştırabilirsek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Gayret bizden, muvaffakiyet Allah’tandır...

Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

KASTAMONU, Haziran, 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	II
TAAHHÜTNAME	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
C. ARAŞTIRMANIN METODU VE SINIRLILIKLARI	2
1. BÖLÜM: ESTETİK ve GÜZELLİK MEFHUMU	3
1.1. Estetik	3
1.2. Güzellik	5
1.3. İslam Düşünce Tarihinde Estetik ve Güzellik	6
1.4. Kur'an-ı Kerim'de Estetik ve Güzellik	9
1.5. Hadislerde Estetik Mefhumuyla Anlam Olarak Örtüşen Bazı Kavramlar	10
1.5.1. Cemîl ve Cemâl	10
1.5.2. Hüsün ve İhsan	13
1.5.3. Tayyib	16

1.6. Hz. Peygamber'in Güzelliğe Bakışını İncelerken Referans Alınacak Bazı Edebî

Terimler	19
1.6.1. Zarafet	19
1.6.2. Edeb	19
1.6.3. Letafet.....	19
1.6.4. Nezaket	20

2. BÖLÜM: HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK VE GÜZELLİK ANLAYIŞI.....21

2.1. Hz. Peygamber'in Estetik ve Güzellik Anlayışı.....	21
2.1.1. Güzellik Anlayışı.....	21
2.1.2. Güzellik Anlayışının Menşei	24
2.1.3. Güzellik Anlayışındaki Temel Ölçü (Hüsn-i Niyet)	26
2.1.4. Güzelliğe olan Teşviki.....	28
2.2. Hz. Peygamber'in Güzellik Anlayışındaki Temel İlkeler.....	32
2.2.1. Kolaylaştırma İlkesi	32
2.2.2. Güzele (Hayra) Yorma İlkesi	33
2.2.3. Güzeli Esas Alma İlkesi	33
2.2.4. Günahı, Günahkâra Taşımama İlkesi	34
2.2.5. Çirkinliğe Engel Olma (Seddi Zera'i) İlkesi.....	36
2.3. Hz. Peygamber'in Ahlakındaki Güzellikler	38
2.3.1. Tevazuundaki Güzellik.....	38
2.3.2. Edeb ve Hayasındaki Güzellik	41
2.3.3. Hayırhahlığı ve Cömertliğindeki Güzellik	42
2.3.4. Ümmetine Düşkünlüğündeki Güzellik	46
2.3.5. Affediciliği ve Yumuşaklığındaki Güzellik	49
2.3.6. Şefkat ve Merhametindeki Güzellik	54
2.3.7. Vefakârlığı ve Kadirşinaslığındaki Güzellik	56

3. BÖLÜM: HZ. PEYGAMBER'İN MUAMELAT, İBADET VE GÜNLÜK FİİLERİNDEKİ GÜZELLİKLER.....	60
3.1. Hz. Peygamberin Muamelatındaki Güzellikler.....	60
3.1.1. Kadınlara Muamelesindeki Güzellik	60
3.1.2. Çocuklara Muamelesindeki Güzellik	64
3.1.3. Fakir, Yetim, Garip ve Muzdariplere Muamelesindeki Güzellik	68
3.1.4. Esir ve Hizmetçilere Muamelesindeki Güzellik.....	69
3.1.5. Mahzun ve Mağmumlara Muamelesindeki Güzellik	71
3.1.6. Hayvanata ve Canlılara Muamelesindeki Güzellik	72
3.1.7. Cemadata (Cansız varlıklara) Muamelesindeki Güzellik	75
3.2. Hz. Peygamber'in İbadetlerindeki Güzellikler	78
3.2.1. İbadetlerindeki Güzellikler	78
3.2.2. İbadetlerindeki Ölçülülük.....	80
3.2.3. İbadetlerindeki Titizlik	81
3.3. Hz. Peygamber'in Günlük Fiillerindeki Güzellikler.....	82
3.3.1. Günlük Fiillerindeki Güzellikler	82
3.3.2. Yolculuklarındaki Güzellikler	84
3.3.3. Temizlik Konusundaki Güzellikler	86
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA	92
İNTERNET KAYNAKÇASI	96
ÖZGEÇMİŞ.....	97

KISALTMALAR

(as)	: Aleyhisselam
et.	: Erişim tarihi
b.	: Bin, İbn
bk.	: Bakınız
bt.	: Binti
c.	: Cilt
d.	: Dipnot
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İşlam Ansiklopedisi
Dr.	: Doktor
İnt.	: İnternet Sitesi
Hn.	: Hadis numarası
Hz.	: Hazreti
(ra)	: Radiyallahu anhu
s.	: Sayfa
(sav)	: Sallallahu aleyhi ve sellem
şrh.	: şerh
Tkdm.	: Takdim
Tahk.	: Tahkik
Tash.	: Tashih
Terc.	: Tercüme
Ty.	: Tarih yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.	: Yıl
yyk.	: Yayın yeri yok
Yay.	: Yayınları, Yayınevi

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, “Hz. Peygamber’in (sav) Estetik ve Güzellik Anlayışı” dır. Çalışmamızda ilk olarak estetik ve güzellik mefhumunun tanımı, konusu, ilk defa kim tarafından ortaya konulduğu ve hangi anlamlarda kullanıldığı incelenecektir. Bu kavramların gerek Kur’an-ı Kerim’deki ve hadislerdeki gerekse İslam düşünce tarihindeki yeri, önemi ve ne şekilde telakki edildiği üzerinde durulacaktır. Ayrıca estetik ve güzellik fenomeniyle anlam olarak örtüşen *cemil/cemal*, *hüsün/ihsan*, *tayyib* gibi kavramların hadislerde genel olarak nasıl geçtiği maddeler halinde sıralanacaktır. Bununla beraber kadim geleneğimizde incelik ve güzelliğin terennümü olarak kullanılan *zarafet*, *edeb*, *letafet*, *nezaket*, *halavet*, *nezahet* ve *teravet* gibi bazı edebi kavramlar da tahlil edilecektir. Bahsi geçen tüm bu kavramları esas alarak Buhari’den konumuzla alakalı şerh ve açıklamalı olarak derlediğimiz hadisi şerifler ve ayet-i kerimeler ışığında Hz. Peygamber’in (sav) estetik ve güzellik anlayışı tesbit edilecektir.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Hz. Peygamber (sav), tüm insanlığa *üsve-i hasene* (en güzel örnek) olarak gönderilmiş ve hayatının her safhasında estetiği ve güzelliği kendisine şiar edinmiş bir insandır. Nitekim O’nun (sav) estetik anlayışı, güzelliğe bakışı; duygu ve düşüncesinden inancına, sözlerinden davranışlarına, suretinden siretine, muamelatından ibadetlerine ve günlük fiillerine kadar sirayet etmiştir. Bu yüzden güzeli ve güzelliği hayatının her anına ve her alanına yansıtmış, bunu bir hayat felsefesi haline getirmiş olan bir Peygamberin (sav) ahlakındaki estetik yönleri, güzel ve güzide ölçüleri temaşa etmek; çirkinliklerin izalesi ve güzelliklerin inşası adına önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın, İslam coğrafyasında yitirmek üzere olan *ümme* bilincinin kollektif bir şuura dönüşmesine; unutulmaya yüz tutmuş ahlaki faziletlerin ve kadim değerlerimizin tekrar ihyasına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

C. ARAŞTIRMANIN METODU VE SINIRLILIKLARI

“Hz. Peygamber’in Estetik ve Güzellik Anlayışı, -Buhari Örneği-” konulu bu çalışmamızda O’nun güzelliğe bakışını *edep* endeksli bir başka ifadeyle *âdâbı* referans alan bir ölçü ile inceledik. Araştırmamızda ilk olarak estetik ve güzellik mefhumunun tanımını, konusunu, ilk defa kim tarafından ortaya konulduğunu ve hangi anlamlara geldiğini izah ettik. Bunun yanında Kur’an-ı Kerim’in ve Müslüman mütefekkirlerin bu kavrama bakışını ve yaklaşımlarını ortaya koyduk. Estetik ve güzelliğin Buhari’deki hadislerde örtüştüğü kavramları (*hüsün, cemal, tayyib* gibi) ve bu kavramların hadislerde nasıl geçtiğini tetkik ettik. Hz. Peygamber’in estetik anlayışını tesbit ederken göz önünde bulundurmuş olduğumuz bazı edebi terimleri de (*zarafet, edeb, letafet, nezaket gibi*) kısaca açıkladık. Tüm bu çalışmaları yaparken estetik ve güzellik konusunda yayımlanmış kimi eserler, makaleler ve kaynaklardan yararlandık. Çalışmamızda Buhari’den derlediğimiz hadis-i şeriflerin yanı sıra konumuza ışık tutacağını ümit ettiğimiz ayet-i kerimelere de zaman zaman yer verdik. Riveyetlerin ve konumuzun daha iyi anlaşılması için yakın dönem hadis âlimlerimizden merhum Mehmet SOFUOĞLU’nun ‘*Sahih-i Buhari Tercümesi*’ adlı eserinden, hadislerin şerh ve açıklamalarından çokça istifade ettik.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak çalışmamızın ilk bölümünde estetiğin ve güzelliğin tanımı ve konusu, Kur’an-ı Kerim’de ve İslam düşünce tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durduk. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber’in estetik ve güzellik anlayışını, güzellik anlayışının menşeyini, güzelliklere olan teşvikini, güzellik anlayışındaki temel ölçüyü ve ilkeleri sonrasında da güzel ahlakındaki ince detayları tesbit ettik. Son olarak üçüncü bölümde de Hz. Peygamber’in (sav) muamelatındaki, ibadetlerindeki ve günlük fiillerindeki güzel kesitleri ve zarif ölçüleri ortaya koyduk.

1. BÖLÜM: ESTETİK ve GÜZELLİK MEFHUMU

1.1. Estetik

Grekçe “aishanesthai/duyu ile algılamak” ve “aisthesis/duyum, duyulur algı” kelimelerinden gelen *estetik* kavramı, duyulur algının duyusallığın sağladığı bilgiyle ilgilenen bir bilim dalıdır.¹ Bu kavramı, yakın bir zaman önce ortaya çıkartıp isimlendiren kişi, Christian Wolff’un öğrencisi Alexander G. Baumgarten’dır (1714-1762). Nitekim o, Batı’da 1750 tarihlerinde yayınladığı ‘*Aesthetica*’ adlı eseriyle ilk kez böyle bir bilimi temellendiren böylece estetiğin konusunu ve genel çerçevesini belirleyen kişi olmuştur.²

Estetik; güzel olan her şey üzerine düşünmeye yarayan, güzelliğin ve güzel sanatların yapısını ve içeriğini inceleyen,³ bununla beraber güzelliğin insan üzerindeki etkilerini konu edinen bir felsefe okuludur.⁴ Bir başka tanıma göre insanı hoşnut eden, ona haz veren ve onu heyecanlandıran duyguların incelenmesi bilimidir.⁵ Estetik, modern Arapça literatüründe *ilmü’l-cemal*, *el-cemaliyyat*, *felsefetü’l-cemalat* ve *felsefetü’l-fen*⁶ olarak geçmektedir. Osmanlı aydınları ise estetik kavramını, güzelliğin bilimi olarak telakki etmişler ve bu kavramı *ilm-i hüsn*, *ilm-i bedi*, *ilm-i mehasin*, *ilm-i ihsasat*, *ilm-i zevk* ve *hikmet-i bedayi* gibi terimlerle isimlendirmişlerdir. Bilhassa Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren Kur’an-ı Kerim’de: “*Allah’ın yaratmasındaki eşsiz güzellik*” anlamındaki *bedi*⁷ kelimesinden türetilerek *bediyyat* adıyla kullanılmaya başlanmıştır.⁸

¹ İsmail Tunalı, **Estetik**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996, s.13.

² İsmail Tunalı, a.g.e., s.13.

³ Nejat Bozkurt, **Sanat ve Estetik Kuramları**, Asya Kitabevi, Bursa 2000, s.33.

⁴ İlhan Ayverdi, “*Estetik*”, **Asırlar Boyu Tarihi seyri içinde Misalli Büyük Türkçe sözlük**, Kubbealtı Lugatı, İstanbul 2006, c. 1, s. 882.

⁵ Yaşar Fersahoğlu, **Dinler ve Çevre**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2011, s. 210.

⁶ İzzet es-Seyyid Ahmed, **el-Cemal ve İlmü’l-Cemal**, Amman: Daru Hudus ve İsrakat, 2013, s.10-14.

⁷ En’am, 101; Bakara, 117.

⁸ Ramazan Altıntaş, **İslam Düşüncesinde Tevhid ve Estetik İlişkisi**, Pınar Yayınları, İstanbul 2002, s. 13.

Estetiğin ana konusu ise güzelin ve güzelliğin sınırsız alanıdır.⁹ Esasen o, deney ve gözleme bağlı olaylarla değil bilakis duygularla ve değerlerle ilgilenen bir bilim dalıdır.¹⁰

Sonuç olarak estetik, güzeli konu alan ve güzelliği araştıran; iyi, çirkin, hoş gibi güzellikle alakalı terimleri inceleyen bir bilimdir. Kısaca estetik, *güzelin ve güzelliğin bilimidir*.

⁹ Aydın Işık, **Din ve Estetik Felsefi Bir İnceleme**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s. 13, 36; İsmail Şimşek, **Dinin Estetik Boyutu**, Samsun: Etüt Yayınları, 2014, s. 10.

¹⁰ Altıntaş, a.g.e., s. 13.

1.2. Güzellik

Güzellik; estetik bir nesnenin, estetik bir öznde estetik bir haz veya estetik beğeni duygusu oluşturmastır. Bu oluşum güzellik mefhumunun en temel özelliğidir. Bir başka tanıma göre ise estetik öznenin, estetik nesneden haz almasını ve hayranlık duymasını sağlayan; ölçülülüğün, ahenkliliğın, birliğin ve yüceliğın tamamıdır.¹¹ Tanımda *estetik özne*, güzellik değerini anlayan ve bu güzellik duygusundan etkilenen insandır. *Estetik nesne* ise bu güzellik değerinden etkilenen öznenin kendisine yaklaştığı şeydir. *Estetik haz* ise güzellik değerini bilen ve bu duygudan etkilenen insanın; estetik bir duruşla, estetik nesneye yaklaşması neticesinde hissettiği estetik heyecan, beğeni ya da duyguya denilmektedir. Son olarak *estetik beğeni* ise güzellikle çirkinliğı ayırt edebilme yeteneğidir.

Esasen güzelliğın, fizikötesi alanda cevher (öz) ve manayla ilgili bir değer olduğunu söyleyebiliriz.¹² Nitekim felsefecilere göre eğer güzellik özümüzde (fıtratımızda) olmasaydı başka bir ifadeyle güzeli, güzelliğı idrak edebilecek istidatta olmasaydık; bir şeyin güzel ya da çirkin olduğu kanısına varamayacaktık.¹³ Buradan hareketle güzelliğın, fıtratımızda var olan bir duygu olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴ Fıtratımızda var olan bu güzellik duygusu sayesinde günlük hayatta bizi hayranlığa sevkeden ve mutlu kılan her şeye güzel diyebilmekteyiz. Misal olarak Süleymaniye Camisi'nin eşsiz ihtişamının, muazzam bir boğaz manzarasının, bir selâtin caminin kuşak yazılarında selsebil misali akışkanlık göstererek seyreden kesretten vahdete yani tek ve mutlak güzel olan Allah'a götüren mükemmel bir hat istifinin insanda uyandırdığı haz, hoşnutluk ve hayranlık; Cemal Sahibi'nin fıtratımıza nakşettiğı güzellik duygusunun birer tecellileridir.

¹¹ Duygu Aksoy, “Çağdaş Din Felsefesinde Estetik ve Sanat”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 5.

¹² Şimşek, a.g.e., s. 7.

¹³ Işık, a.g.e., s. 275.

¹⁴ Emine Güzel, “İslam Sanat ve Estetiğinin Kur'an'daki Temelleri”, Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 3.

1.3. İslam Düşünce Tarihinde Estetik ve Güzellik

Müslüman mütefekkirlerin estetik ve güzellik konusundaki düşüncelerinde ilkçağ felsefecilerinden Sokrates ve Platon'dan etkilendiklerini söylemek mümkündür. Nitekim bu iki filozofun *güzel ve iyi kavramının aynı şey olduğu*¹⁵ şeklindeki kanaatleri ve böylece güzel ve iyi arasında tesis ettikleri sistematik bağın etkileri, bu meyanda Müslüman düşünürleri etkilemiştir.¹⁶

Müslüman düşünürlerin *güzel, estetik, güzellik* gibi terimler üzerinde doğrudan eser yazmadıklarını sadece *iyi, faydalı, doğru, güzel, çirkin* gibi kavramlar üzerinde dağınık fikirler ortaya koyduklarını da belirtmek gerekir.¹⁷ Şimdi İslam mütefekkirlerinin estetik ve güzellik mefhumu hakkındaki düşüncelerine bir bakalım;

İslam felsefecileri arasında *İkinci Öğretmen* olarak bilinen **Farabi' ye** (ö.339/950) göre güzellik, varlık piramidinin en üst kısmını teşkil eden bir gerçektir. Ona göre güzel olan; doğru olandır, var olandır. İlk olan'ın varlığı da en mükemmel bir varlıktır. O'nun (cc) güzelliği, ihtişamı ve nuru; bütün güzelliklerin en üstünü ve en güzeldir.¹⁸

İbn Sina'ya (ö. 428/1037) göre var olan bütün güzelliklerin kaynağı, O'dur (cc). Gerçek güzellik, O'na ait olan güzelliştir. Nitekim insan, o en güzelin niteliklerine büründüğü nispette güzelleşmekte ve yetkinlik kazanmaktadır. Kısaca yüce Allah, güzelliği zirveyi teşkil eden mutlak güzeldir.¹⁹

İbn Hazm'a (ö. 456/1064) göre ise yüce Allah, her şeyin yegâne sahibi ve yaratıcısıdır. O'nun ortaya koyduğu ve yarattığı her ne varsa, güzeldir. Herhangi bir şeyin güzel ya da çirkin, doğru ya da yanlış olmasının yargısını ancak Allah Teâlâ verir.²⁰

¹⁵ Şimşek, a.g.e., s. 22; Tunalı, a.g.e., s. 144.

¹⁶ Ayşe Taşkent, **Güzelin Peşinde (Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd'de Estetik)**, İstanbul, Klasik Yay. 2013, s. 283.

¹⁷ Hüseyin Akyüz, **Nebevi Öğretide Estetik Anlayış**, Fecr Yayınları, Ankara 2016, s. 37.

¹⁸ Farabi, Ebu Nasr, **el-Medinetü'l-Fazıla**, (terc. Ahmet Arslan), Semih Ofset, Ankara 1990, s. 12.

¹⁹ Işık, a.g.e., s. 203-204.

²⁰ Mustafa Yıldız, **"İbn Hazm'ın Güzellik Anlayışı"**, **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, 13, (2012), s. 102.

Gazzali’ye (ö. 505/1111) göre güzelin ve güzelliğin hakikati O’nda (cc) bulunur. Güzelliği kendinde olmayanların hatadan ve noksanlıktan münezzeh olmaları izafidir yani mutlak değildir. Başka bir ifadeyle güzellikleri kendinden olmayanlar, noksandırılar. Bu yüzden güzelliği kendinden ve tek mutlak varlık olan Allah, hakiki güzelliğin yegâne sahibidir.²¹

Rağib el-İsfehani’ye (ö. 502/1108) göre güzel; aklın ve duyuların algılayıp beğendiği, haz aldığı ve hayranlık uyandırdığı şeylerdir.

Muhyiddin İbnü’l-Arabî’ye (ö. 638/1240) göre ise cemal sahibi Allah Teâlâ, âlemi kendi suretinde yaratmıştır ve bu yüzden âlem her şeyiyle güzeldir. Güzel olduğu için de Allah’ı sevenin, kendi güzelliğinin tecellisi olarak yarattığı güzel âlemi sevmesi aynı şekilde güzel olan âlemi seven kimsenin de onu yaratan Yüce Allah’ı sevmesi gerekir.²²

Mevlana Celaleddin Rumi’ye (ö. 672/1273) göre güzellik, fitri olduğu için insan fitraten güzelliğe meftundur. İnsanın ve tüm âlemin güzelliği, Yüce Allah’ın güzelliğinin bir tezahürüdür. Nitekim Mevlana bir şiirinde Hz. Peygamber’in (sav): “Allah güzeldir, güzelliği sever.” hadis-i şerifine dikkat çekmiş böylece güzelin, güzelliği sevdiğini ve cezbe ettiğini ifade etmiştir.²³

İbn Kayyım el-Cevziyye (ö. 751/1353) ise güzelliği, gizli ve görülen güzellik diye ikiye ayırmaktadır. Ona göre *şecaat, adalet, sahavet, iffet* gibi ulvi ve manevi faziletler, gizli güzelliktir. Yüce Allah’ın bazı insanlara, yaratılışlarında hususi olarak bahşettiği güzel söz (hitabet), güzel yüz ve güzel ses gibi suret veya fiziki üstünlükler de görülen güzelliklerdir.²⁴

²¹ Gazzali, **İhyau Ulumi’d-din**, (terc. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yayınları, İstanbul 1974, s. 551-552.

²² Muhyiddin İbnü’l-Arabî, **Futuhât-ı Mekkiyye**, (tahk. Ahmet Şemsuddin) Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1999, s. 256.

²³ Mevlana Celaleddin er-Rumi, **Mesnevi**, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları, İstanbul 1991, c. 2, s. 6; Hâkim, en-Neysaburi, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed, **el-Müstedrek ale’s-Sahihayn**, Daru’l-Hameyn, Kahire 1997, c. 1, s. 26.

²⁴ İbn Kayyım el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekir b. Eyyüb, **Ravdatü’l-Muhibbin ve Nüzhetü’l-Müşakin**, (tahk. Ahmet Şemsuddin) Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003, s. 159-160.

Güzellik konusu kalam ilminde *hüsün* ve *kubuh* meselesi olarak ele alınmaktadır. Hüsün, şeriâtın failini övdüğü, güzel olarak nitelendirdiği hal ve hareketlerdir. Kubuh ise şariin failini yerdği ve çirkin olarak kabul ettiği davranış şekilleridir.²⁵ Nitekim kalam ilminde meşhur olmuş mütefekkirlerden Seyyid Şerif el-Cürcani (ö. 816/1413) buradan hareketle hüsün kavramını, dünyada övgü ile ahirette de sevap ile ilgili olan şey; kubuh kavramını ise ahirette cezayı gerektiren şey olarak tanımlamıştır. Ona göre hal ve hareketlerimizin veyahut eşyanın iyi ya da kötü, güzel ya da çirkin, doğru ya da yanlış hükmünü akıl değil din belirler.²⁶

Hâsılı İslam düşünürlerinin, hakiki güzelliği Yüce Allah'a izafe ettiklerini görmekteyiz. Onlar, güzelliğin O'nun (cc) Cemal sıfatının tezahürü olarak kâinata yayıldığını belirtmiş olmaktadırlar. Buradan hareketle İslam filozoflarına göre, yaratılmış (mahlûk) olan herhangi bir varlığın güzelliği, yüce Allah'ın güzelliğinin önüne geçmesi mümkün değildir. Çünkü O (cc), güzelliğin zirvesini teşkil eden mutlak güzeldir. Nitekim kâinattaki ahenk, uyum, mükemmellik, düzenlilik ve güzellik; güzel olan Allah'ın güzelliğine ve varlığına delalet eden hakikatlerdir.

Sonuç olarak Müslüman düşünürlerin güzellik mefhumunu, yüce yaratıcının mutlak güzelliği ve O'nun âlemdeki tecellisi üzerinde tartıştıklarını söyleyebiliriz.²⁷ Esasen Müslüman düşünürlerin bu fikirlerinin teşekkülünde, din olgusunun diğer bir ifade ile dinin temel kaynakları olan ayet ve hadislerin rolünün göz ardı edilemeyeceğini ifade etmek gerekir.

²⁵ Şehristani, Muhammed b. Abdulkerim, **Kitabu Nihayeti'l-Ekdam fi İlmi'l-Kelam**, (tahk. Alfred Ceyyum) Mektebetü's-Sekafeti'd-Diniyye, Kahire: 1430/2009, s. 362-363.

²⁶ Şehristani, a.g.e., s. 362-363

²⁷ Selim Sönmez, "Esma'ya Açılan Kapı: Estetik", **Köprü Dergisi**, Sayı: 71, yıl: 2000, s. 2.

1.4. Kur'an-ı Kerim'de Estetik ve Güzellik

Günlük dilde estetiğin konusu ve araştırma alanı olarak kabul edilen hüsün (güzel) kavramının, Kur'anı Kerim tarafından bir ahlak terimi olarak kullanıldığını²⁸ görmekteyiz. “*İyilikte bulunun. Çünkü Allah iyilikte bulunanları sever.*”²⁹ ayetinde de ifade edildiği üzere güzelliğin Kur'an'daki yeri ve değerinin; hikmet, marifet, hakikat ve tüm mevcudatın özünde yer alan iyilikten geldiğini söyleyebiliriz. Nitekim Kur'anı Kerim'de güzel ve yararlı olan arasında herhangi bir fark gözetilmemesi, iyi ve faydalı; doğru ve güzel kavramlarının aynı anlamda kullanılması, buna delalet eden bir olgudur.³⁰ Buradan hareketle Kur'an-ı Kerim'in sığ ve faydasız bir güzelliğe değil bilakis iyi, doğru, faydalı olan bir güzelliğe vurgu yaptığını söyleyebiliriz.³¹ Nitekim Hz. Peygamber'in (sav) bu hakikate dikkat çeken: “*Fayda vermeyen ilimden, ürpermeyen kalpten ve doymak bilmeyen nefisten Allah'a sığınırım.*”³² şeklindeki duası, pek düşündürücü bir misal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'deki bütün ibadetlerin, emir ve yasakların temel hedefi, birey olarak insanda umum olarak ta toplumlarda güzel davranışların yerleşmesini sağlamaktır.³³ Bu yüzdendir ki Kur'an-ı Kerim: “*Hanginizin daha güzel davranış ortaya koyacağını görmek için ölüm ve hayatı yaratan O'dur.*”³⁴ ayetinde ifade edildiği üzere insanın varlık amacının güzel davranışlar ortaya koymak olduğunu belirtmiş ve böylece güzellik kavramının alanını geniş tutmuştur. Ayrıca O, yüce Allah'ın tüm kâinatı en güzel surette yarattığını,³⁵ bütün mahlukat arasında mükerrem kıldığı insana³⁶ suret verip de suretini en güzel kıldığını³⁷ vurgulamış böylece insanın yüz ve endam güzelliğine bir atıfta bulunmuştur. İnsanı en güzel surette yaratmasının yanında insana kainattaki güzellikleri temâşâ edip zevk alma ve estetik değerler ortaya koyma istidadının da verildiğine bir

²⁸ Turan Koç, **İslam Estetiği**, İslami Araştırmalar Merkezi (İSAM) Yayınları, İstanbul 2009, s. 79-80.

²⁹ Bakara, 195.

³⁰ Osman Mutluel, **Kuran ve Estetik**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, s. 110.

³¹ Asr, 1-3, Cum'a, 5.

³² Hucurat, 14, Asr, 1-3; Müslim, Ebu'l-Huseyn b. Haccac el-Kuşeyri, **Sahihi Müslim**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Zikr, 73.

³³ Mutluel, a.g.e., s. 99;

³⁴ Mülk, 2.

³⁵ Secde, 7.

³⁶ İsra, 70.

³⁷ Teğabun, 3.

işaret vardır.³⁸ Bu yüzden Kur'an-ı Kerim insanı, evrendeki ilahi kudret akışlarını başka bir deyişle mutlak güzel olan Allah'ın kâinattaki güzellik tecellilerini seyretmeye teşvik etmektedir.³⁹

Sonuç olarak güzellik, sadece göz ile algılanabilen şeylerle sınırlı değildir. Nitekim beş duyumuzla algılayamadığımız birçok şeyde de güzellik vardır. Örneğin *aşk, sevgi, mutluluk* gibi soyut varlıkları her ne kadar göremesek de güzel olduklarını kabul ederiz. İşte Kur'an-ı Kerim'in estetik ve güzelliğe bakış açısında da fizikötesi bir estetiğe işaret olduğunu belirtebiliriz.⁴⁰ Hasılı Kur'an-ı Kerim'in estetik ve güzellik anlayışında manevi, ahlaki, yararlı, iyi, doğru tutum ve davranışları önceliğini ve güzelliğe bakışını bu ölçülerle temellendirdiğini ifade edebiliriz.

1.5. Hadislerde Estetik Mefhumuyla Anlam Olarak Örtüşen Bazı Kavramlar

Hz. Peygamber'in (sav) estetik ve güzellik anlayışını tespit edebilmek için hadislerde bu kavramlarla anlam olarak örtüşen bazı terimleri açıklamamız gerekmektedir. Her ne kadar estetik sözcüğü Batı dünyasından gelen bir kavram olsa da günümüzde güzelin ve güzelliğin bir ifadesi olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu sebeple özellikle Buhari'deki hadislerde geçen, estetik ve güzellik mefhumuyla anlamca yakın bir ilişkisi olan bazı kavramları açıklamanın konunun daha iyi anlaşılması açısından önemli ve gerekli olduğunu düşünüyoruz.

1.5.1. Cemîl ve Cemâl

Arapça'da "*cemule*" filinin bir mastarı olan cemal kavramı *güzellik* ve *güzelleşme* manalarına gelmektedir. Cemil kavramı da "*cemule*" filinin sıfatı müşebbehesi olup *iyilik, ihsan, güzel, güzellik sahibi, güzel yüzlü* gibi anlamları ihtiva etmektedir. Ayrıca aynı kökten gelen "*tecemmül*" kelimesi de *beğeniye* ve *mükemmel güzelliğe mazhar*

³⁸ Resul Ertuğrul, "*Kur'ana göre İnsanın Psiko-Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi*", Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2004, s. 216.

³⁹ Âl-i İmran, 190-192.

⁴⁰ Akyüz, a.g.e., s. 51.

olmak gibi bir manaya da gelmektedir. Yine aynı kökten gelen “*tecmil*” kavramı ise *güzelleştirmek, güzel kılmak, tezyin etmek/süslemek* gibi anlamları içermektedir.⁴¹

Yüce Allah’ın ulvi sıfatlarının en başında gelen cemal sıfatı, güzelin ve güzelliğin bir ifadesidir. Esasen tezekkür ve tefekkür eden hiç bir insanın evrendeki bu güzelliği görmemesi ve hissetmemesi mümkün değildir. Esasen güzelliğin insandaki tezahürü iki şekilde olur; Birincisi suretteki ve siretteki güzellik, ikincisi insanın diğer insanlarla olan muamelaatındaki güzellik. Nitekim yüce Allah (cc), insanlarla olan ilişkilerinde güzel (hayırhah) davrananları ve ona layık olanları sever.⁴²

Cemil ve **Cemal** kavramı hadis-i şeriflerde genel olarak şu şekillerde geçmektedir;

1. “Allah güzeldir (cemil), güzelliği (cemal) sever.”⁴³

” إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ “

2. “Kadın, dört özelliği için nikâhlanır: Malı, soyu, dini ve güzelliği (cemal)...”⁴⁴

” تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرُبَّتْ يَدَاكَ “

3. “Yedi sınıf insan vardır ki yüce Allah, kendi gölgesinden başka gölge bulunmayacak kıyamet gününde bu yedi sınıf insanı kendi gölgesinde barındıracaktır. Bu yedi sınıf insandan biri de öyle bir adamdır ki mevki ve güzellik (cemal) sahibi bir kadın kendisiyle birlikte olmak ister de “*Ben Allah’tan korkarım!*” diyerek bu çirkin teklifi reddeder.”⁴⁵

⁴¹ İbn Manzur, Ebu’l-Fazl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîki el-Mısri, **Lisanu’l-Arab**, Daru Sadr, Beyrut 1375/1956, s. 126-128.

⁴² Bakara, 195.

⁴³ Buhari, **el-Edebü’l-Müfred**, thk. Kemal Yusuf el-Hut, Beyrut, 1985, Alemü’l-Kütüb; Müslim, İman 147; İbn Hanbel, Ahmed. b. Muhammed, **Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, c.1, s. 399; Hakim el-Müstedrek, c. 1, s. 26.

⁴⁴ Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Cami’u’s-Sahih**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Nikâh, 15.

⁴⁵ Buhari, Ezan, 36.

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : الإمامُ العادلُ ، وَشَابَّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ ، وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

4. “Güzel (cemil) bir adam...”⁴⁶

“رَجُلٌ جَمِيلٌ”

Rivayette bahsedilen adam, Hz. Peygamber’in (sav) övdüğü bir kişi olan Said b. Zeyd’dir (ra). Bu güzel adam Mekke’de hanımıyla birlikte İslam’a ilk girenlerden ve cennetle müjdelenen on sahabiden biridir.⁴⁷

5. “Sen Arapların en güzeli (ecmel) olduğun halde...”⁴⁸

“... وَأَنْتَ أَجْمَلُ الْعَرَبِ...”

İsm-i tafdil kalıbındaki bu nitelemenin Ka’b b. Eşref için söylenmiş bir ifade olduğu rivayet metninden anlaşılmaktadır.

6. “Hz. Peygamber’e (sav) Huyey b. Ahtab’ın kızı olan Safiye’nin güzelliği (cema) zikredildi.”⁴⁹

حصن ذكر له جمال صفية بنت حيي بن أخطب 0 قدم النبي صلى الله عليه وسلم خبير فلما فتح الله عليه ال ...

7. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Benimle Peygamberler zümresinin durumu, şu kimsenin durumu gibidir ki o kişi güzel (cemil) ve mükemmel bir ev yapmıştır da sadece bir tuğlası eksik kalmış...”⁵⁰

⁴⁶ Buhari, Menakibu’l-Ensar, 33.

⁴⁷ Mehmet Sofuoğlu, Sahih-i Buhari Tercümesi, Ötüken Yayınları, İstanbul, ty. Menakıbu’l-Ensar, 33, d. 94.

⁴⁸ Buhari, Rehin, 3.

⁴⁹ Buhari, Buyu, 111.

” إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَكْمَلَهُ ، إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَاهُ ... ”

Sonuç olarak *Cemil ve Cemal* kavramının hadislerde ekseriyetle maddi ve suret (sima) güzelliğini; Kur'anı Kerim'de ise dış (madde, suret, sima) güzelliğin yanında manevi (siret, ahlaki) güzelliği ifade ettiğini söyleyebiliriz.⁵¹

1.5.2. Hüsün ve İhsan

Arapça'da *güzel olan, hoş giden, göze hoş gelen, rağbet edilen* gibi anlamlara gelen hüsün kelimesi, çirkin anlamındaki kubuh kelimesinin zıddıdır.

Rağip el-İsfehani'ye (ö.502/1108) göre hüsün, *hoşumuza giden ve içimizi açan her şeydir* ve ona üç şekilde güzellik değeri yüklenebilir. Bunlar aklın, duyuların ve duyguların algılayıp beğendiği güzelliklerdir.”⁵² İbnü'l-Cevzi ise (ö. 597/1201) seyyie (kötülük) kelimesinin zıddı olan hasene kavramını; *güzelliğinde noksanlık olmayan güzelliği çirkinliğinden ve iyiliği de kötülüğünden daha çok olan şeyler* olarak tanımlamıştır.⁵³

Hüsün kelimesinin hadislerde farklı şekillerde geçtiğini özellikle Hz. Peygamber'in (sav) güzelliğe bakışını anlamada bu kavramın büyük önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim Hz. Peygamber'in (sav) sıkça yaptığı ve bize de tavsiye ettiği bir duası, O'nun güzellik anlayışını ortayan güzel misallerden biridir: “*Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellik ver, ahirette de güzellik ver ve bizi cehennem ateşinden koru.*”⁵⁴

Şimdi de “**Hüsün**” kelimesinin hadis-i şeriflerde ne şekilde geçtiğine ve hangi anlamlarda kullanıldığına bir bakalım:

⁵⁰ Buhari, Menakıb, 18.

⁵¹ Akyüz, a.g.e., s. 67.

⁵² Rağip el-İsfehani, *Müfredat Fi Garibi'l-Kur'an*, Daru Kahraman, İstanbul 1986, s. 170.

⁵³ İbnü'l-Cevzi, Cemaleddin Ebu'l-Ferec Abdu'r-Rahman, *Nüzhëtü'l-A'yuni'n-Nevazir fi İlmi'l-Vücuḥ ve'n-Nezair*, (tahk. Kazım er-Razi, Müessesetü'r-Risale) Beyrut 1407/1987, s. 259.

⁵⁴ Buhari, Tefsir, 32.

1. “Yüce Allah, eşyadaki güzellikleri ve çirkinlikleri takdir edip yazdıktan sonra güzellerin güzelliğini, fenaların ve kötülerin de çirkinliğini beyan edip açıkladı. Her kim güzel bir iş yapmak ister de yapamazsa, Allah bunu yapılmış mükemmel bir iyilik olarak kaydeder. Eğer bu kişi güzel bir iş yapmak ister de sonra da onu yaparsa Allah o kimse için on mislinden başlayıp yedi yüz misliyle hatta daha da fazlasıyla sevap yazar. Her kim çirkin bir iş yapmak ister sonra da bundan vazgeçerse Allah bunu yapılmış mükemmel bir iyilik olarak kaydeder. Fakat kişi, çirkin bir iş yapmak ister de sonra da bu onu yaparsa Allah bunu sadece bir günah olarak yazar.”⁵⁵

إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ

2. “Ey Allahım! Yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzel kıl!”⁵⁶

”اللَّهُمَّ كَمَا حَسَنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي“

3. Hz. Peygamber (sav), insana ait amellerin güzelliğini ifade etmek sadedinde *hasene* tabirini kullanmıştır.⁵⁷

”إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ. ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ“

4. “Bir kimse Müslüman olur ve Müslümanlığı da güzel olursa ...”⁵⁸

”إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِمِثْلِهَا“

⁵⁵ Buhari, Rikak, 31.

⁵⁶ Buhari, el-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Edebü'l-Müfred**, tetkik: Muhammed Şahin, İslamî Davet Bürosu, Rabva/Riyad (1432/2010), hn. 290; bkz. islamhouse.com; Müsned, a.g.e., c. 1, s. 403.

⁵⁷ Buhari, Tevhid, 36; Hac, 128.

⁵⁸ Buhari, İman, 31.

5. Hz. Peygamber (sav), cahiliyet devrinde yaptığı iyilikler ve güzellikler sebebiyle bir ecir ve mükâfat olup olmayacağını soran bir kişiye: “Sen, geçmişte yaptığın iyilikler ve güzellikler ile Müslüman oldun!”⁵⁹ şeklinde cevap vermiştir.

أَنَّ حَكِيمَ بْنَ جَرَامٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنَّنْتُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَتَاقَةٍ أَوْ صَلَةٍ رَجِمَ أَفِيهَا أَجْرُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسَلَمْتَ عَلَى مَا أَسَلَفْتَ مِنْ خَيْرٍ.

6. Hz. Peygamber (sav): “Bir kimse İslam’a girer ve Müslümanlığı da güzel olursa, Allah onun evvelce işlemiş olduğu bütün çirkinliklerini örter. Sonra sıra kısasa gelir. Bir iyilik, ondan yedi yüz kat büyük hasene ile, bir kötülük ise yalnızca kendi misliyle karşılır; netice olarak da Allah o kötülüğü affeder.”⁶⁰ buyurmuştur.

إِذَا أَسَلَّمَ الْعَبْدُ فَحَسَنَ إِسْلَامَهُ يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ الْقِصَاصُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا

7. Enes b. Malik’in (ra) anlattığına göre Hz. Peygamberin (sav) sıkça yaptığı bir dua şöyle idi: “Ey Allahım! Bize dünyada güzellikler ver, ahirette de güzellikler ver ve bizi cehennem ateşinden koru.”⁶¹

كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»

8. “İhsan, Yüce Allah’a, O’nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Her ne kadar sen O’nu göremesen de O seni mutlaka görüyor.”⁶²

قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ: الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ،

⁵⁹ Buhari, Zekât, 25.

⁶⁰ Buhari, İman, 31.

⁶¹ Buhari, Daavat, 55.

⁶² Buhari, İman, 37.

18. “Sizin en hayırlı olanınız, ahlakı en güzel olanınızdır.”⁶³

إِنْ مِنْ أَحْسَنِكُمْ خَلْقًا

19. “Sizden biriniz ölümü temenni etmesin. Eğer kişi muhsin (güzel) bir kimseyse ihsanı (güzel amelleri) artar.”⁶⁴

لَا يَتَمَنَّي أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ ، إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ يَزْدَادُ ، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ يَسْتَعْتَبُ

Hasılı hüsün kavramı ve türevleri, Hz. Peygamber’in (sav) hayatında hep iyi, güzel, hoş ve faydalı vb. şeyleri ihtiva emektedir. Ayrıca bu kavramın O’nun gönül dünyasında, ahlak güzelliğini ifade etmek için kullanılmış kavramlardan biri olduğunu da ifade etmek gerekir.

1.5.3. Tayyib

Arapça’da “**t-y-b**” kökünden gelen *tayyib* kavramı, hadislerde güzelliği ifade etmek üzere kullanılmış olan kavramlardan biridir. Kelime *hoş, latif, temiz, güzel, tatlı, güzel koku, temiz su, nezih, iffet, helal* gibi anlamları ihtiva etmektedir. Ayrıca insanın fitri olarak kabul ettiği güzel şeylere de denilmektedir. Kısaca *tayyib* kelimesini tanımlayacak olursak bir kimsenin nefsinin ve duyu organlarının sevdiği, haz aldığı ve hayran kaldığı şeylerdir.⁶⁵

⁶³ Buhari, Menakıb, 23.

⁶⁴ Buhari, Merda, 19.

⁶⁵ Rağib el-İsfehani, a.g.e., s. 464-465; İbn Manzur, a.g.e., c. 1, s. 564.

Tayyib kelimesi, hadis-i şeriflerde genel olarak şu anlamlarda kullanılmıştır:

1. “Temiz, meşru ve helal kazançlar...”⁶⁶

مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلِ تَمْرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ , وَإِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُهَا بِيَمِينِهِ , ثُمَّ يُرَبِّيَهَا لِصَاحِبِهِ كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلَوْهُ حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ

2. “Güzel koku...”⁶⁷

Nitekim güzel koku ile alakalı olarak Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “İyi (güzel) arkadaşla kötü arkadaşın durumu, güzel koku satan attar ile körük çeken demircinin durumu gibidir. Misk sahibinde şu iki güzel şeyden biri eksik olmaz. Ya güzel kokusundan bir miktar satın alırsın ya da o güzel kokusunu hissedersin. Demirci körüğü ise ya bedenini veya elbiseni yakar ya da pis kokusunu hissedersin.”⁶⁸

إِنَّمَا مِثْلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُخَذِّكَ إِيَّاهُ أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكَبِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً

3. “Portakal, hurma gibi güzel meyvelerin kokularının hoşluğu, tatlarının güzelliği...”⁶⁹

Nitekim bir rivayette Hz. Peygamber (sav), Kuran okuyan bir mü’mini tadı da kokusu da hoş ve güzel olan bir portakala; Kuran okumayan mü’mini de kokusu olmayan ancak tadı güzel olan bir hurmaya benzetmiştir. Kur’an okuyan facir kimseyi ise kokusu güzel ancak tadı acı ve çirkin olan reyhane otuna; Kur’an okumayan facir kişiyi de tadı da kokusu da güzel ve hoş olmayan Ebu Cehil karpuzuna⁷⁰ benzetmiştir.

مِثْلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمِثْلِ الْأُتْرُجَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ وَمِثْلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمِثْلِ النَّمْرَةِ لَا رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا خُلْوٌ وَمِثْلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مِثْلُ الرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمِثْلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمِثْلِ الْحَنْظَلَةِ لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ

⁶⁶ Buhari, Tevhid 3, Zekât 8.

⁶⁷ Buhari, Hac, 29.

⁶⁸ Buhari, Buyu, 38.

⁶⁹ Buhari, Fezailu'l-Kuran, 17, 36, Et'ime, 30, Tevhid, 57.

⁷⁰ Buhari, Fezailu'l-Kur'an, 17.

4. “Temiz ve berrak su...”⁷¹

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ،

5. “Gönül hoşluğu...”⁷²

يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عَقَدٍ، يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ مَكَانَهَا: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عَقْدُهُ كُلُّهَا، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسْلَانَ

6. “Lezzetli şeyler...”⁷³

أَخْبَرَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَرِّ الظُّهْرَانِ نَجْنِي الْكَبَاثَ فَقَالَ عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ فَإِنَّهُ أَيْطَبُ فَقَالَ أَكُنْتُ تَرَعَى الْغَنَمَ قَالَ نَعَمْ وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا رَعَاهَا

7. “Ne mutlu (tûbâ)...”⁷⁴

”... طُوبَى لِعَبْدٍ أَخَذَ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَشَعَّتْ رَأْسُهُ مُعْبَرَةً قَدَمَاهُ، ...

Netice olarak hadislerde tayyib kavramıyla maddi ve manevi temizlik, helal ve meşru kazanç, temiz yemek, güzel koku ve güzel sözler gibi müstesna güzellikler kastedildiği gibi övgüye layık güzel hasletler de kastedildiği söylenebilir.

⁷¹ Buhari, Zekât, 44, Vesaya, 26, Eşribe, 13.

⁷² Buhari, Bed’ul-Halk, 11.

⁷³ Buhari, Et’ime, 50.

⁷⁴ Buhari, Cihad, 70.

1.6. Hz. Peygamber'in Güzelliğe Bakışını İncelerken Referans Alınacak Bazı Edebî Terimler

1.6.1. Zarafet

Arapça'da “**z-r-f**” kökünden gelen “**zarafet**”, zariflik sözcüğünden bir alıntıdır. Yine “*zarif ve şık idi, göze hoş geldi*” manasındaki “*za-ru-fe*” fiilinin de mastarıdır.⁷⁵ “*Rakik ve nazik duruş, ölçülü davranış, edebi muamele, giyim ve kuşam inceliği, güzel ve ince söyleyiş*”⁷⁶ gibi anlamları içermektedir. Bunun yanında: “*kibar, rakik, latifeli, nüktedan, yetenekli*”⁷⁷ gibi manalara da gelmektedir.

1.6.2. Edeb

Arapça'da “**e-d-b**” kökünden gelen “**edeb**” kelimesi, “*terbiye, incelik, düzgün ve ölçülü davranış*” gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca bu kelime, Arapça'da: “*Misafır ağırladı; terbiyeli, ölçülü, kültürlü ve güzel davranış sergiledi*” anlamındaki “**e-de-be**” fiilinin de mastarıdır.⁷⁸ Edeb kavramı: “*güzel ahlak, ince duygu ve düşünce, her şeyi yerli yerince (ölçülü) yapmak, güzel söz ve davranış ortaya koymak, iyi tutum, zarafet, nezaket, letafet, kibarlık*”⁷⁹ gibi anlamları içermektedir. Genel bir tanım yapacak olursak edeb, “*müsamaha, hoşgörü, zarafet, nezaket ve letafet*” gibi ahlaki faziletlerin hepsini ihtiva eden ve yaratanın rızasına muvafık olan; şer'in gerekli, aklın da hoş gördüğü tüm güzel söz ve davranışlardır.”⁸⁰

1.6.3. Letafet

Arapça “**l-t-f**” kökünden gelen “**letafet**” kavramı: “*zarif, samimi, hoşgörülü söz ve davranış, dostça hal ve hareket, incelik ve iyilik*” anlamlarına gelmektedir. Yine Arapça'da “*hoşa gider şekilde davrandı.*” anlamındaki “**la-ta-fe**” fiilinin de mastarıdır.⁸¹ Letafet, Osmanlıca lügatte ‘*zarafet, nezaket, hoşluk, latiflik, yumuşaklık,*

⁷⁵ Etimoloji Türkçe, **Lügat Sitesi**, “*Zarafet*”, (www.etimolojiturkce.com/kelime/zarafet), et. 30.04.2018.

⁷⁶ Ferit Develioğlu, **Türkçe-Osmanlıca Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitap Evi, Ankara 2007, s. 1168.

⁷⁷ Ahmet Muhtar, **Mu'cem el'Arabiyyi'l-Esasi**, Tunus: Lidurus Yayınları, 2002, s. 808.

⁷⁸ Etimoloji Türkçe, **Lügat Sitesi**, “*Edep*”, (www.etimolojiturkce.com/kelime/edep), et. 30. 04. 2018.

⁷⁹ Mustafa Çağrı, “*Edeb*” maddesi, **Diyanet İslam Ansiklopedisi** (DİA), TDV Yayınları, Ankara, 1994, s. 412.

⁸⁰ Zeki Duman, **Kur'anı Kerim'de Adab-ı Muâşeret (Görgü Kuralları)**, İstanbul: Tuğba Neşriyat, 1989, s. 21.

⁸¹ Etimoloji Türkçe, **Lügat sitesi**, “*Letafet*”, (www.etimolojiturkce.com/kelime/letafet), et. 30.04.2018.

güzellik, hafiflik’ anlamlarına geldiği gibi ‘*cisimden alakayı kesip bir nevi nuraniyet kesbetmek*’⁸² gibi bir anlamı da ihata etmektedir.

1.6.4. Nezaket

Aslı Farsça olan “**Nâzuk**” kelimesi: “*ince, latif, nazlı*” manalarına gelmektedir. Nazuk sözcüğü, Orta Farsça (Pehlevice veya Partça) “*nâzuk*” kelimesinden gelmektedir. Aslı Farsça olan bu kelime, Arapça sarf kuralına göre türetilmiş Türkçe bir türevidir.⁸³ Genel olarak nezaket: “*kırıcı, itici, sert, kaba söz ve fiillerden uzak durmak, toplumdaki her bir ferde karşı ölçülülük, saygılı, efendi, sevgili, edepli, erdemli ve seviyeli davranmak*”⁸⁴ gibi anlamları içermektedir.

Ayrıca bu edebî kavramlar dışında yine kadîm geleneğimizden bize ulaşmış olan, kökeni itibariyle de Arapça’dan gelen “*tatlılık, şirin olmak, sevimlilik, şirinlilik, zevk*” anlamındaki “**Halâvet**”; “*ahlak temizliği, nezaket ve rikkat (incelik)*” anlamındaki “**Nezâhet**” ve “*güzellik, teru tazelik, dirilik, parlaklık, hoşluk*” anlamındaki “**Terâvet**” kelimesi de kullanacağımız diğer kavramlardır.⁸⁵

Sonuç olarak inceliğin, estetiğin ve güzelliğin adeta terennümleri olan bu edebi kavramların her biri Hz. Peygamber’de tecessüm ederek bir nevi değerini, anlam ve önemini onda bulmuş niteliklerdir.⁸⁶ Nitekim arapça bir kelam-ı kibar olan: “*Şeref’ül-Mekanı bil-Mekin*”⁸⁷ sözünde belirtildiği üzere gerek mekanları ve gerek kavramları şerefli ve anlamlı kılan, o manaya ve mekana değer atfedenlerdir. Hasılı Hz. Peygamber’in estetik ve güzellik anlayışını incelerken bahsi geçen ‘*zarafet, edeb, letafet, nezaket, halavet, nezahet ve teravet*’ şeklinde edebi terimleri tanımanın ve referans almanın, konumuza ışık tutacağını ümit etmekteyiz.

⁸² Osmanlıca Lügat Sitesi, “*Letafet*”, (www.osmanlica.ihya.org/letafet), et. 30.04.2018.

⁸³ Etimoloji Türkçe, Lügat sitesi, “*Nezaket*”, (www.etimolojiturkce.com/kelime/nezaket), et. 30.04. 2018.

⁸⁴ Sabri Türkmen, “*Kuran’da Nezaket*”, **Diyanet İlmî Dergi**, Aralık-2007, s. 74.

⁸⁵ Nedirnedemek.net, Lügat Sitesi, “*Halavet, Nezahet, Teravet*”, www.nedirnedemek.com (nezahet), et. 30.04. 2018.

⁸⁶ Elif Kopal, “*Buhari ve Müslim Hadisleri Çerçevesinde Hz. Peygamber’in Nezaket ve Zarefeti*”, Yüksek Lisans Tezi, **Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Rize, 2013, s. 15

⁸⁷ Ömer Yılmaz, “*Toplumun Birlik ve Beraberliğine Katkı Sağlayan Bazı Sufî Deneyimler, (KesretteVahdet)*”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1-2008, 349-376, s. 10.

2. BÖLÜM: HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK VE GÜZELLİK ANLAYIŞI

2.1. Hz. Peygamber'in Estetik ve Güzellik Anlayışı

2.1.1. Güzellik Anlayışı

Hz. Peygamber'in (sav) güzel ahlakının teşekkülünde '*şecaat, adalet, şefkat, merhamet, sahavet*' gibi pek çok güzel vasıf bulunmaktadır. Ancak bu nitelermelerin yanında O'nun (sav) mümtaz bir vasfı daha vardır ki o da güzelliştir. O'nun bu güzellik vasfı, tüm ahlakî faziletlerinin beslendiği yegâne ana kaynaktır.⁸⁸ Bunun yanında Hz. Peygamberin (sav) güzelliğini terennüm eden *teravet, zerafet, letafet, halavet, nezaket ve adab-ı muaşeret* gibi edebi katreler vardır ki bu güzelliklerin hepsi O'nun hayatında müşahhas hale gelmiş, böylece anlam ve önemini O'nun güzellik anlayışında bulmuştur. Çünkü O (sav), var olan bütün güzelliklerin mütemmimi⁸⁹ olarak gönderilmiştir. Bu sebeple O'nun (sav) estetik dünyasına göre mizanda ahlaki ve manevi güzelliklerden daha ağır ve üstün gelecek sair iş bulunmamaktadır.⁹⁰ Ayrıca O (sav), bu ulvi güzelliklere sahip olan kimsenin en üstün ve en faziletli kişi olduğunu haber vermektedir.⁹¹ O'na (sav) göre bu ulvi güzelliklere sahip olan bir kişi gündüzlerini sıyam, gecelerini de kıyam üzere geçirenlerin derecesine ulaşmakta⁹²; mükafat olarak da cennetin en güzel yerinde bir makama⁹³ layık görülmektedir.

Hz. Peygamber'in estetik ve güzellik anlayışının parolasında gayet veciz bir şekilde ifade ettiği: "*Allah güzeldir, güzelliği sever.*"⁹⁴ sözünün yer aldığını söyleyebiliriz. Nitekim güzellik, Yüce Allah'ın da en temel hususiyetidir ve Kur'an-ı Kerim'de bu gerçeğe taalluk eden *cemal*,⁹⁵ *behic*,⁹⁶ *zinet-tezyin*,⁹⁷ *ihsan*⁹⁸ gibi nice kavramlar yer

⁸⁸ Sadık Kılıç, "*Allah Güzeldir, Güzelliği Sever.*" adlı makale, **Diyanet İlmî Dergi**, Nisan Ayı, 2017, s. 1.

⁸⁹ Buhari, a.g.e., 273; Müsned, c. 2, s. 381.

⁹⁰ Buhari, a.g.e., 270; Tirmizi, Birr, 62.

⁹¹ Buhari, a.g.e., 271, 272; Müsned, c. 2, s. 381.

⁹² Buhari, a.g.e., 284.

⁹³ Buhari, a.g.e., 270, 272; Tirmizi, Birr, 62; Ebu Davud, Edeb, 7.

⁹⁴ Buhari, a.g.e., 1/186; Hâkim, a.g.e., c. 1, s. 26.

⁹⁵ Nahl, 5.

⁹⁶ Hac, 5; Kâf, 7; Neml, 60.

⁹⁷ Hicr, 16; Kâf, 6.

⁹⁸ Bakara, 195.

almaktadır.⁹⁹ Bu yüzden bütün güzelliklerin sahibi ve müsebbibi mutlak güzel olan Yüce Allah'tır. Nitekim O (cc), bu güzelliğinin bir yansıması olarak Kerim kitabını, kelimada tebarüz eden eşsiz bir mucize; insanı, yaratılanlar arasında mükerrerem ve muhteşem bir eser; Hz. Peygamberi de (sav) insanlar arasında temayüz ederek zirveleşen bir şaheser olarak yaratmıştır.¹⁰⁰

Yine zerreden küreye her şeyi en güzel surette var eden,¹⁰¹ kendisi de güzel bir Mevla¹⁰² olan yüce Allah, bütün mahlûkat içerisinde mükerrerem kıldığı insandan¹⁰³ güzel bir kul¹⁰⁴ olmasını beklemektedir. Bundan dolayı güzel bir insan olmaya namzet bir kimseden, boş yere yaratılmamış¹⁰⁵ bu kainattaki güzellikleri seyretmesini ve bu güzellikleri bahşettiği için de kendisini tesbih ve takdis etmesini istemiştir.¹⁰⁶ Nitekim bütün âlem, âkilller için seyr-i bedayi, ahmaklar için ise yemek ve şehvetten ibarettir.¹⁰⁷ Şeyh Sadi Şirazi'nin de ifade ettiği üzere güzellikleri temaşa etmek isteyenler için bir ağaç yaprağı, mutlak güzel olan Allah'ın varlığına ve güzelliğine bir işarettir. Ancak çirkinlik dehlizlerinde kaybolan gafiller için ise bütün ağaçlar bir yaprak bile etmemektedir. Netice olarak Yüce Allah (cc), insandan gerek kendi özündeki ve gerekse âlemdeki bu güzelliklere bigâne kalmamasını istemektedir: “Ey İnsan! Seni (en güzel bir biçimde) yaratan ve şekillendiren, dengeli kılan, terkiibini de dilediği gibi yapan ve sana ihsanı bol olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?”¹⁰⁸ İşte bu sebeple insan, kâinattaki bu ilahi kudret akışlarını seyredebilecek istidatta yani fitraten güzelliklere mütemayıl olarak yaratılmıştır.¹⁰⁹ Nitekim her doğan çocuğun dünyaya fitraten saf, temiz ve güzel olarak gelmesi,¹¹⁰ bu hakikate delalet etmektedir.

⁹⁹ Kılıç, a.g.m., s. 1.

¹⁰⁰ Osman Nuri Topbaş, **Fahr-i Âlem-Habibi Hüda Hz. Muhammed Mustafa**, Erkam Yayınları, İstanbul 2015, s. 8.

¹⁰¹ Secde, 7.

¹⁰² Hac, 78.

¹⁰³ İsra, 70.

¹⁰⁴ Sad, 30.

¹⁰⁵ Al-i İmran, 191.

¹⁰⁶ Al-i İmran, 190-191.

¹⁰⁷ Topbaş, “*Tefekkür*”, Altınoluk Dergisi, Eylül Sayısı, İstanbul, 2007, sayı: 259, s. 32.

¹⁰⁸ İnfitar, 6, 7, 8.

¹⁰⁹ Tin, 4.

¹¹⁰ Buhari, Cenâiz, 80; Müslim, Kader, 22-23.

Gerek ismiyle gerekse cismiyle güzel olan ve bütün güzellikleri kendinde toplamış olan Hz. Peygamberin (sav), güzelliğe bakışı ve estetik anlayışı ise bambaşka kılınmıştır. Çünkü ilâhî bir lütuf olarak bütün güzellikler O'na (sav) sevdirilmiştir.¹¹¹ Nitekim O'nun (sav) estetik anlayışı, duygu ve düşüncesinden inancına, sözlerinden davranışlarına, sîretinden suretine kısaca hayatının her alanına sirayet etmiş ve bunu bir hayat düsturu haline getirmiştir. Güzellikler, O'na (sav) o kadar sevdirilmiştir ki dostlarının dahi güzel olmaları ve güzelliklerinin de daim olması için Yüce Allah'a dua etmiştir. Nitekim ashabından Ebu Zeyd Amr b. Ahtab (ö.80/699) için: "Ey Allahım! Onu güzelleştir ve güzelliğini devamlı kıl!"¹¹² şeklinde duası bunun güzel bir örneğidir.

Hz. Peygamber'in (sav) güzellik anlayışının tezahürlerinden birini, bir mümini bal arısına benzetmesinde görmekteyiz. Esasen arı daima temiz ve güzel şeyler yer, temiz ve güzel şeyler ortaya koyar, temiz ve güzel yerlere konar. Nazik ve zarif olduğu için de konduğu yere ne zarar verir ne de kırıp incitir. Düşüğünde de ne kırılır ne de bozulur. Gerçekten de bal arısı son derece maharetli, becerikli, çevresine yararlı ve bir o kadar da mütevazı bir mahlûktur. Çok çalışkan olması hasebiyledir ki geceleri bile çalışır, hep temiz ve güzel şeyler yer ve netice de güzellikler ortaya koyar.¹¹³ Hasılı Hz. Peygamber (sav), mü'mini güzel ve zarif bir teşbihle arıya benzetmesiyle estetik anlayışını ortaya koymaktadır.

Hz. Peygamber (sav), güzelliğe olan hayranlığının terennümü olarak sıkça: "*Ey Rabbimiz! Bize dünyada iyilikler ve güzellikler ver, ahirette de iyilikler ve güzellikler ver ve bizi cehennem ateşinden koru!*"¹¹⁴ duasını yapmış ve böylece Rabbinden hep güzellikleri istemiştir. O'nun (sav) bir adının Habibullah (Allah'ın mahbubu, sevgilisi) olması da calibi dikkattir. Bunun yanında mutlak güzel olan Allah'ın, yarattığı kullarını

¹¹¹ İbnü'l-Arabi, Muhyiddin Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Hatimi, **Fususul-Hikem**, (talik, Ebu'l-Ala Afifi), Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, ty., s. 221.

¹¹² Akyüz, a.g.e., s. 99-100.

¹¹³ Topbaş, *Fahri Âlem*..., s. 71.

¹¹⁴ Buhari, Tefsir, 32.

sevmesinin, kullarının da kendisini sevmesinin şartını, Habibini (sav) sevmeye ve ona tabi olmaya bağlaması da çok manidardır.¹¹⁵

Hız. Peygamber'in güzelliğe yaptığı atıflardan birinde O (sav), bir cenaze merasimine iştirak etmişti. Mezarda ufak bir kazılış hatası yapıldığını görünce bunun düzeltilmesini istedi. Sonra orada bulunanlardan biri: *"Bunun ölüye herhangi bir zararı dokunur mu?"* diye sormuş, O' da (sav) estetik tavrını ortaya koyan şöyle zarif bir cevap vermiştir: *"Bu gibi şeylerin gerçekte ölüye herhangi bir zararı ya da faydası yoktur. Ancak yaşayan kimsenin gözlerini rahatsız etmemesi içindir."*¹¹⁶ Bir başka rivayette Hız. Peygamber (sav), bir kimsenin mü'min kardeşini güler yüzle karşılamak gibi tabii bir iyiliği dahi küçük görmemesini öğütlemiştir. Nitekim bir kimsenin, mü'min kardeşine güzel bir yüzle tebessüm etmesinin, güzel bir söz sarf etmesinin kısaca güzellik adına yaptığı her bir işin sadaka olduğunu ve cehennemden korunmasına vesile olacağını¹¹⁷ bildirmiştir. Hız. Peygamber'in (sav) güzellik anlayışını tesbit etmemize imkan veren yine mühim örneklerden birinde O (sav), ashabının arasından en güzel ve en kibar simalı olarak Dihyetü'l-Kelbî'yi (ra) seçmiş ve İslam'a davet için Rum Kayseri'ne göndermiştir.¹¹⁸ Nitekim Cebraîl'de (as) pek çok kez bu sahabinin suretine bürünerek Peygamber'e vahiy getirmiştir. Hız. Peygamber'in, o dönemin en büyük devlet başkanı olan Rum Kayseri'ne böyle yakışıklı ve güzel simalı bir kişiyi seçip göndermesi¹¹⁹ yine hicretten önce Medine'de muallim olarak yine gayet yakışıklı ve güzel çehreli bir sahabe olan Musab b. Umeyr'i (ra) görevlendirmesi,¹²⁰ O'nun (sav) son derece yüksek bir seçme güzelliğini ve estetik tutumunu ortaya koymaktadır.

2.1.2. Güzellik Anlayışının Menşei

Hız. Peygamber'in (sav) güzellik anlayışının kaynağında kuşkusuz Yüce Allah olduğunu ifade edebiliriz ki bu düşünceyi kanıtlayan pek çok ayet-i kerime ve hadis-i şerifler bulunmaktadır. Nitekim: "Kimin daha güzel davranış ortaya koyacağını sınamak için

¹¹⁵ Âl-i İmran, 31.

¹¹⁶ İbn Sad, Ebu Abdullah Muhammed, *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*, Daru Sadr, Beyrut, ty., 1/142.

¹¹⁷ Buhari, Edep, 33, 34; Menakıb, 25.

¹¹⁸ Buhari, Cihad, 101.

¹¹⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Cihad, 101, s. 1925, d. 203.

¹²⁰ Buhari, Menakıbu'l-Ensar, 46.

ölümü, hayatı¹²¹ ve dahi bütün mevcudatı, en güzel bir surette¹²² yaratan, yaratanların da en güzeli (*ahsenu'l-halikin*)¹²³ olan ancak O' dur (cc). Yine en güzel isimlerin "¹²⁴ sahibi olan ve kullarından da bu en güzel isimleriyle dua etmelerini isteyen¹²⁵ Yüce Allah, bütün insanları indirilenlerin en güzeli olan Kur'an-ı Kerim'e tabi olmaya¹²⁶ çağırılmaktadır. Bunun yanında kerim kitabının ahlakı ile ahlaklanmış, onda zikredilen edep ölçüleri ile müeddeb olmuş yine bu kitapta belirtilen güzel haller ile mütehalli olmuş bir Resul'e (sav) itaati kendisine itaat; ona isyanı da kendisine isyan addetmiştir.¹²⁷ Güzellik anlayışıyla bütün insanlığı aydınlatmak üzere¹²⁸ gönderilen bu Kutlu Elçi (sav), son ve evrensel din olarak kendisine tevdi edilen İslam'ı güzel bir kul¹²⁹ olarak yaşamış, tüm çağlara pek güzide mesajlar vererek güzelliklere teşvik etmiştir.¹³⁰ Bundan dolayı kendisi, *üsve-i hasene*¹³¹ olarak nitelendirilmiştir.

Dikkat edilirse konumuzun girizgahında Hz. Peygamber'in (sav) estetik anlayışının ve güzelliğe bakışının kaynağında Yüce Allah olduğunu ifade etmiştik. Esasen Hz. Peygamber'in (sav) bu gerçeği kudsi bir haberle şöyle teyid ettiğini görmekteyiz: "Yüce Allah, eşyadaki güzellikleri ve çirkinlikleri takdir edip yazdıktan sonra güzellerin güzelliğini, fenaların ve kötülerin de çirkinliğini beyan edip açıkladı. Her kim güzel bir iş yapmak ister de yapamazsa, Allah bunu yapılmış mükemmel bir iyilik olarak kaydeder. Eğer bu kişi, güzel bir iş yapmak ister de sonra da onu yaparsa Allah o kimse için on mislinden başlayıp yedi yüz misliyle hatta katbekat daha fazlasıyla sevap yazar. Her kim çirkin bir iş yapmak ister, sonra da bundan vazgeçerse, Allah bunu yapılmış mükemmel bir iyilik olarak kaydeder. Fakat kişi, çirkin bir iş yapmak ister de sonra da onu yaparsa Allah, bunu sadece bir günah olarak yazar."¹³² Esasen bu kudsi hadis-i şeriften Allah'ın rahmetinin genişliğini, eşsiz rahmetinin ve güzelliğinin her şeyi

¹²¹ Mülk, 2.

¹²² Secde, 7; Teğabün, 3.

¹²³ Mü'minun, 14.

¹²⁴ Taha, 8; Haşr, 24.

¹²⁵ A'raf, 180.

¹²⁶ Zümer, 55.

¹²⁷ Nisa, 80.

¹²⁸ Ahzab, 46.

¹²⁹ Sad, 30.

¹³⁰ Ahzab, 46; Fetih, 8-9.

¹³¹ Ahzab, 56.

¹³² Buhari, Rikak, 31.

kuşattığını,¹³³ kâinattaki bütün güzelliklerin yegâne sahibinin ve müsebbibinin O (cc) olduğunu¹³⁴ anlamaktayız. Bunun yanında mutlak güzel olan Allah Teala, güzelliğinin tecellisi ve rahmetinin nişanesi olarakta Peygamberini¹³⁵ göndermiştir. Nitekim bir örnek bu hakikati müşahhas olarak ortaya koymaktadır;

Hiz. Peygamberi (sav) hayatında hiç görmemiş bir zât, Ashab-ı Kiram'ın büyüklerinden Halit b. Velid'den (ra) Allah Resulü'nün (sav) güzelliğini anlatmasını istemişti. Halit de O'nu (sav), layıkıyla anlatabilmenin pek mümkün olmayacağını söyledi. Adam: "Anlatabildiğin kadar" diye ısrar edince Halid (ra), şöyle zarif ve hikmet dolu bir cevap verdi: "*Sana şu kadarını söyleyeyim ki gönderilen, gönderenin kadrince olur. Gönderen, kâinatın yaratıcısı Yüce Allah, olduğuna göre, gönderilen kişinin güzelliğini ve şanını var sen düşün!*"¹³⁶

2.1.3. Güzellik Anlayışındaki Temel Ölçü (Hüsn-i Niyet)

Hiz. Peygamber'in estetik ve güzellik anlayışındaki mühim ve temel ölçünün, *hüsn-i ve samimi niyet* olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim O (sav), amellerin niyetlerin keyfiyetine göre değerlendirileceğini¹³⁷ haber vermiş ve böylece niyetin önemine dikkat çekmiştir. Sahabenin büyüklerinden Ömer b. Hattab'ın (ra) rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Hiz. Peygamber (sav), amellerin niyetlere göre değerlendirileceğini ve herkesin yaptığı işin karşılığını, niyetine göre alacağını bildirmektedir. Niyeti, Allah ve Resulüne varmak ve onlara hicret etmek olan kimsenin eline geçecek sevab da Allah ve Resulüne hicret sevabı olacağını, niyeti bir dünyalığa ya da bir kadına kavuşmak olan kimsenin hicreti de hicret ettiği şeye göre değerlendirileceğini¹³⁸ haber vermiştir. Hadis alimlerinin de niyetin ehemmiyetine vurgu yapmak üzere kitaplarına genel olarak niyet hadisi ile başlamış olduklarını görmekteyiz. Çalışmamızda hadislerini ana kaynak olarak referans aldığımız İmam-ı Buhari de *Sahih-i Buhari* adlı eserine niyet hadisiyle giriş yapmıştır. O, böyle yapmakla niyet hadisinin *el-Camiu's-Sahih* içindeki konumunu, Fatiha

¹³³ A'raf, 156.

¹³⁴ Mü'minin, 14.

¹³⁵ Enbiya, 107.

¹³⁶ Kastalani, "*Mevahib-i Ledünniyye Tercümesi*", İstanbul, 1984, yyk., s. 417.

¹³⁷ Buhari, İman 41, Vahiy, 1.

¹³⁸ Buhari, Vahiy 1, İman, 41.

suresinin Kur'anı Kerim içindeki konumuyla aynı mesabede tutmak istemiş olmalıdır.¹³⁹ Böylece O, kitabına niyet hadisi ile başlayarak niyetin sair ameller içindeki vazgeçilmez konumuna işaret etmiş olmakta ve bir eser ortaya koyacaklara da teberrüken niyet hadisiyle başlamalarını tavsiye etmektedir.¹⁴⁰ Yine büyük hadis âlimlerinden Ebu Davud, incelediği beş yüz bin hadis-i şerif'ten dini hususlarda kişiye yeterli olacak dört temel hadisi belirlemiş ve bunlar arasında da önemine binaen niyet hadisini ilk sıraya almıştır. Ve ona göre vicdani temayüllerin, hal ve hareketlerimizin güzel ya da çirkin; iyi ya da kötü olarak değerlendirilmesi, niyetlerin keyfiyetini bilmekle mümkün olmaktadır.¹⁴¹ Başka bir deyişle her türlü söz ya da fiilin yapılması veya terk edilmesinde niyet esas alınmaktadır. İmam-ı Şafi, Ahmed b. Hanbel, Tirmizi, Darekutni gibi âlimler de İslam'ın üçte birini anlayabilmenin ancak niyet hadisi ile mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Hatta İmam-ı Şafi, yetmiş konuyla ilgisi olması sebebiyle niyet hadisini *din ilminin yarısı* olarak kabul etmek gerektiğini vurgulamıştır.¹⁴² Kısaca niyet hadisinin kalbi bütün güzel amelleri kapsaması sebebiyle dinin özünü teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Bizim de niyet bahsi üzerinde özellikle durmamızın sebebi, tez konumuzun temelini, ana temasını bu hadis-i şerifin teşkil etmesi ve konumuz açısından önemli olması dolayısıyladır.

Esasen kalbî bütün güzel amellerin oluşunun ve değer kazanmasının evvela gönlümüzdeki gizli niyetlere ikinci olarakta organların görünürdeki fiil ve hareketlerine bağlı olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴³ Nitekim yapılan bir ibadet veyahut herkesin hayranlığını cezbetmiş bir güzel söz ya da eylem, görünüş bakımından mükemmel ve muhteşem olabilir. Ancak güzel ve samimi bir niyetle ve sadece Allah rızasını kazanmak maksadıyla yapılmamışsa bunun hiçbir değerinin olmayacağı aşıkardır. Nitekim bu hakikate işaret eden bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (sav), dünyada iken *alim desinler* diye ilim öğrenmiş ve öğretmiş bir ilim sahibinin; *cesur adam* desinler diye şehit düşmüş bir kimsenin ve *cömert insan* desinler diye malını sarfetmiş bir zenginin, kıyamet

¹³⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Vahiy, 1, s. 8, d. 4.

¹⁴⁰ Lütfi Çakan, Yaşar Kandemir ve Raşit Küçük, **Riyazü's-Salihin Tercümesi**, Erkam Yayınları, İstanbul 2005, c. 1, s. 93.

¹⁴¹ Sofuoğlu, a.g.e., Vahiy, 1, s. 9, d. 4.

¹⁴² Lütfi Çakan, vd., a.g.e., s. 93.

¹⁴³ Sofuoğlu, a.g.e., Vahiy, 1, s. 8, d. 4.

sahnesinde Allah'ın huzurundan kovulacağını ve yüzüstü cehenneme atılacağını haber vermiştir.¹⁴⁴ Bu yüzden Yüce Allah'ın dış güzelliğe ve mallara değil bilakis kalplere, güzel ve samimi bir niyetle yapılmış amellere önem verdiği hakikatine işaretle Hz. Ali (ra) şöyle buyurmuştur; “Elbise ve süslenmelerle elde edilen güzelliklerin kalıcı değildir. Bilakis samimi ve güzel niyetlerle ortaya konmuş ahlaki güzellikler bakidir. Bunu da hem yaratan ve hem de insanlar sever.”¹⁴⁵ Hasılı gerçek zenginliğin ve güzelliğin mal ya da surette olmadığını bilakis hüsn-i ve samimi niyetlerle münevver olmuş bir kalb-i selim de ve gönül zenginliğinde olduğunu¹⁴⁶ belirtmek gerekir.

Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in (sav) ortaya koyduğu bütün estetik ve güzel fiillerinin teşekkülünde ve temel ölçüsünde, samimi ve güzel niyetlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim toplumumuzda kadim geleneğimizden bir ölçü olarak söylenegelmiş: “Niyet hayır ise, akıbet de hayır; niyet güzel ise, akıbet de güzel”¹⁴⁷ sözü, buna delalet eden bir vecizedir.

2.1.4. Güzelliğe olan Teşviki

Sadece kendi hayatını güzelliklerle mücehhez ve müzeyyen kılmakla yetinmemiş bir insan olarak Hz. Peygamber (sav), güzelliğe teşvik için de tüm çağlara nice güzel öğütler ve güzide mesajlar vermiştir. Nitekim güzelliklere terğib için ortaya koyduğu mesajlardan birinde İslam'a giren ve Müslümanlığı da güzel olan bir kimsenin evvelce işlemiş olduğu bütün çirkinliklerinin Yüce Allah tarafından örtüleceğini; yaptığı bir iyiliğinin ondan yedi yüz kat daha büyük hasene ile bir kötülüğünün ise yalnızca misliyle karşılanacağını ve Yüce Allah'ın da o kötülüğü affedeceğini¹⁴⁸ haber vermiştir. İslam'ı güzel yaşamının ve Müslümanlığı da güzel işlerle müzeyyen kılmanın mükâfatı ayet-i kerimelerle de teyid edilmiştir:

¹⁴⁴ Buhari, Rikak, 36; Müslim, İmare, 152

¹⁴⁵ Müstakimzade Şeyh Süleyman Saadeddin Efendi (1719-1788), “*Şerh-i Divan-ı Ali*”, Derin Yay., İstanbul, 2012.

¹⁴⁶ Şu'ara, 88-89; Buhari, Rikak, 15; Müslim, Zekât, 130; Tirmizi, Zühd, 40; İbn Mace, Zühd, 9.

¹⁴⁷ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, İnkilap Kitapevi, İstanbul, 1995, sny.

¹⁴⁸ Buhari, İman, 31.

“Kim bir güzellikle gelirse işte ona bunun on katı vardır. Kim de bir kötülükle gelirse o da bu kötülüğünden başkasıyla cezalandırılmaz, haksızlığa da uğratılmaz.”¹⁴⁹

“Kim güzel bir şefaitle şefaatte bulunursa, ondan kendisine bir hisse vardır. Kim de kötü bir şefaitle şefaatte bulunursa ondan da kendisine bir günah payı vardır. Çünkü Allah, her şeye kadirdir ve nazırdır.”¹⁵⁰

Hiz. Peygamber (sav) bir başka rivayette ashabına, güzel amel işlemeye devam etmelerini tavsiye etmiştir. Çünkü herkese meyyal olduğu alanın kolaylaştırılacağını bu yüzden saadet ehline güzel amellerin; şekavet ehline de şekavet ehlinin çirkin işlerinin kolaylaştırılacağını¹⁵¹ belirtmiştir. Sonrasında bu tavsiye ve açıklamalarını teyid eden şu ayeti kerimeyi okumuştur: “Bundan sonra kim verir ve sakınırsa, o en güzel olanı tasdik ederse biz de onu en kolay olana hazırlarız. Eğer kim de cimrilik ederse ve o en güzel olanı yalanlarsa biz de ona en güç olanı kolaylaştırırız.”¹⁵² Buradan hareketle insanın fitratında var olan meleklik yetisi ile hayvanlık yetisi arasında sürekli bir itişme ve çekişmenin gerçekleştiği ve insanın meleklik kuvveti ile yüceleceği; hayvanlık kuvveti ile de alçalacağı ifade edilmiştir.¹⁵³ Bu yüzden insan da hayvanlık kuvveti baskın gelirse meleklik yetisi sönmekte, meleklik kuvveti baskın gelirse o zamanda hayvanlık yetisi sönmektedir. Ayette de ifade edildiği üzere insan için asli ve kesbî melekelerinin icabına ve temayülüne göre bir nizam ve intizam vücuda getirmek konusunda Allah’ın hususi bir yardımının olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁴ Bu sebeple insan meleklik özelliklerini kendisine düstur edinirse Yüce Allah’ın buna uygun şekillerde yardımda bulunacağını ve bunu ona kolaylaştıracağını eğer insan hayvanlık özelliklerini düstur edinirse Yüce Allah’ın ona da hayvanlığa meyledecek sebepler üzerinden yardımda bulunacağını ve ona da bunu kolaylaştıracağını ifade etmek mümkündür.¹⁵⁵ Bundan dolayı yüce Allah (cc), herkesin

¹⁴⁹ En’am, 160.

¹⁵⁰ Nisa, 85.

¹⁵¹ Buhari, Cenaiz, 82.

¹⁵² Leyl, 5-10.

¹⁵³ Tin, 4, 5, 6; A’raf, 179; Sofuoğlu, a.g.e., s. 886, d. 235.

¹⁵⁴ Sofuoğlu, a.g.e., s. 886, d. 235; Leyl, 5-10.

¹⁵⁵ Leyl, 5-10; İsrâ, 84.

kendi mizacına (meşrebine) göre iş yapacağını ve bu konuda kimin daha doğru (güzel) bir yol tuttuğunu da ancak kendisinin en iyi bileceğini¹⁵⁶ haber vermiştir.

Hiz. Peygamber (sav) güzel bir mü'min olmaya teşvik eden ayrıca estetik tavrını da ortaya koyan başka rivayetlerde O (sav), mü'min bir kişiyi kimi zaman bereketli olmasıyla ağaçlar arasında ayrı bir nüfuza sahip olan bir hurma ağacına¹⁵⁷ kimi zaman da esen bir rüzgârın etkisiyle kâh eğilen ve kâh doğrulan yeşil ekin dalına benzetmiştir.¹⁵⁸ Mü'min bir kişiyi yeşil ekin dalına benzetmesinde ise ayrı bir nükte ve hikmet vardır. Nitekim düzgün bir sap ile çıkan ekin her zaman sakın değildir, esen rüzgâr ile kâh eğilir ve kah doğrulur; bir zaman yeşil yaşar, bir zaman sonra sararır. Fakat o, rüzgârların şiddetleri ve zamanın teğayyürü karşısında eğildiği halde hiçbir zaman devrilmez yine de doğrulur. Mü'min de böyledir; hastalık, hüzn, keder, zulüm gibi zamanın bir takım bunaltıcı halleri karşısında kısmen sarsılsa da bir türlü yıkılmaz ve Allah'a güzel bir kul olmaya gayretten de geri durmaz. Fasık ve facirler ise selviler gibi ne kadar metin, boylu poslu olursa olsun sabretmesi icap eden yerlerde sabretmeyip günaha girerler ve sonunda fisk ve fücurları sebebiyle yere serilirler.¹⁵⁹

Hiz. Peygamber (sav), bir başka rivayette güzellikler ortaya koymanın önemine ve gerekliliğine dikkatlerimizi çekmektedir. Nitekim bir gün ashabından biri, cahiliyet devrinde yaptığı iyilikler ve güzellikler hasebiyle kendisine ecir ve mükâfatın olup olmayacağını sormuş, Hiz. Peygamber de ona geçmişte yaptığı iyilikler ve güzellikler sayesinde Müslüman olduğunu¹⁶⁰ haber vermiştir. Hadis alimleri, Hiz. Peygamber'in (sav) bu sözünü iki şekilde tevil etmişlerdir. Bir kısmı hadiste kastedilen manayı: "Sen geçmişte kazandığın güzel tabiatlar ile müslüman oldun!" şeklinde anlamak gerektiğini, diğer bir kısmı da; "Sen cahiliyede ortaya koyduğun güzel amellerle güzel bir unvan

¹⁵⁶ İsrâ, 84.

¹⁵⁷ Buhari, Et'ime, 42.

¹⁵⁸ Buhari, Marda vet-Tıb, 1.

¹⁵⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Marda vet-Tıb, 1, s. 3456, d. 3, 5.

¹⁶⁰ Buhari, Zekât, 25.

kazandın ve bu içtimai şerefle Müslüman oldun!”¹⁶¹ şeklinde anlamak gerektiğini ifade etmişlerdir.

Hız. Peygamber (sav) güzel bir şiire ya da söze de hayranlık duymuş ve ümmetini bu konuda teşvik etmiştir. Esasen O’nun (sav) söz konusundaki estetik tutumunu ortaya koyan “*Allah’a ve ahiret gününe iman eden ya hayır (güzel) söz söylesin ya da sussun!*”¹⁶² ifadesi çok calib-i dikkat bir misaldir. Böylece O (sav), sözün en güzel ve hayırlı olanını söylemeyi eğer söylenecek söz bir anlam ya da önem ihtiva etmiyorsa o zaman da susmak gerektiğini vurgulamış olmaktadır. Nitekim müslümanın kendisini ilgilendirmeyen boş şeylerle uğraşmayı terketmesinin, o kimsenin güzel bir Müslüman olduğunu gösteren bir hakikattir. Hız. Peygamber (sav), diğer bir rivayette cahiliye döneminde güzel şiir ve kasideleriyle meşhur olan Abdullah b. Revaha’yı (ra) bir mecliste: “Şüphesiz ki kardeşiniz hak (güzel) söz söyler, batıl söz söylemez” buyurarak takdir ve taltif etmiş, bu suretle de güzel söz ve şiiri methetmiştir.¹⁶³ Bunun yanında Hız. Peygamber (sav) “Şairlere gelince onlara yoldan sapmış olanlar uyarlar. Onların her vadide şaşkınca dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin?”¹⁶⁴ ayetinde ifade edildiği üzere çirkin söz ve nahoş şiirler ortaya koyanları da estetik tavrının muktezasınca zemmetmekten uzak durmamıştır.

Hız. Peygamber’in güzel söze ve güzelliğe olan hayranlığını gösteren başka bir rivayette O (sav), yarım hurma vermeye de imkanı olmayan bir kimsenin hiç olmazsa hoş ve güzel bir söz söylemesini¹⁶⁵ tavsiye etmiştir. Nitekim aynı rivayette O (sav), güzel bir sözün bile sadaka olduğunu ve kişinin cehennemden kurtuluşuna vesile olabileceğini haber vermiştir. Hız. Peygamber’in (sav) bu rivayette hoş ve güzel bir sözün sadaka olduğunu vurgulamasında ise ayrı bir hikmet ve letafet bulunmaktadır. Nasıl ki maddi

¹⁶¹ Sofuoğlu, a.g.e., s. 949, d. 80.

¹⁶² Buhari, Edeb, 85.

¹⁶³ Buhari, Teheccüd, 21.

¹⁶⁴ Şu’ara, 224, 225, 226.

¹⁶⁵ Buhari, Edeb, 34.

olarak birşeyler vermek, alan kişinin gönlünü açar, gönlündeki gam ve hüznü giderirse aynı şekilde güzel söz de muhatabın gönlünü ferahlatır ve teskin eder.¹⁶⁶

Hasılı Hz. Peygamber'in (sav), güzel bir sözü sadakaya benzetmek suretiyle rakik ve estetik bir teşbihte bulunduğunu görmekteyiz. Nitekim bu örnek, O'nun hayata bakışındaki inceliği ve güzelliği bize anımsatmaktadır.

2.2. Hz. Peygamber'in Güzellik Anlayışındaki Temel İlkeler

Hz. Peygamber'in estetik ve güzellik anlayışını tesbit etmede birtakım paradigmaları bir başka deyişle değerler dizisini ortaya koymanın, O'nun güzelliğe bakışını anlamada bize ipuçlar vereceğini ve yararlı olacağını düşünmekteyiz. Nitekim hayatında prensip haline getirdiği '*kolaylaştırma, herşeyi hayra ve güzele yorma, güzeli esas alma, günahı günahkara taşımama ve çirkinliklere vukuundan önce engel olma*' gibi bir takım ilkeler; O'nun güzellik anlayışındaki ince detaylara ve estetik yönleri bir başka perspektiften bakmayı sağlayacaktır.

2.2.1. Kolaylaştırma İlkesi

Hz. Peygamber (sav), herhangi bir sakıncası ya da günahı olmadığı müddetçe iki şeyden daha kolay olanı tercih etmiş eğer günaha düşme durumu söz konusu olursa ondan en uzak duran da kendisi (sav) olmuştur. Yine birbirinin zıttı olan ve her ikisinde mefsedet (zarar) bulunan iki iş meydana geldiğinde de onlardan en ehven olanını tercih etmiştir.¹⁶⁷ Bu yüzden O (sav): "*Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyip sevdiniz, nefret ettirmeyiniz. Birbirinize (işlerinizde) kolaylık gösteriniz!*"¹⁶⁸ tavsiyesinde bulunmuş böylece her hal ve hareketimiz de suhulet ve meveddet ilkesini bir hayat prensibi haline getirmemizi öğütlemiştir.

Hz. Peygamber (sav), dini ve dünyevi meselelerde de şer'i kaideler çerçevesince hafifletilmesi mümkün olan bazı şeyleri ümmeti için hafifletmiş, bundan dolayı mesela

¹⁶⁶ Sofuoğlu, a.g.e., Edep, 34, d. 51.

¹⁶⁷ Buhari, Menakıb 23, Edeb, 80.

¹⁶⁸ Buhari, Ahkâm, 22.

kimi nafile namazları ümmetine ağır gelir endişesiyle mescitte değil evinde kılmıştır.¹⁶⁹ Yine bazı hayır ve ibadetleri yapmayı sevmesine rağmen ümmetine farz kılınır ve cemaat halinde eda edildiğinde resmileştirilir düşüncesiyle de bazen terk etmiş ve böylece kolaylaştırmayı esas almıştır. Bu hafifletmeye mukabil bazen de hayra ve güzelliğe teşvik için gece vakti kızı Fatıma ile Ali'nin (ra) evine teheccüd namazına kaldırmaya gittiğini de göz önünde bulundurmak gerekir.¹⁷⁰

2.2.2. Güzele (Hayra) Yorma İlkesi

Hız. Peygamber'in (sav), güzellik anlayışını ortaya koyan ilkelerden biri de herşeyi hayra ve güzele yorma dirayetidir. O'nun (sav) bu üstün yetkinliği hasebiyle cahiliye adetlerinden kalma bazı ay ve zamanlarda kimi eşya, hayvan ve varlıklarda uğursuzluğun var olduğu şeklindeki çirkin ve nahoş telakkileri, estetik tavrı muktezasınca izale ettiğine şahit olmaktayız. Nitekim: "Eşyada uğursuzluk yoktur, safer ayında uğursuzluk yoktur, baykuşun ötüşünde de bir uğursuzluk yoktur. İslam'da tiyere, teşe'üm (uğursuzluk, uğursuz sayma, kötüye yorma) inancı yoktur. Fa'l (tefe'ül) yani iyiye (güzele) yorma vardır."¹⁷¹ şeklindeki uyarıları da güzelliği ilke edinmeye yönelik yaptığı atıflardan birkaçıdır. Birgün huzurunda uğursuzluktan söz edilmiş, bunun üzerine Hız. Peygamber (sav) ashabına güzelliğe yormaya teşvik edici bir öğütte bulunmuştur: "En güzeli, hayra yormadır. Uğursuzluk, hiçbirinizi teşebbüsünden (azminden) vazgeçirmesin. Eğer sizden biriniz hoşlanmadığı bir şey gördüğü zaman: 'Allahım! Güzellikleri (iyilikleri) ancak sen verirsin. Çirkinlikleri de (kötülükleri) ancak sen giderirsin. Gunahtan kaçacak güç, ibadet edecek kuvvet ancak senin yardımınla kazanılabilir' diye dua etsin."¹⁷²

2.2.3. Güzeli Esas Alma İlkesi

Rivayetleri incelediğimiz de Hız. Peygamber'in güzellik anlayışını, hayatının en ince detaylarına kadar yansıttığını görmekteyiz. Bu estetik tutumu sebebiyle O (sav) yeni

¹⁶⁹ Buhari, Ezan, 80, Mevakiti's-Salat, 34.

¹⁷⁰ Buhari, Teheccüd, 5.

¹⁷¹ Buhari, Tıb, 44, 54.

¹⁷² Buhari, Tıb, 54, 44; Ebu Davud, 24.

karşılaştığı ve tanıştığı insanların çirkin ve nahoş isimlerini, hoş ve güzel isimlerle değiştirmiştir. Nitekim bir gün kendisine getirilen bir çocuğun isminden pek hoşlanmamış ve ismini “*Münzir*” şeklinde güzel bir isimle değiştirmiştir.¹⁷³ Bir başka rivayette ismi *Berre* (iyilik) olan bir kadının ismini *Cüveyriye* olarak değiştirmiştir. Bu zarif tavrındaki hikmet, ‘*Berre’nin yani iyiliğin yanından ayrıldım*’ şeklinde yanlış ve nahoş bir telakkiye mahal vermemek olmalıdır.¹⁷⁴

Yine birgün kendisini ziyarete gelen bir kişiye ismini sormuş, o da “*Hazn*” diye cevap vermişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) adamın Arapça’da “sert ve galiz dağlar” anlamına gelen bu ismini; “toprağı yumuşak, yürümesi kolay, düz ve mülayim yer” anlamındaki “*Sehl*” ismiyle değiştirmek istedi. Lakin adam bu ismi babasının verdiğini ve ismini değiştirmeyeceğini beyan ederek itiraz etti. Bu olaydan sonra adam, Peygamber’e (sav) olan bu itirazı sebebiyle kendi ailesinde sürekli bir katılığın ve sertliğin (hüzün ve kederin) devam edip durduğunu pişmanlıkla itiraf etmiştir.¹⁷⁵

2.2.4. Günahı, Günahkâra Taşımama İlkesi

Hz. Peygamber’in (sav) güzellik anlayışındaki bir başka estetik boyut, çirkinlikleri yüksek bir hilimle, eşsiz bir zarafet ve nezaket üslubuyla izale etme dirayeti ve günahı günahkâra taşımama erdemliliğidir. Bu sebeple O (sav), günahkara değil günaha kızmıştır. Başka bir ifadeyle günahkarı değil günahı bertaraf etme yoluna gitmiş; günahkarın ihyası ve ıslahı için de büyük çaba göstermiştir. Nitekim Hz. Ömer gibi kendisini öldürmeye gelen nicelerinin kendisinde dirilmesi, hayat bulması buna delalet eden bir olgudur.

Hz. Peygamber’in günahı günahkara taşımama konusundaki estetik tavrını bize gösteren mühim bir rivayette O (sav), bir gün ashabı ile birlikte mescitte bulunuyorken, bir bedevi mescidin bir kenarına bevletmeye başlamıştı. Bunu gören sahabeden bazısı, bu adamı

¹⁷³ Buhari, Edeb, 108.

¹⁷⁴ İbn Hacer, el-Askalani, Ebu’l-Fazl Ahmed b. Ali, **Fethu’l-Bari Şerhu Sahihî’l-Buhari**, (tahk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Muhibuddin el-Hatib), Beyrut 1379, Daru’l-Marife, 1379, 10/591.

¹⁷⁵ Buhari, Edeb, 107, 108.

azarlamaya hatta dövmeye yeltenmiş, olaya şahit olan Peygamber de (sav) onlara engel olmuştur. Hz. Peygamber (sav), mescide bevleden bu adama ihtiyacını giderene kadar mani olmamış, adam ihtiyacını giderdikten sonra da necaset üzerine bir kova su dökülmesini emretmiştir. Adamın yaptığı çirkinlikten dolayı bedeviyi azarlamaya çalışanlara Hz. Peygamber (sav) şöyle latif ve zarif bir cevap vermiştir: “Sizler, ancak kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz. Güçlük çıkarıcılar olarak gönderilmediniz!”¹⁷⁶ Takdire şayandır ki Hz. Peygamber (sav) hadisede zuhur eden iki mefsedetten (zarardan) ehven olanını tercih etmiş olmaktadır. Çünkü ihtiyacını gidermekte olan adamı engellenenin bir faydası olmayacak bilakis engel olmakla ihtiyacını giderememesinden dolayı adam da bir sıkıntı hâsıl olacaktır. Burada Hz. Peygamber (sav) yine engin şefkat ve merhametindeki güzelliğin bir nişanesi olarak bedeviyi incitecek ve kalbini kıracak tek bir söz dahi söylememiş sadece güzel ve nazik bir üslup ile: “Bu mescitler, ne necaset ne de başka bir ihtiyacı giderme mekânıdır, buralar ancak Allah’ı zikretmek, namaz kılmak ve Kur’an okumak için yapılmış yerlerdir.” ikazında bulunmuştur.¹⁷⁷

Bir başka rivayette Hz. Peygamberi şaka ve nükteleriyle güldüren Abdullah adında bir kişi, (şarap içmesi sebebiyle had cezası için) Allah Resulü’nün (sav) yanına getirilmişti. Cezanın akabinde topluluktan birisi: “Allahım! Şu adama lanet et, içki yüzünden ne kadar da çok huzura getiriliyor!” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber mümin bir kimsenin horlanmasına engel olmak ve böylece bir mü’minin izzet ve şerefini korunmasını sağlamak üzere şöyle manidar bir mesaj verdi: “Ona lanet etmeyiniz. Vallahi kesin olarak bilmişimdir ki bu kişi, Allah ve Resulünü muhakkak sevmektedir!”¹⁷⁸ Benzer bir misalde yine içki içtiği için kendisine had cezası uygulanmış olan bir sarhoşa, orada bulunanlardan bir kısmı: “Allah seni rezil ve zelil kılsın!” diye beddua etmeye başlamışlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) onlara: “(Hayır) ona böyle söylemeyiniz! Bu adamın aleyhinde şeytana yardım etmeyiniz!”¹⁷⁹ şeklinde zarif bir uyarıda bulunmuştur.

¹⁷⁶ Buhari, Vudu, 61, 62, Edeb, 80.

¹⁷⁷ Sofuoğlu, a.g.e., Edeb, 80, s. 349-350.

¹⁷⁸ Buhari, Hudud, 6.

¹⁷⁹ Buhari, Hudud, 5, 6.

H. Peygamber'in (sav), çirkinlikleri izale etmedeki bir başka estetik yönünü ortaya koyan bir misalde O (sav), hatasından vazgeer ümidiyle günahkârlara bile güzel davranmayı ve iyilik yapmayı tavsiye etmiştir. Nitekim bir rivayette hırsıza, cimriye ve kötü yola düşmüş olan kadına sadaka veren bir adamın, sırf samimi niyetinden dolayı bu sadakasını Allahü Teâlâ'nın kabul ettiğini¹⁸⁰ bildirmiştir. Sonuç olarak iyilik yapmanın, ahlaki bozuklukları ve sosyal çöküntüleri düzeltme de mühim bir tesiri bulunduğunu söylemek mümkündür. Çünkü şuur ve vicdan sahibi her insan, ne kadar günahkâr olursa olsun gördüğü iyilik, ikram ve ihsanın etkisiyle minnet yükü altında kalacağı için düştüğü bu kötü yoldan kendisini kurtarmaya azmedecektir. Mesela zarurettten dolayı fahişeliğe düşmüş bir kadına iyilikte bulunmak belki bu kadının uyanmasına ve hidayet bulmasına vesile olabilecektir.¹⁸¹ Bu hikmetten dolayıdır ki Yüce Allah, ayet-i kerime'de: "*Müellefe-i Kulub*" yani kalpleri İslam'a ısındırılacaklara'da zekât ve sadaka verilebileceğini¹⁸² bildirmiştir.

2.2.5. irkinliğe Engel Olma (Seddi Zera'i) İlkesi

H. Peygamber (sav), çirkinliklere mani olduğı kadar, çirkinliğe sevk edecek yolları kapama (sedd-i zera'i) hususunda da büyük feraset ve basiret örnekleri sergilemiştir. Nitekim bir gece vakti, hanımı Safiye (ra) ile birlikte yolda yürürken ensardan iki kişi ile karşılaşmış, bu kişiler Peygamber'e (sav) selam vermişlerdi. H. Peygamber (sav) selamı aldıktan sonra onlara hitaben: "Dikkat edin! Yanımdaki bu kadın, eşim Huyey'in kızı Safiye'dir." buyurdu. H. Peygamber'in, hanımı Safiye'nin hüviyetini tayin etme gereğini duyması, Ensar'dan o iki zata çok ağır geldi. Bunun üzerine H. Peygamber, fitneye mahal vermemek konusundaki bu hassasiyetini, düşündürücü bir ikaz ile şöyle dile getirdi: "Şüphesiz şeytan, insan vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır. Ben sizin (temiz/güzel) gönlünüze şeytanın (kötü/çirkin) bir şüphe atmasından endişe ettim."¹⁸³ Esasen Peygamberler (as) hakkında su-i zanda bulunmanın icma ile küfür olduğı

¹⁸⁰ Buhari, Zekat, 15.

¹⁸¹ Sofuoğlu, a.g.e., 15, d. 52.

¹⁸² Tevbe, 60.

¹⁸³ Buhari, İtikâf, 8, 11, Bedu'l-Halk, 11.

bildirilmektedir.¹⁸⁴ Hz. Peygamber'in (sav) burada ensardan bu iki zatın gönüllerine vesvese gelmesine ve kendisi hakkında su-i zan besleyip de küfre düşmelerine mani olmak üzere bu şekilde müteenni ve temkinli bir duruş sergilemiş olduğunu görmekteyiz. Yine bir misal de Hz. Peygamber (sav), Kur'an-ı Kerimi okuma tarzında ihtilafa düştükleri için yanına gelmiş olan iki kişiyi dinlemiş ve her ikisinin de güzel okuduğunu ifade etmişti. Akabinde onlara: “Kitap (Kur'an-ı Kerim) konusunda sakın ihtilafa düşmeyin! Çünkü sizden önceki ümmetler kitaplarında ihtilaf etmeleri sebebiyle helak oldular.”¹⁸⁵ ikazında bulunmuş ve böylece bu ihtilafı güzel bir biçimde çözüme kavuşturmuştur.

Hz. Peygamber'in (sav), çirkinliklerin bertarafı ve güzelliklerin tesisi konusundaki gayretini ve zarafetini anlatan bir diğer hadisede O (sav), bir gün mescidin kible duvarında tükürük görmüştü. Bu durum kendisine o kadar ağır geldi ki hoşnutsuzluğu yüzünde belirdi. Hemen oturduğu yerden kalkıp onu kazıdı ve sonrasında da ashabına şu mühim ölçüyü telkin etti: “Sizden biriniz namaza durduğu vakit kuşkusuz Rabbi ile münacat etmektedir. Ve Rabbi, kendisi ile kiblesi arasındadır. O halde sizden hiç kimse kiblesine doğru tükürmesin. Eğer illa ki tükürmek zorunda kalırsa ya sol tarafına ya da ayaklarının altına tükürsün!” dedi. Hz. Peygamber (sav), sonrasında ridasının kenarını tutup içine tükürdü ve bir kısmını diğeri üzerine dürerek: “*Veyahut böyle yapar!*”¹⁸⁶ buyurdu. Burada dikkatlerimizi teksif etmemiz gereken mühim bir nokta vardır ki Allah Resulü (sav), çirkin olan bu davranışın düzeltilmesi için sadece sözlü uyarıda bulunmakla iktifa etmemiş, çirkinliğin nasıl düzeltileceğini bizzat uygulayarak da göstermiştir. O (sav), bu şekilde irşat ve tebliğ vazifesiyle mesul olanlara böyle latif ve zarif bir metodu öğretmiş olmaktadır. Kendi ifadesiyle: “*Beni Rabbim terbiye etti, ne güzel terbiye etti*”¹⁸⁷ buyuran Hz. Peygamber (sav), altmış üç yıllık hayatının her safhasında hep güzeli aramış, güzel olan ne varsa hep onu Rabb'inden istemiştir. Bu yüzden problemleri, güzel bir perspektifle çözüme kavuşturmuştur. Bu estetik tutumundan ötürüdür ki O (sav), bir kötülükle ya da çirkinlikle karşılaşıldığında onu

¹⁸⁴ Sofuoğlu, a.g.e., İtikaf Fi Aşri'l-Evahir (Ramazanın Son On Gününde İtikaf Babı) 8, s. 1373, d. 13.

¹⁸⁵ Buhari, Husumat, 1, Enbiya, 56.

¹⁸⁶ Buhari, Salat, 33.

¹⁸⁷ es-Süyuti, Celaleddin Ebu Bekr, “*el-Camiu's-Sağir min Hadisi'l-beşiri'n-Nezir*”, Kahire, 1286, c. 1, s. 12.

eliyle değilse diliyle değiştirmeyi, o da mümkün değilse en azından imanın en alt tabakasını teşkil eden bir tavır olarak kalple buğz etmeyi böylece eliyle ve diliyle bütün insanların huzur ve güven duyacağı bir Müslüman hüviyetine sahip olabilmeyi tavsiye etmiştir.¹⁸⁸ Eğer çirkinlik ne el ile ne de dil ile izale edilemiyorsa en azından gönülde o kötülüğe karşı bir buğz, bir hoşnutsuzluk ya da bir bürudet hali hâsıl olmalıdır ki bu da imanın en alt seviyesini teşkil etmektedir. Bu sebeple Müslüman her bir bireyin, zaman ve zemine, konum ve durumuna göre çirkinliğin giderilmesi konusunda gerekli gayreti ve mücadeleyi göstermesi, kamil bir mü'min olabilmenin muktezası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nebevi düstur, ayet-i kerimelerde şöyle teyit edilmiştir:

“Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et.”¹⁸⁹

“İyilik ve kötülük asla bir olmaz. Sen kötülüğü, en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki aranızda düşmanlık bulunan bir kimse, sanki sıcacık bir dost oluvermiştir.”¹⁹⁰

2.3. Hz. Peygamber’in Ahlakındaki Güzellikler

2.3.1. Tevazuundaki Güzellik

Asr-ı Saadet döneminde İslam, nice medeniyetlerin gönül coğrafyalarında yayılmış ve fetihlerin zaferle neticelenmesiyle birçok nimet ve ganimet elde edilmişti. Buna rağmen Hz. Peygamber (sav) yüksek tahtlarda değil tevazuuyla dostlarının arasında ve gönüllerinde yer edinmiştir. Riveyetler incelendiğimiz de O’nun (sav) bu başarılarının ve zaferlerinin, hep gönülleri fethedilmesiyle tahakkuk ettiğini görmekteyiz. Nitekim Mekke Fethi gününde kendisini görünce titremeye başlayan bir kişiye: “Sakin ol kardeşim! Ben bir kral ya da hükümdar değilim. Kureyş’ten güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının yetimiyim.” buyurarak tevazusunun eşsiz ve muhteşem güzelliğini müşahhas olarak ortaya koymuştur.¹⁹¹ Hz. Peygamber (sav), fetihlerden birçok ganimetler elde

¹⁸⁸ Buhari, İman 4, 5, Rikak, 26; Müslim, İman 64, 65; Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, Kıyamet, 52.

¹⁸⁹ Nahl, 125.

¹⁹⁰ Fussilet, 34.

¹⁹¹ Topbaş, *Fahri Alem...*, s. 35.

edildiği halde önceki hayatında olduğu gibi yine kerpiçten yapılmış, basit ve sade bir oda da yaşamaya devam etmiştir.¹⁹² Bu, öyle küçük ve mütevazı bir odadır ki O (sav), namaz kılarken secdeye vardığında hanımı Hz. Aişe, yattığı yerde ayaklarını geri çektiğini ve odanın darlığından dolayı peygamberin elbisesinin kendisine dokunur olduğunu¹⁹³ bildirmiştir. Calibi dikkattir ki ufacak ve daracık bir oda, kâinatın en saadetli ve huzurlu yuvası olabiliyor da günümüzde geniş geniş evlerde ve gökdelenler de buhranlar, bunalımlar ve bunun neticesinde boşanmalar nasıl peyda olabiliyor? Bir düşünmek icab eder!

İnsanlığın kadîm tarihinde bir emsalini daha görmediği zirve tevazu örneği Hz. Peygamber (sav), Mekke'ye girerken zafer sarhoşluğunun verdiği mağrur bir komutan edasıyla değil, devesinin üzerinde tevazuundan ötürü şükür secdesi eden biri olarak girmiştir. Bundan dolayı en ufak kibir ve benlik ihtirasına mahal vermemek için sürekli: “Ey Allahım! Esas hayat, ahiret hayatıdır!”¹⁹⁴ sözünü tekrarlamıştır. Bir başka rivayette Hz. Peygamber (sav), bir gün bir hasır üzerinde dinleniyordu. Kendisiyle hasır arasında hiçbir şey yoktu. Başının altında da içi lif dolu bir meşin yastık vardı. Bu sade ve sert hasırın izlerini, Peygamber'in (sav) sırtında gören Hz. Ömer (ra) ağlamaya başladı. Hz. Peygamber (sav), ona neden ağladığını sordu. O da (ra): “Ya Rasulallah! Kısra ve Kayser kralları devasa tahtlarında oturmaktalar. Sen ise Allah Resulü olduğun halde bu hasır üzerindesin!” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), şu manidar cevabı verdi: “Ya Ömer! Dünya onların, ahiret de bizim olsun istemez misin?”¹⁹⁵

Hz. Aişe'nin (ra) anlattığına göre Hz. Peygamber (sav), üç gün üst üste buğday ekmeğiyle karnını doyurmamış, yiyeceği iki öğünden biri hurma olmuştur. Yine Allah'a kavuşuncaya kadar da ne inceltmiş halis buğday unundan yapılmış bir yufka ekmeği, ne de kızartılmış bir davar eti görmüştür. Aylar geçmesine rağmen evlerinde yemek pişecek bir ateş yanmamış, genelde yiyecekleri hurma ve sudan ibaret olmuştur.¹⁹⁶ Bu rivayetlerden Hz. Peygamber'in (sav) dünyaya bakış açısını, bir müminin de dünyaya

¹⁹² Osman Nuri Topbaş, **Emsalsiz Örnek Şahsiyet**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2010, s. 47, 48.

¹⁹³ Buhari, Salat, 107, 108.

¹⁹⁴ Buhari, Rikak 1.

¹⁹⁵ Buhari, Tefsir, 323.

¹⁹⁶ Buhari, Rikak, 17.

bakışında sergilemesi gereken ölçüyü görmekteyiz. Bu yüzden O (sav), dünyanın fani olduğunu ve bu hayata çok gönül bağlamamayı telkin etmek üzere: “Dünyada sanki bir garip veya bir ağacın altında gölgelen bir yolcu gibi davran!”¹⁹⁷ buyurmuştur. Nitekim cennete gireceklerin garip, naif, zaif, zarif ve mütevazı gönle sahip kimseler olduğunu ve bu kimselerin Allah adına yemin etseler yeminlerinin mutlaka gerçekleşeceğini, buna mukabil katı, sert yürekli, kibirli ve bu çirkin ahlakî zafiyetlere sahip şerhillerin de cehennem ehli kimseler olduğunu¹⁹⁸ haber vermiştir.

H. Peygamber’in (sav) tevazuundaki eşsiz güzelliğini gösteren bir başka rivayette O (sav), bir gün Kâbe’de halka şerbet dağıtılan bir sebilin yanında geldi ve bu şerbetten istedi. H. Abbas da (ra) oğluna: “Annene git de yanındaki hususi şerbetten Peygambere getir!” deyince H. Peygamber (sav): “Hayır, bana bu şerbetten ver!” buyurdu. H. Abbas: “Ya Resulallah, halk buradaki şerbete ellerini sokuyorlar!” dediyse de O (sav.): “Olsun, bana halkın içtiği şerbetten ver!” diye tekrarladı ve herkesin içtiği bu şerbetten içti. Sonrasında halkın zemzem kuyusundan su çektiği yere geldi ve “Siz ne kadar hayırlı bir iş yapıyorsunuz böyle!” dedi. Akabinde yine tevazuundaki kâbına varılmaz güzelliğe işaret eden şöyle zarif ve latif bir söz söyledi: “Eğer izdihama sebebiyet verme endişem olmasaydı, devemden inerek halkın su çektiği bu mekânda kuyunun ipini sırtıma koymayı ve sizin gibi ben de su çekmeyi arzu ederdim.”¹⁹⁹ İşte bu alçakgönüllülüğü hasebiyledir ki O (sav), bir terzinin bile yemek davetine icabet etmiştir. Nitekim terzi, Peygamber’e (sav) bir parça ekmek ile içinde kabak ve kuru et parçaları olan bir çorba ikram etmiş, O’ da (sav) çorbanın içindeki bu kabakları özenle ve seçerek yemiştir.²⁰⁰

Netice olarak H. Peygamber (sav), toplumda en alt kademeden en üst kademeye kadar kim olursa olsun herkesin davetine icabet etmiştir. Bahsi geçen son rivayette de görüldüğü üzere O (sav), bir terziyi önemsemek ve taltif etmek niyetiyle sofrasına oturmuş böylece tevazuun en zirve örneğini sergilemiştir.

¹⁹⁷ Buhari, Rikak, 3.

¹⁹⁸ Buhari, Tefsir, 327.

¹⁹⁹ Buhari, Hac, 75.

²⁰⁰ Buhari, Buyu, 30.

2.3.2. Edeb ve Hayasındaki Güzellik

“Çekinme (utanma) ve güzel görülmeyen bir şeyi yapmak korkusuyla insan da zuhur eden mahcubiyet duygusu’ anlamındaki **haya**’nın, Hz. Peygamber’de (sav) bambaşka bir güzelliğe ve teravete büründüğünü görmekteyiz. Nitekim: “O (sav), duvağına bürünmüş gelinlik kızdan daha hayâlî idi.”, “Beni Rabbim terbiye etti ne güzel terbiye etti”²⁰¹ şeklinde ki rivayetler, O’nun (sav) edep ve hayâsındaki nezaheti ve zerafeti bize veciz olarak anlamaktadır. Bunun yanında çirkin bir durum karşısında, hoşnutsuzluğunun yüzünden anlaşılması,²⁰² din kardeşine sıkılmaması ve utanmaması konusunda uyarıda bulunan bir kişiye: “Bırak onu, zira hayâ imandandır”²⁰³ öğüdü, O’nun (sav) imandan bir parça teşkil eden edep ve hayâya verdiği önemi göstermektedir.

Hz. Peygamber (sav) hayânın, kişinin cennete girmesine vesile olan güzel bir haslet olduğunu, bu güzel hasletten yoksun olmanın kalp katılığından kaynaklandığını ve kalbi katı olanlarında cehenneme gireceğini²⁰⁴ haber vermiştir. Ayrıca O (sav), hayâ ile imanı bir arada tutmuş; birinin gitmesi durumunda diğerinin de gideceğini bunun yanında çirkin ve kaba bir sözün ayıptan başka bir şey getirmeyeceğini, hayânın ve edebin ise girdiği yeri süsleyip güzelleştirdiğini bundan dolayı da en üstün ve en hayırlı olan kişinin edebi (ahlakı) en güzel olan kimse olduğunu²⁰⁵ ifade etmiştir. Her fiilinde bir hikmet ve incelik bulunan Hz. Peygamber (sav), hoşuna gitmeyen (çirkin) bir söz ya da fiille karşılaştığında, bunu muhataplarına hissettirmek üzere estetik bir nükteyle: “Bana ne oluyor ki (bende ne hata var ki) sizleri böyle görüyorum!”²⁰⁶ ikazında bulunmuştur.

Netice itibarıyla kadim zamanlardan beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettiği: “Utanmadıktan sonra dilediğini yap!”²⁰⁷ sözü, hiçbir dinde neshe ve değişikliğe

²⁰¹ Buhari, Menakib, 23, Edeb, 72, 77; Süyuti, a.g.e., c. 1, s. 12.

²⁰² Buhari, Edeb, 72.

²⁰³ Buhari, İman, 16.

²⁰⁴ Buhari, İman, 16.

²⁰⁵ Buhari, Edeb, 38; et-Taberani, Ebu’l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, **el-Mucemu’l-Evsat**, tahk. Tarık b. İvadillah, Abdulmuhsin. b. İbrahim el-Huseyni), Daru’l-Haremeyn, Kahire 1994, c. 8, s. 174.

²⁰⁶ Buhari, Menakib 25, Eyman 3; Müslim, Salât, 119; Ebu Davud, Edeb, c. 5, s. 4788.

²⁰⁷ Buhari, Enbiya, 56.

uğramadan eşsiz, eskimez ve yüksek bir ahlaki düstur olarak günümüze kadar ulaşmış, edep ve hayanın önemini özlü bir şekilde ortaya koymuştur.²⁰⁸

2.3.3. Hayırhahlığı ve Cömertliğindeki Güzellik

Âlemlerin Rabbi ve bütün övgülerin yegâne mercii olan Allah,²⁰⁹ Rahman ve Rahim²¹⁰ ism-i şerifinin bir tezahürü olarak (mümin-kâfir, canlı-cansız ayrımı yapmaksızın) bütün mahlûkata, saymakla bitirilemeyecek kadar sonsuz nimetler²¹¹ lütfetmektedir. Nitekim O (cc) kendisinin çok cömert olduğunu, cömertliği ve cömert olanları sevdiğini,²¹² cömert olan kullarına da fazlasıyla ihsanda bulunacağını ifade etmektedir:

“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz dane bulunan bir tek tohumun durumu gibidir. Allah, kime dilerse ona katbekat verir. Allah, ihsanı ve fazlı bol olan, her şeyi hakkıyla bilendir.”²¹³

“İyilik (güzellik), adına her ne sarf ederseniz, Allah onun yerine daha güzelini ihsan eder. O, rızıklandıranların en hayırlısıdır.”²¹⁴

Hz. Peygamber de (sav) her şeyin sahibinin Allah Teâlâ olduğunu, O’nun (cc) veren, kendisinin ise ancak Rabbinin verdiklerini kullarına taksim eden olduğunu²¹⁵ belirtmektedir. Yine O (sav), sadece insanlara değil Allah Teâlâ’nın yarattığı tüm mahlûkata ihsanda ve ikramda bulunmaktan dolayı büyük bir lezzet aldığını ifade etmiştir. Bu yüzden: “*veren elin alan elden daha üstün olduğunu*”²¹⁶ belirtmiş, yarım hurmayla bile olsa infakta bulunmak suretiyle cehennem ateşinden korunmayı²¹⁷ öğütlemiştir. Diğer bir rivayette: “Her Müslümanın üzerine sadaka vermenin vacip olduğunu” ifade etmiş, ashab-ı kiram da: “Eğer sadaka verecek bir şey bulamazsa ne

²⁰⁸ Sofuoğlu, a.g.e., s. 2350, d. 205; Enbiya, 56.

²⁰⁹ Fatiha, 1.

²¹⁰ Fatiha, 2.

²¹¹ İbrahim, 34; Kehf, 109.

²¹² Yusuf, 100; Hac, 63; Âl-i İmran, 8.

²¹³ Bakara, 261; Sebe, 39.

²¹⁴ Sebe, 39.

²¹⁵ Topbaş, *Fahri Âlem...*, s. 52.

²¹⁶ Buhari, Zekât, 19.

²¹⁷ Buhari, Zekât, 10.

yapar?” diye sormuşlardı. O’ da (sav): “Elinin emeğiyle kazandığından hem kendi faydalanır hem de başkasını faydalandırır.” buyurdu. “*Ona da gücü yetmezse*” diye sorulunca: “İhtiyaç sahibine ve darlığa düşmüş mazluma yardımda bulunur.” cevabını verdi. Ashab-ı Kiram tekrar: “*Buna da gücü yetmezse*” diye sorunca Hz. Peygamber (sav) rakik ve estetik anlayışına delalet eden şu manidar cevabı verdi: “O zaman çirkinlikten ve insanlara zarar vermekten kendini muhafaza etmek gibi güzel bir iş yapar ki bu da onun için bir iyilik (sadaka) olur.”²¹⁸ Burada zengin ya da fakir toplumdaki her bir bireyin kendi gücü nispetinde, içinde bulunduğu cemiyete yardımcı ve faydalı olması, hiçbir şeye imkânı olmayan kimsenin de en azından kötülükten uzak durması, bu suretle güzel ve dosdoğru bir hayat sürmesi emredilmiştir.²¹⁹ Hz. Peygamber, hadisteki bu veciz ifadesiyle cemiyetteki herkesin üzerinde hassasiyetle durması gereken güzel bir hayat düsturunu göstermiş olmaktadır. Yine bir rivayette Abdullah b. Abbas (ra), O’nun (sav) hayırhahlığındaki güzelliğin Ramazan ayında daha da zirveye ulaştığını bildirmektedir. Ramazan Ayı, Cebrail’in Hz. Peygamber’le çokça buluştuğu bir aydı. Ramazanın her gecesi Cebrail (as) Peygamber (sav) ile bir araya gelip Kur’an-ı Kerim’i mukabele ve müzakere etmeleri sebebiyle O (sav), esmesine engel olunmayan rüzgârlardan daha cömert olurdu.²²⁰ Manidardır ki Hz. Peygamber’in (sav) cömertliği, hiçbir engel tanımayan ve özgürce esen rüzgâra benzetilmiştir. Engel tanımayan rüzgâra benzetilmesi, Hz. Peygamber’in cömertlik ve hayırda rüzgârdan daha hızlı olması ve rüzgârın yağmur yüklü bulutları toplayıp ilahi rahmete muhtaç kalmış topraklara ulaştırması sebebiyledir. Esen rüzgâra benzetilmesi ise esen rüzgârın durgun ve hafif rüzgârdan daha fazla yol alması ve daha çok yerlere hayır dağıtması sebebiyledir.²²¹ Hâsılı hadisten anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber (sav), insanların en cömerdi, cömertliğindeki keyfiyet ve kemiyet ise cömertliklerin en zarifî ve en güzeldir. Yine: “Sağ elinin verdiği sol eli duymayacak kadar gizli sadaka veren kimsenin, kıyamette

²¹⁸ Buhari, Zekât, 31, Itk, 2; Müslim, İman, 136.

²¹⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Zekat, 31, s. 954, d. 91.

²²⁰ Buhari, Bed’ül-Vahy 5, 6, Savm, 7.

²²¹ Sofuoğlu, a.g.e., s. 14, d. 13.

Yüce Allah'ın gölgesi altında gölgeleneceğini ²²² müjdelemesi, O'nun (sav) hayırhahlığındaki estetik yönü ortaya koyan bir başka rivayettir.

Her hal ve hareketinde bir hikmet ve zarafet bulunan Hz. Peygamber (sav), bir gün mescitte cemaate namaz kıldırıyordu. Namazdan çıkar çıkmaz aceleyle cemaatin omuzlarını aştı ve hanımlarından birinin odasına girdi. Ashabı Kiram, Hz. Peygamber'in bu süratli gidişinden endişelenmişlerdi. Hz. Peygamber (sav), mescide döndüğünde (bu ani gidişinden dolayı) cemaatin kendisine hayretle baktıklarını görünce: “Namazda iken evde bir miktar altın olduğunu hatırladım da namazda beni alıkoyduğu için hemen bunların dağıtılmasını emrettim.”²²³ buyurdu. Bu hadise ile ilgili olarak ayet-i kerime de: “Öyle adamlar vardır ki onları ne bir ticaret ne de bir alışveriş, Allah'ı zikretmekten, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekâtı tastamam vermekten alıkoyamaz.” ²²⁴ buyrulmaktadır. Ayette ifade edildiği üzere hiçbir ticaret ve dünyevi gailenin kendilerini Allah'ı zikretmekten alıkoyamadığı arifler zümresinin sertacı olmasına rağmen Hz. Peygamber'in (sav) namazdaki hikmetvari bu düşüncesi, ihtiyatındaki kemâlattan ve estetik anlayışından dolaydır.²²⁵ O (sav), bu zarif tavrıyla dünya metainin insanları azdırmadaki hayret verici tesirine dikkat çekmiş olmaktadır. Bunun yanında Hz. Peygamber'in infak etmedeki iştiafının, namazdayken bile kendisinde zuhur etmesi esasen O'nun (sav) hayırhah tutumundaki enginliği ve güzelliği ortaya koymaktadır. Bu hassasiyeti sebebiyledir ki bir kimsenin, komşusuna bir koyun paçasını bile asla küçük görmemesini,²²⁶ bu sayede basit ve küçük bir şeyle de olsa ihsan da bulunmasını öğütlemiştir. O'nun sadaka konusundaki zirve hassasiyetini ve titizliğini anlatan bir başka misal de O (sav), bazı geceler uyumak üzere yatağına geldiğinde yatağın üzerinde bir hurma bulduğunu, tam yemek için ağzına götürdüğü sırada sadaka malı olabileceği endişesiyle bu hurmayı yemediğini²²⁷ bildirmiştir.

²²² Buhari, Zekât, 14, 17.

²²³ Buhari, Sıfatu's-Salat, 77, Zekât 21.

²²⁴ Nur, 37.

²²⁵ Sofuoğlu, a.g.e., Sıfatu's-Salat, 77, s. 520, d. 167.

²²⁶ Buhari, Hibe, 1.

²²⁷ Buhari, Buyu, 4.

Rivayetlerden bir diğesinde Peygamberden deve alacağı olan bir adam, bu borcunu kendisine ödemesini istedi. Hz. Peygamber de (sav) bu adama onun devesi yaşında bir deve verilmesini söyledi. Fakat ona verilecek yaşta bir deve bulunamayınca daha değerli ve daha büyük yaşta bir deve verilmesini emretti. Adam bu duruma çok sevindi ve: “Sen bana alacağımdan daha fazlasını (değerlisini) verdin. Allah da sana bol bol versin.” diye dua etti. Bunu üzerine Hz. Peygamber (sav), güzellik anlayışının borç verme hukukunda bile nasıl tezahür ettiğini gösteren manidar bir tavsiye de bulundu: “Sizin en hayırlınız, borcunu en güzel şekilde vereninizdir!”²²⁸ Yine benzer bir rivayette Hz. Peygamber (sav) durgun (pasif) bir deveye sahip olan Cabir b. Abdullah’tan (ra), bedelini ziyadesiyle vermek suretiyle satın almış olduğu bir deveyi bir müddet sonra tekrar Cabir’e hediye ederek²²⁹ rakik ve estetik bir davranış örneği sergilemiştir.

“Sevdiğiniz (güzel) şeylerden infak etmedikçe hayrın (güzelliğin) kemaline asla eremezsiniz.”²³⁰ ayetinde belirtildiği üzere Hz. Peygamber (sav), başkalarının istifadesine sunulan meniha’nın (bol sütlü deve ve koyunun), hem güzel bir hediye ve hem de cennete girmeye vesile olan kırk haslet arasında en faziletli amel²³¹ olduğunu bildirmiştir.

Konumuzla alakalı son bir rivayette Hz. Peygamber’in (sav), sevdikleriyle hediyeleşmesinde de muhteşem bir zerafetin ve güzelliğin hakim olduğunu görmekteyiz. Nitekim bir misalde kendisine önceden hediye edilmiş olan bir kaftanı, Mahreme adlı bir sahabiye hediye etmek için özel olarak saklamıştı. Bu sahabi, kendisine ziyarete geldiğinde: “Bunu senin için sakladım, bunu senin için sakladım” diyerek ona güzel bir sürpriz yapmış ve kaftanın güzelliklerini ona göstermiştir.”²³²

²²⁸ Buhari, Vekâlet, 5, 6.

²²⁹ Buhari, İstikraz, 1.

²³⁰ Âl-i İmran, 92.

²³¹ Buhari, Hibe, 33.

²³² Buhari, Şehadat, 11.

2.3.4. Ümmetine Düşkünlüğündeki Güzellik

Hız. Peygamber(sav), ümmetine olan düşkünlüğü sebebiyle pek çok geceler sabahlara kadar gözlerinden yaşlar akıtarak dualar etmiş,²³³ ümmetinin cehennemden kurtulmaları için de nice fedakârlık ve feragat örnekleri sergilemiştir. Nitekim: “*Mü’minlere şefkat ve merhamet kanatlarını ger!*”²³⁴ ilahi talimat muktezasınca (makam ve mevkii ne olursa olsun) ümmetinin tamamı üzerinde re’fet ve rahmetinin zirvesiyle tecessüm ettiğini görmekteyiz.

Hız. Peygamber’in (sav) ümmetine olan düşkünlüğü, kendi fem-i saadetlerinden şöyle dile getirilmiştir: “Ben her mümine, dünyada da ahirette de insanların en yakınıyım. İsterseniz ‘*Peygamber, müminlere kendi öz canlarından daha yakındır*’²³⁵ ayetini okuyunuz.”²³⁶ Yine benzer bir rivayette müminlere kendi öz nefislerinden daha yakın olduğunu ve bundan dolayı her kim üzerinde bir borç bırakarak ölürse, o borcu ödemenin kendisine eğer bir mal bırakırsa o malında kendi mirasçılara ait olduğunu²³⁷ ifade etmiştir. Böylece ümmetinin sahip olduğu mal ve mülkün mirasçılara ait olduğunu, sıkıntıları ve meşakkatlerinin de kendisinin üstleneceğini ifade etmiş olmaktadır. Hız. Peygamber (sav), diğer bir rivayette tüm çağlara kabına varılmaz mükemmel bir hukuk ve adalet örneğini şöyle göstermiştir: “Ey Allahım! Benim de her insan gibi hoş vaktim ve öfkeli zamanım olabilir. Binaenaleyh mü’minlerden herhangi birine ağır bir söz sarf ettiysem (veyahut onlara eziyet verici bir hakaret ya da davranışta bulundysam), sen o sözümü kıyamet gününde o mümin için sana yakınlığa vesile kıl!”²³⁸

Rahmet Peygamberi (sav), ümmetinin üzerine o kadar titrerdi ki onların ufacık bir sıkıntıya ve meşakkate müptela kalmalarına gönlü dayanmazdı. Nitekim havanın bulutlu, rüzgârın da şiddetli olduğu zamanlar da Peygamber’in yüzünde bir endişe ve

²³³ Buhari, Tevhid, 37; Müslim, İman, 346.

²³⁴ Hicr, 88.

²³⁵ Ahzab, 6.

²³⁶ Buhari, Tefsir, 33.

²³⁷ Buhari, Kefalet, 5, Feraiz, 14, 24.

²³⁸ Buhari, Daavat, 33; Müslim, Daavat, 64-71.

korku hali belirirdi.²³⁹ Çünkü O (sav), eski ümmetlerden bir kısmının rüzgârla helak edilmesi ve icabet mevkiinde bulunan ümmetine de günahları sebebiyle bir azap gelmesi ihtimalinden dolayı endişeleniyordu. Bu sebeple havada bir bulut belirdiğinde bu endişeden dolayı yüzünün rengi değişir, eve girip çıkar ve sağa sola gidip gelirdi. Yağmur yağınca da bu endişeli hali kendisinden gider, nihayet sükunet bulup mutlu olurdu. Bu yüzden ümmetinin selameti için hep Allah’a sığınıyor ve dua ediyordu. Bir rivayette Hz. Peygamber (sav), ümmetinin kurtuluşu için gösterdiği çabayı, latif bir teşbih ile şöyle terennüm etmektedir: “Benimle sizin misaliniz şu kişinin misali gibidir ki bu kişi bir ateş yakmıştır. Ateş etrafını aydınlattığı zaman küçük kelebekler ateşin içine düşmeye başlarlar da adam hayvancıkları ateşten geri çekmeye (kurtarmaya) çalışır. Fakat bu küçük hayvanlar, o adama galip gelir de ateşin içine düşmeye başlarlar. İşte ben de sizlerin îzar bağlarınızdan tutuyor ve sizleri ateşten çekip kurtarmaya çalışıyorum, sizler ise ateşe girmeye çalışıyorsunuz!”²⁴⁰ Hz. Peygamber’in (sav), ümmetinin üzerine titreyişindeki samimiyeti ve güzelliği anlatan bir başka rivayette bir gün O (sav), Abdullah b. Mesut’ tan (ra) kendisine Kur’an okumasını istemiş, o da: “Ya Rasulallah! Kur’an sana inmişken ben mi sana Kur’an okuyacağım.” demişti. Peygamber de: “Şüphesiz ben Kur’an’ı başkasından dinlemeyi de çok severim.” buyurdu. Sonra Abdullah b. Mesud (ra), Nisa süresinden okumaya başladı: “Her ümmetten birer şahit, onların üzerine de seni bir şahit olarak getirdiğimiz zaman onların hali nice olur!”²⁴¹ ayetine gelince Hz. Peygamber (sav): “Şimdi yeter!” buyurdu. Birde baktım ki Hz. Peygamber’in gözlerinden yaş akıyordu.²⁴² O’nun (sav) ümmetine olan bu düşkünlüğü, ayet-i kerimede şöyle dile getirilmektedir: “And olsun ki size, içinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. Çünkü O, size çok düşkündür, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.”²⁴³ Calibi dikkattir ki Yüce Allah, ayette geçen “*er-Rauf (çok şefkatli)*” ve “*er-Rahim (çok*

²³⁹ Buhari, İstisaka, 24.

²⁴⁰ Buhari, Rikak, 26.

²⁴¹ Nisa, 41.

²⁴² Buhari, Tefsir, 81.

²⁴³ Tevbe, 128.

merhametli)” sıfatlarını, Kur’an’ı Kerim’de yalnızca kendisi için bir de Âlemlere rahmet olarak gönderdiği²⁴⁴ Hz. Muhammed (sav) için kullanmıştır.

Yine bir gün ashabından Sad b. Vakkas’ı (ra), şiddetli hastalığı sebebiyle ziyarete gitmiş, onu muzdarip halde görünce rakik gönlü dayanamamış ve duygulanıp ağlamıştı. Yanında bulunan dostları da O’nunla (sav) beraber ağlaşmaya başladılar. Sonrasında Hz. Peygamber (sav) masumiyetindeki güzelliği ve zerafeti gösteren şu ifadeleri serdetti: “İşitmez misiniz ki Allah gözyaşı ve iç üzüntüsü sebebiyle hiç kimseye azap etmez. Lakin diline işaret ederek: İşte bunun yüzünden azap eder ya da rahmet eder. Şüphesiz ölü, ailesinin kendisine nehyedilmiş olan bir ağlayışı sebebiyle azaba duçar kalır.”²⁴⁵ O’nun (sav) ümmetine olan engin şefkatinin örneklerinden yine birinde Mute harbinin gerçekleştiği anda sahabeden şehit düşen kumandanların şehit olma anlarını o esnada minberde iken gözyaşları içerisinde cemaate bildirmiştir.²⁴⁶

Bir diğer rivayette Hz. Peygamber (sav), vefatını tetikleyen hastalığı sürecinde cemaate namazı kıldırması için Ebu Bekir’i (ra) görevlendirmişti. Bir gün namaz için safa durdukları esnada Hz. Peygamber (sav) hücrenin perdesini açtı ve cemaate bakmaya başladı. Kendisi ayakta duruyor ve yüzü de adeta mushaf yaprağı gibi parlıyordu. Nitekim Ashab (ra), Hz. Peygamber’in (sav) o parlak ve zarif yüzünden daha güzel bir manzara görmediklerini de ifade etmişlerdir.²⁴⁷ Sonra Rahmet Elçisi öyle tebessüm etti ki cemaat, Hz. Peygamber’e bakmaları sebebiyle nerdeyse sevinçten namazı bozuyorlardı. Ebu Bekir (ra), Hz. Peygamber (sav) namaza geliyor zannıyla ilk safa girmek için iki topuğu üzerine geri gelmeye başladı. Lakin Hz. Peygamber ona ileriye geçmesini işaret etti ve sonrasında perdeyi indirdi. Nitekim Ashab’dan bazıları, o günden sonra vefat edinceye kadar Hz. Peygamber’in (sav) o güzel ve parlak yüzünü bir daha göremediklerini ifade etmişlerdir.²⁴⁸ Burada Allah Rasulü’nün (sav) ashabına bakarak tebessüm etmesi ve sevinçten yüzünün parlamasındaki hikmet, ümmetinin hep birlikte dinin mühim bir emri olan namazı güzelce ifa etmeleri ve tevhit üzere birleşmiş

²⁴⁴ Enbiya, 107

²⁴⁵ Buhari, Cenaiz, 44.

²⁴⁶ Buhari, Cenaiz, 4, Menakıb, 25.

²⁴⁷ Buhari, Ezan, 46.

²⁴⁸ Buhari, Ezan, 46.

olmalarındandır. Vazifesini hakkıyla yapmış olan bir kimsede nasıl ki *bir yüz akı* yada *bir gönül huzuru* peyda olursa, Hz. Peygamber de mescitte namaz kılmakta olan ashabına baktığında güzel bir nesil bırakmanın sevinciyle gülümsemiş adeta yüzünde güller açmıştır.²⁴⁹ Yine rivayetlerden birinde bir kaza umresinin tavafını yapmak üzere Kâbe'ye yöneldiklerinde müşrikler: “Muhammed ve arkadaşları, humma hastalığından dolayı zayıflamışlar!” diyerek alay etmişlerdi. Allah Resulü (sav), müşriklerin bu alayına karşı ashabına izzet, vakariyet ve asaletlerini göstermeleri için tavafın ilk üç şavtında koşmalarını (remel) ve omuzlarını açmalarını (ıztıba) emretti. İbn Abbas (ra) rivayetin devamında Allah Resulü'nün, ümmetine meşakkat vermemekteki ve onlara kolaylık tanımadaki inceliğini şöyle anlatmaktadır: “Hz. Peygamber'in tavafın bütün şavtlarında değil de sadece ilk üç şavtında koşmalarını istemesi şüphesiz O'nun ümmetine olan şefkat ve merhametindeki güzelliği sebebiyledir.”²⁵⁰

2.3.5. Affediciliği ve Yumuşaklığındaki Güzellik

Hz. Peygamber'in (sav); kendisine düşmanlık edip ordularla canını kastedenleri, evladının ölümüne sebep olanları, geçtiği yollara dikenler koyanları, secdede iken başına deve işkembesi atanları, kendisini taşıyanları ve daha bunun gibi birçok zulmü kendisine reva görenleri affettiğini²⁵¹ görmekteyiz. Bundan da öte hidayet bulmaları için hayır duada bile bulunmuştur. Nitekim Yüce Allah (cc), O'nun (sav) affediciliği ve mülayemetindeki güzelliği ayette şöyle belirtmiştir: “Ey Resulüm! Sen, Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet kaba ve katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi.”²⁵²

Hz. Peygamber (sav), İslam'ı anlatmak niyetiyle gittiği Taif'te insafsızca ve vicdansızca taşlanmıştı. Bu olay üzerine Cebail (as) hemen yanına gelmiş: “İstersen şu iki dağ birbirine çarparak bu halkı helak edeyim.” demişti. Af ve rahmet elçisi (sav) ise buna razı olmamış ve şöyle buyurmuştur: “Hayır, ben onların soylarından Allah'a ibadet

²⁴⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Ezan, 46, d. 102.

²⁵⁰ Buhari, Hac, 55, 57.

²⁵¹ Topbaş, *Fahri Âlem...*, s. 43.

²⁵² Âl-i İmran, 159.

edecek ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayacak bir neslin gelmesini ümit ederim.”²⁵³ Benzer bir diğer rivayette ise Hz. Peygamber (sav) bir gün ashabına şöyle bir olay anlatmıştır: “Önceki peygamberlerden bir peygamberi, kendi kavmi fena halde dövmüştü de kanını akıtmışlardı. O (as), bir taraftan yüzündeki kanı siliyor, bir taraftan da: “Ya Rabbi! Kavmimi mağfiret eyle, çünkü onlar bilmiyorlar, bilselerdi yapmazlardı!” diyordu.”²⁵⁴

Rivayetlerden Hz. Peygamber’in (sav), kendisine sihir yaparak eziyet çekmesine ve rahatsızlanmasına sebep olanları bile affettiğini görmekteyiz. Nitekim sihir yapan Yahudi dönmesi, münafık Lebid’i ve onu destekleyenleri vahiy yoluyla öğrenmişti. Buna rağmen Allah Rasulü (sav), Lebid’e ne hesap sordu ne de onu cezalandırdı.²⁵⁵ Hz. Aişe bir gün: “Ya Rasulallah! Sihir yapan bu adamı ifşa edip rezil rüsva etmeyecek misin?” diye sormuş, rahmet Peygamberi (sav) affediciliğindeki güzelliği gösteren şu cevabı vermiştir: “Allah Teâlâ, bana şifa verdi. Ben de insanlara artık kötülük etmeyi ve onlar üzerine şerri yaymayı istemiyorum.”²⁵⁶ Yine bir başka rivayette Yahudilerinden biri, Hz. Peygamber’e (sav) gelip de: “Es-samu aleykum (ölüm sizin üzerinize olsun)” demişti. Hz. Aişe (ra) bu duruma çok sinirlenmiş ve o da onlara: “O sizin üzerinize olsun, Allah sizlere lanet ve gazap etsin!” dedi. Bunun üzerine rahmet ve nezaket sultanı Peygamber (sav), hanımı Hz. Aişe’yi (ra) güzel ve estetik bir tavırla şöyle ikaz etmiştir: “Ey Aişe! Allah refiktir, her işte rıfkla (yumuşaklıkla) muamele etmeyi sever.”²⁵⁷ benzer rivayette: “Ey Aişe! Yavaş ol, incelik ve yumuşaklıkla muamele etmen gerekir, Seni sertlikten ve aşırılıktan sakındırırım.”²⁵⁸ buyurmuştur. İşte bu yüksek hilmi ve estetik yaklaşımı sebebiyledir ki O (sav) asla söven, aşırı söz söyleyen, çirkin harekette ve lanette bulunan biri olmamıştır. Hatta kendisini aşırı derecede gazaplandıran bir kişiye bile mecazi anlamda alını toprağa değesice (namaz kılıp ta secdeden alınına toz toprak bulaşıca) şeklinde zarif ve latif bir teşbihte bulunmuştur.²⁵⁹

²⁵³ Buhari, Bed’ül-Halk, 7.

²⁵⁴ Buhari, İstıtabe, 4.

²⁵⁵ Buhari, Tıb, 47.

²⁵⁶ Buhari, Edeb, 56.

²⁵⁷ Buhari, İstıtabe, 3.

²⁵⁸ Buhari, Edeb, 38.

²⁵⁹ Buhari, Edeb, 38.

Bir başka rivayette Hayber'in fethinden sonra yahudi bir kadın, Hz. Peygamber'in (sav) yemeğine zehir koymuştu. Allah Resulü (sav) eti ağzına aldığı anda etin zehirli olduğunu anladı ancak yine de tatmış olduğundan dolayı zarar gördü. Kadın yemeğe zehir koyduğunu itiraf etti. Hz. Peygamber (sav) ise ona hiçbir ceza vermedi ve daha da öte onu affetti.²⁶⁰ Diğer bir misalde Yemame'nin lideri Sümame b. Üsal (ra) Müslüman olduğu için kendisiyle alay eden Mekke müşrikleriyle bütün ticari münasebetlerini kesmiş: "Vallahi, Hz. Peygamber izin verinceye kadar Yemame'den size bir buğday tanesi dahi gelmeyecek!" diye yemin etmişti. Nitekim Kureyş, her türlü erzak ve ihtiyaçlarını hep Yemame'den alıyordu. Açlık ve kıtlığa maruz kalan Mekkeliler, çaresizlik içinde Peygambere (sav) müracaat ettiler. O' da (sav), yine eşsiz merhametinin tezahürü olarak Sümame'ye mektup yazarak onların affedilmesini istemiş ve onlarla olan ticaretini devam ettirmesini söylemiştir.²⁶¹ Hâlbuki bu müşrikler daha önceden Müslümanlara üç yıl boyunca her türlü ambargo ve boykotu uygulamışlar, Müslümanları açlık ve sefalet içerisinde bırakmışlardı. Öyle ki rivayette bu açlık ve sefaletten dolayı nice çocuk seslerinin civar mahallelerden duyulduğu anlatılmaktadır.²⁶² Nasıl bir rahmet ve mağfiret sahibi Peygamber ki (sav) eline fırsat geçmiş ve intikam almasına imkân doğmuş olmasına rağmen her türlü zulmü reva gören müşriklerden hiç intikam almamıştır. Bilakis muhteşem bir alicenaplık örneği sergileyerek onları affetmiş ve onların sıkıntı çekmelerine gönlü el vermemiştir.

Sahabeden Enes'in (ra) anlattığına göre Allah Resulü'nün üzerinde Necran kumaşından yapılmış, kenarları sert ve kalın bir hırkasının olduğu bir gün, bir bedevi yanına geldi ve hırkasını sert bir biçimde çekerek: "Ey Muhammed! Elinde, Allah'a ait mallardan bana da verilmesini emret!" dedi. Kabaca ve edepsizce davranan bu bedeviye karşı nezaket Peygamberi (sav), kırıcı ve yadırgayıcı hiçbir söz söylemedi. Bilakis kabaca davranan bu bedeviye tebessüm etti. Ve adamın gönlünü medeniliğe ve İslam'a ısıdırmak için ona bir şeyler verilmesini emretti.²⁶³ Bu rivayetten O'nun (sav) hilminde ne kadar zirveleştiğini, eza ve cefalara karşı tahammül etme dirayetini görmekteyiz. İşte Hz.

²⁶⁰ Buhari, Tıb, 55.

²⁶¹ Buhari, Meğazi, 70.

²⁶² Topbaş, *Fahr-i Âlem...*, s. 45, 46.

²⁶³ Buhari, Humus, 19.

Peygamber’in tebliğ vazifesindeki bu muvaffakiyetin, nezih ahlakının ve estetik anlayışının bir semeresi olarak gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Nitekim bu hakikate delalet eden ayet-i kerime’lerde şöyle buyrulmuştur:

“Resulüm! Sen af (mağfiret) yolunu tut, marufu (iyi ve güzel olan şeyleri) emret ve (delil kabul etmeyen ısrarcı) cahillerden de yüz çevir!”²⁶⁴

“İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler, akrabaya, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmesinler bilakis affetsinler ve hoş görsünler. Allah’ın sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah çok bağışlayan, çokça merhamet edendir.”²⁶⁵

Yüce Allah, nasıl ki Peygamberinden, insanların kendisine karşı yaptıkları her türlü çirkin ve kaba davranışlara sabretmesini ve müsamaha göstermesini istemişse²⁶⁶ aynı şekilde müminlerden de Peygambere karşı edep, tazim ve hürmet hususunda da dikkatli olmalarını²⁶⁷ istemiştir. Nitekim bizzat kendisi, melekleri ile birlikte peygamberine salât edip övdüğünü²⁶⁸ bildirmiştir. Bu yüzden Yüce Allah, müminlere: “Resulullahı kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi çağırmayınız.”²⁶⁹, “Seslerinizi, Peygamberin sesi üzerine çıkarmayın, birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın sonra farkında olmadan amelleriniz boşa gidiverir!”²⁷⁰ ikazında bulunmuştur. Bunun yanında Peygamberine ismiyle ve künyesiyle hitap edilmesini de yasaklamış bilakis: “Ya Resulallah! Ya Nebiyyallah!” gibi hürmet ve tazim ifadelerini kullanmalarını istemiştir.²⁷¹ Bu hassasiyetten dolayıdır ki Ashabı Kiram da (ra): “Anam babam sana feda olsun Ya Resulallah!” şeklindeki hitaplarıyla, Peygambere olan muhabbetlerini zarif ve güzel bir üslup ile ortaya koymuşlardır.

²⁶⁴ A’raf, 199.

²⁶⁵ Nur, 22.

²⁶⁶ Âl-i İmran, 159; Furkan, 63.

²⁶⁷ Ahzab, 40, 53.

²⁶⁸ Ahzab, 56.

²⁶⁹ Nur, 63.

²⁷⁰ Hucurat, 2.

²⁷¹ Ahzab, 40, 53; Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari, **el-Cami’ li Ahkami’l-Kur’an** (Tefsiru’l-Kurtubi), (tahk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Beyrut: Müessesetu’r-Risale, 1427/2006, c. 17, s. 164-166;

“Allahım! Onu dinde fakih kıl.” şeklinde Hz. Peygamberin (sav) güzel bir duasına ve iltifatına mazhar olan Abdullah b. Mesud (ra) şöyle bir hadiseyi nakletmektedir: “Bir kadının kendisini öpmesi sebebiyle pişman olan bir adam, tövbe etmek niyetiyle Allah Resulü’nün yanına gelmiş ve günahı sebebiyle kendisine had cezasının uygulanmasını istemişti. Hz. Peygamber (sav) adama hemen cevap vermemiş ve bir müddet sükût edip beklemişti. Bu hadise üzerine güzelliklerin, çirkinlikleri giderdiğini müjdeleyen şu ayeti kerime nazil oldu: “Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl. Çünkü güzellikler, çirkinlikleri (günahları) giderir. Bu, iyi düşünen kimseler için bir öğüttür.”²⁷² Daha sonra bu adam: “Ya Resulallah, bu (müjde) sadece benim için mi? diye sormuş, Hz. Peygamber de (sav): “Hayır, ümmetimin tamamı için geçerlidir.” diye cevap vermiştir.²⁷³ Çirkin fiilinden dolayı kendisine ceza uygulanmasını isteyen adama karşı Rasulullah’ın başını eğerek bir müddet beklemesi ve hemen cezalandırmaması yine af ve merhametindeki eşsiz güzelliği göstermektedir.

O’nun (sav) affediciliğindeki zarafeti anlatan misallerden birinde Hz. Peygamber’in amcası Hz. Hamza (ra), Uhud Savaşı’nda Vahşi adlı bir köle tarafından şehit edilmişti. Hatta Vahşi, efendisi Hind’in emriyle Hz. Hamza’nın (ra) uzuvlarını kesmiş, karnını yarıp, ciğerini sökmüştü. Bir zaman sonra büyük zulüm yapmış olan bu köle, tövbe edip af dilemek üzere Hz. Peygamber’in huzuruna geldi. Peygamber (sav) onu affetti, zarif ve nazik bir üslup ile ondan sadece şu ricada bulundu: “Bana görünmemeye dikkat edebilir misin? Seni görünce amcamı hatırlıyorum ve acım tazeleniyor da!”²⁷⁴

Rivayetleri incelediğimizde Hz. Peygamber (sav), kızı Hz. Zeyneb’i (ra) deveden düşürerek vefatına neden olan Hebbar b. Esved’i bile affettiğini görmekteyiz. Hatta eski yaptıkları sebebiyle ona hakaret edilmesini ve onun kınanmasını dahi yasaklamıştır.²⁷⁵ Bir başka rivayette bir gün Hz. Peygamber (sav) bir ağacın altında dinlendiği esnada bir bedevi Peygamberin kılıcını almış: “Şimdi seni benim elimden kim kurtarabilir ki?” diye tehdit etmişti. Hz. Peygamber de üç defa: “Allah kurtarır.” diye cevap verdi. O’nun (sav)

²⁷² Hud, 114.

²⁷³ Buhari, Mevakitu’s-Salat, 4.

²⁷⁴ Buhari, Meğazi, 23.

²⁷⁵ Vakıdı, Ebu Abdillâh Muhammed bin Ömer, **Meğazi**, yyk., Beyrut, 1989, s. 857-858.

bu tevekkülünden ve yiğitliğinden korkan bedevi, bir anda kılıcı elinden düşürdü ve yere oturdu. Rasulullah (sav) yine de bu adamı cezalandırmadı.²⁷⁶ Peygamber'in buradaki yiğitliği, Allah'a tevekkülündeki eşsiz güzelliği, kendi canına kasteden bir adamı bile affetmedeki âlicenaplığı sayesinde bu bedevi ve onun delaletiyle de kabilesinden birçok kişi, Müslüman olmuştur.²⁷⁷

Hâsılı af ve merhamet elçisi (sav), daha bunun gibi nicelerini affetmiştir. Çünkü O, hayatı boyunca hiç bir zaman yıkan değil yapıcı olan, helak eden değil ihya eden ve bu suretle gönülleri mamur eden olmuştur. Çünkü O (sav), âlemlere rahmet olarak gönderilmiş²⁷⁸ bir Peygamberdir!

2.3.6. Şefkat ve Merhametindeki Güzellik

Allah'a ve ahiret gününe iman etmenin belki de en mühim tezahürlerinden biri şefkat ve merhamettir. Affedicilik, cömertlik, diğergamlık, isar gibi ahlaki faziletler hep şefkat ve merhamet duygusunun bir tecellisi olarak ortaya çıkmaktadır.²⁷⁹ Re'fet ve şefkatin kendisinde zirvesiyle tebarüz ettiği mükemmel bir insan olarak Hz. Peygamber (sav), başta insanlar olmak üzere nebatattan hayvanata hatta cemadata kadar canlı cansız tüm mahlûkata şefkat ve merhamet kanatlarını germiştir.²⁸⁰ Ve O (sav), Yüce Allah'ın tüm mahlûkata fitri olarak bahşettiği bir vicdan ve merhamet duygusundan bahsetmekte ve bunu güzel bir üslup ile şöyle dile getirmektedir: “Allah Teâla, rahmetini yüz parçaya ayırmıştır. Bunun doksan dokuz parçasını kendi yanında tutmuş, bir parçasını da yeryüzüne indirmiştir. İşte bu bir parça rahmet sebebiyle bütün mahlûkat birbirlerine acırlar ve birbirlerini severler. Hatta kısarak (dişi at), yavrusunu emzirirken dokunur da rahatsız eder endişesiyle bir ayağının tırnağını yukarı kaldırır.”²⁸¹

Hz. Peygamber'in şefkat ve merhametindeki güzelliği ve masumiyeti müşahhas olarak ortaya koyan örneklerden birinde O'na (sav) bir gün kızı Zeyneb'ten (ra) olan torunu,

²⁷⁶ Buhari, Cihad, 83.

²⁷⁷ Sofuoğlu, a.g.e., Cihad, 83, s. 1911, d. 168.

²⁷⁸ Enbiya, 107.

²⁷⁹ Topbaş, *Fahri Âlem...*, s. 37.

²⁸⁰ Hicr, 88.

²⁸¹ Buhari, Edeb, 19, Rikak, 19.

vefatına yakın kendisine getirilmişti. Zayıflıktan eski su kırbacı gibi olan vücudunun can çekişmekte olduğunu görünce Hz. Peygamber'in (sav) gözlerinden yaşlar boşaldı. Sahabeden Sad b. Übade (ra): “Bu ağlayış nedir ya Rasulallah?” diye sorunca şefkat ve rahmet Peygamberi şöyle buyurdu: “Bu gözyaşı bir rahmettir ki Allah, onu kullarının gönüllerine yerleştirmiştir ve kullarından ancak merhametli olanlara ihsan eder!”²⁸² Bir başka rivayette Hz. Peygamber (sav), gıybet etmesi ve ihtiyacını giderirken idrarına dikkat etmemesi sebebiyle azap çeken iki kabrin yanından geçmişti. Rahmet Peygamberi (sav), kabir azabına duçar kalmış bu iki ölüye acıdığı için bir hurma dalını iki parçaya bölmüş ve her birini bir kabre dikmişti. Yanında bulunan dostları neden böyle yaptığını sormuş, Hz. Peygamber de şöyle cevap vermiştir: “Bu hurma dalları, yaş kaldığı müddetçe bu iki kabir sahibinin azabını hafifletmeye yarayacaktır.”²⁸³ Hâsılı bu rivayetten O'nun engin şefkat ve merhametinin ölülerde bile tezahür ettiğini görmekteyiz.

Hz. Peygamber'e Devs Kabilesi'nden bir kişi gelmiş, İslam'a davette bulunduğu kabilesinin Müslüman olmamaları ve Allah'a asi olmaları sebebiyle helak olmaları için beddua etmesini istemişti. Bunun üzerine orada bulunanlardan bazıları: “Devsiler helak olsun!” diye beddua ettiler. Fakat Rahmet Peygamberi (sav), ümmetine olan merhametinin kemalinden ve güzelliğinden dolayı onlara beddua etmemiş bilakis şöyle güzel bir hayır duada bulunmuştur: “Ya Rabbi! Devs halkına hidayet ver de onları İslam camiasına getir!”²⁸⁴ Sonuç olarak “Onlara (şefkat ve rahmet) kanatlarını ger!”²⁸⁵ ayetinde ifade edildiği üzere Hz. Peygamber'in şefkat ve merhametindeki bu eşsiz güzelliğin, ilahi (rabbani) bir terbiye'den geldiğini “Beni Rabbim terbiye etti, ne güzel terbiye etti”²⁸⁶ ifadesinden anlamaktayız. Nitekim Hz. Aişe'nin de (ra) dediği gibi O'nun ahlakı, Kur'an idi.²⁸⁷

²⁸² Buhari, Cenaiz, 32.

²⁸³ Buhari, İman, 60, Cenaiz, 81, 88.

²⁸⁴ Buhari, Cihad, 99.

²⁸⁵ Hicr, 88.

²⁸⁶ Süyuti, a.g.e., c. 1, s. 12.

²⁸⁷ Buhari, a.g.e., 308.

2.3.7. Vefakârlığı ve Kadirşinashındaki Güzellik

Hz. Peygamber (sav), âdeti olduğu üzere kim olursa olsun dostlarından herhangi birini, birkaç gün üst üste göremese hemen çevresindekilere sorup araştırırdı. Eğer bu kişinin hasta olduğunu işitirse ziyaretine gider veyahut bir sıkıntısı, derdi ya da bir ihtiyacı olduğunu öğrenirse onu halletmek için de büyük gayret sarf ederdi. Nitekim O'nun (sav) bu konudaki inceliğini ve hassasiyetini bir rivayet açıkca ortaya koymaktadır;

Bir gün mescidi süpüren ve mescidin temizliği ile ilgilenen zenci bir kimse vefat etmişti. Allah Resulü (sav), birkaç gündür göremediği bu kişiyi merak edip halini soruşturdu. Daha sonra bu zatın vefat ettiğini öğrenince ashabına: “Bana haber vermeniz gerekmez miydi?” diye sordu. Daha sonra mescidi süpüren bu kişinin mezarının yerini öğrendi, kabrinin başına kadar gitti ve namaz kılıp ona dua etti.²⁸⁸ Calib-i nazar-ı dikkat bir husustur ki mescidin temizliğiyle uğraşmış olan bu zenci kişiye insanların pek önem vermemesine mukabil Hz. Peygamber'in ona olan hususi vefası, ilgi ve alakası; sahabenin hayret etmelerine ve gıpta ile bakmalarına vesile olmuştur. Ayrıca bu zenci kişinin mescidi süpürmesi sebebiyle kazandığı yüksek fazilet, ufak tefek gibi görülse de kişi için büyük ecir ve mükâfatlara vesile olmaktadır. Öyle ki faziletinin ehemmiyetine binaen Hz. Peygamber'in (sav) bizzat kendisinin de mescidi süpürdüğü rivayet edilmektedir.²⁸⁹

Esasen namaz, oruç, zikir gibi kişinin ferdi olarak yaptığı ibadetler ve mesuliyetler kişi için nasıl büyük bir öneme haizse *cenaze teşyîi*, *akrabalık* ve *komşuluk hukuku*, *hasta ziyareti*, *davete icabet etmek* ²⁹⁰ gibi içtimai (sosyal) duyarlılıklar da toplumsal dayanışmanın ve kolektif bir şuurun oluşması adına büyük önem arz etmektedir. Bu sebeptendir ki rahmet elçisi, ümmeti içerisinde manevi bir sosyal dokunun tahkimini temin eden üstün fazilet örneklerinden birinde: “Mümin kardeşinin cenaze namazına katılan kimseye bir kırat (Uhud dağı büyüklüğünde) sevap yazılacağını eğer cenazenin defnedilmesinde de bulunursa ona da iki kırat (Uhud dağı büyüklüğünde) sevap

²⁸⁸ Buhari, Salat, 72, Cenaiz, 5, 66.

²⁸⁹ Sofuoğlu, a.g.e., s. 303, d. 210.

²⁹⁰ Buhari, Cenaiz, 2.

yazılacağını”²⁹¹ müjdelemiş, ümmetini de bu içtimai vazifeye teşvik etmiştir. Allah Resulü’nün vefasını ve diğergamlılığını gösteren bir diğer rivayet şöyle cereyan etmiştir: “Bedir günü Kureyş esirleri arasında bulunan Abdullah b. Abbas’ın mağlubiyet perişanlığı içerisinde üzerinde gömleği bulunmamaktaydı. Uzun boylu olması hasebiyle sadece Abdullah b. Ubeyy’in gömleği denk gelmişti. O da büyük bir fedakârlık ve feragat örneği sergileyerek gömleğini ona hediye etti. Bir zaman sonra Abdullah b. Ubeyy vefat etti. Oğlu, Hz. Peygambere (sav): “Ya Resulallah! Senin cildine dokunan gömleğini babama giydiriver.” diye rica da bulundu. Vaktiyle Abdullah b. Ubeyy, kendi gömleğini Abdullah b. Abbas’a vermiş olmasından dolayı Hz. Peygamber’de Abdullah b. Ubeyy’i kabrinden çıkarttı ve Abdullah’ın b. Ubeyy’in cesedini kendi iki dizi üzerine koydu. Sonra cildi üzerine tükürüğünden üfledi. Sonra Hz. Peygamber, ona kendi gömleğini giydirdi.²⁹² Esasen buradan Hz. Peygamber’in, sırf bir vefanın tahakkuku için defnedilmiş olan bir kimseyi kabrinden çıkarttığını böylece kabına varılmaz eşsiz ve muhteşem vefa örneği sergilediğini görmekteyiz

Hz. Peygamber’in (sav) vefakarlığındaki ve dostluk hukukundaki zarafeti gösteren bir başka rivayette O (sav), Hz. Ebu Bekir (ra) için şöyle buyurmuştur: “Ebu Bekir, gerek sohbeti (dostluğu) hususunda gerekse malı hususunda bana en çok vergisi olandır. Eğer bir halil edinecek olsaydım elbette Ebu Bekir’i dost edinirdim. Lakin İslam yönünden meydana gelen sevgi ve kardeşlik, şahsi dostluktan daha faziletlidir. Mescitte Ebu Bekir’in kapısından başka kapatılmadık hiçbir kapı kalmasın sadece onun kapısı açık kalsın!”²⁹³

Hz. Peygamber’in (sav) gönül inceliğini anlatan bir diğer rivayette O (sav), İslam’ı tanımak ve ilim tahsil etmek amacıyla gurbetten gelmiş olan bir grup genci, takriben yirmi gün yanında ağırlamıştı. Bir süre sonra bu gençlerin, ailelerini özlediklerini anlayan Allah Resulü (sav) onlara şöyle buyurdu: “Haydin, artık ailenizin yanına dönebilirsiniz. Onların aralarında ikamet ediniz. Onlara burada öğrendiklerinizi öğretin ve söylenecek şeyleri onlara söyleyin. Ayrıca benim nasıl namaz kıldığımı gördünüz ise

²⁹¹ Buhari, Cenaiz, 58.

²⁹² Buhari, Cenaiz, 77.

²⁹³ Buhari, Fadaillü Ashabi’n-Nebi, 2, 3, 4, 5.

öylece namazınızı kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun, en yaşlınız da imam olsun.”²⁹⁴ Çok manidardır ki gençlerin özlemlerini dile getirmelerine ve bundan dolayı da artık dönmek için izin istemelerine gerek kalmadan Hz. Peygamber’in (sav) onların halini anlaması, zarif ve latif bir üslup ile onlara gitmeleri için müsaade buyurması, diğergamlığındaki kemalatı ve zarafeti göstermektedir. Buradan anlıyoruz ki bir mürebbinin ya da bir muallimin ilim tahsiliyle meşgul olduğu talebelerinin hallerine gereği gibi muttali olması, dertlerini iyi tahlil etmesi, onlarla samimi bir ülfet ve muhabbet bağı kurması; eğitimde istenilen semerenin ve muvaffakiyetin gerçekleşmesi adına büyük önem arz etmektedir. Nitekim tebliğ metodundaki bu estetik tavrı hasebiyledir ki Hz. Peygamber (sav), ashabının sıkılması endişesiyle onların hallerine göre bazı günlerde vaaz ederdi.²⁹⁵

Bir rivayete göre Medine’deki Kuba Mescidi’nde cemaate imamlık yapan ve kıldırıldığı namazların her rekâtında herhangi bir süreye başlamadan önce mutlaka ihlâs süresini okumayı adet edinen bir zat vardı. Cemaat, aralarında en faziletli saydıkları ve kendilerine imamlık yapmasını istedikleri bu adamı uyarmalarına rağmen İhlas Süresi’ni okuma alışkanlığında ısrar etmesi sebebiyle adamı, Allah Resulü’ne şikâyet ettiler. Hz. Peygamber (sav) adama: “Her rekâtta seni bu süreyi okumaya sevk eden sebep nedir.” diye sordu, bu zat da: “Ben bu süreyi okumayı çok seviyorum.” diye cevap verdi. Herkesin bu adamdan şikâyetçi olmasına mukabil Rahmet Elçisi adam için: “Bu süreyi (ihlâs süresini) sevmen, şüphesiz ki seni cennete girdirecektir.”²⁹⁶ buyurmuş, böylece insana verdiği önemi ve diğergamlığındaki güzelliği ortaya koymuştur.

Bir başka misalde Hz. Peygamber (sav) İslam’a davet etmek niyetiyle Habeş Kralı Necaşi’ye bir mektup göndermişti. Necaşi, Hz. Peygamber’den gelen mektubunu hürmetle alıp başına koymuş, saygı ifadesi olarak tahtından inip yere oturmuştu. Sonra etrafındakilere Müslüman olduğunu ilan etmiş ve böylece İslam’ı da kabul ettiğine dair bir mektubu Hz. Peygamber’e göndermişti. Onun Allah Resulü’ne olan bu içten bağlılığına ve sadakatine karşılık, Hz. Peygamber de Necaşi vefat ettiği gün onun vefat

²⁹⁴ Buhari, Ezan, 18, Ahbari’l-Ehadi, 1.

²⁹⁵ Buhari, Daavat, 69.

²⁹⁶ Buhari, Sıfatu’s-Salat, 25.

haberini bizzat ashabına haber vermiştir. Sonrasında ashabını, Necaşi'nin arkasından gıyabi cenaze namazı kılmaya çağırarak onun için Allah'a dua etmelerini istemiş²⁹⁷ böylece Necaşi'ye olan vefasını göstermiştir.

Rivayetlerden Hz. Peygamber'in (sav), mümin kâfir ayrımı yapmaksızın herkese değer verdiğini görmekteyiz. O'nun (sav) gözünde her insan, *Cemal* sahibi Yüce Allah'ın en güzel surette yarattığı bir varlıktır. Bu yüzden O (sav), insana özünde var olan bu yüceliği ve güzelliği sebebiyle hak ettiği izzet ve şerefi göstermiştir. Nitekim O'nun (sav) bu zarif anlayışını ortaya koyan bir hadise şöyle cereyan etmiştir: “Allah Rasulü (sav), bir gün yanındakini elinden/burnundan iple bağlamış olarak çekip götüren ve bu şekilde Kâbe'yi tavaf eden bir kimseyi görmüştü. Hz. Peygamber (sav) bunu fark edince bu ipi hemen çözmüş ve sonrasında insan onuruna ve haysiyetine yakışmayacak bu fiil karşısında: “Bu kişiyi elinle tut ta götür.”²⁹⁸ buyurmuştur. Böylece O (sav), insana tazim ve hürmetin en yüksek dini ve medeni bir gereklilik olduğunu ortaya koymuştur.

Bir başka rivayette O (sav), bir cenaze görmüş ve hemen ayağa kalkmıştı. Ashabına da (ölümün korkunç bir hadise olması sebebiyle) hemen ayağa kalkmalarını emretti. Yine bir gün bir Yahudi cenazesi geçtiğinde de ayağa kalkmıştı. Bunu gören dostları, cenazenin Yahudi bir kimseye ait olduğunu söyledikleri halde neden ayağa kalktığını sormuşlar, O'da (sav) şu manidar cevabı vermiştir: “Sonuçta o da bir insan değil midir?”²⁹⁹

Netice itibariyle Hz. Peygamber (sav), insana eşref mahlûkat olması hasebiyle hak ettiği değeri vermiş ve insanın özündeki bu üstünlüğe saygı göstermiştir.

²⁹⁷ Buhari, Cenaiz, 4, 60.

²⁹⁸ Buhari, Hac, 65, 66, Eyman ve'n-Nüzur, 31.

²⁹⁹ Buhari, Cenaiz, 49.

3. BÖLÜM: HZ. PEYGAMBER'İN MUAMELAT, İBADET VE GÜNLÜK FİİLERİNDEKİ GÜZELLİKLER

3.1. Hz. Peygamberin Muamelatındaki Güzellikler

3.1.1. Kadınlara Muamelesindeki Güzellik

Hz. Peygamber'in (sav), karanlıkları nura dönüştürmesi³⁰⁰ için gönderildiği cahiliye Arap toplumunda hanımlar, kadınlık şerefleri rencide olacak ve insanlığa sığmayacak bir muamele ile karşı karşıyaydılar. Nitekim kötü yola düşer endişesiyle kız çocukları, insafsızca ve vicdansızca diri diri toprağa gömülüyordu. Hanımlar ve kızlar, maalesef günümüzde de olduğu üzere (!) sanki bir eğlence aleti, ticari amaçlarla teşhir edilmeye yarayan bir dünya metayı ya da bir reklam aracı gibi görülüyor ve aşağılanıyordu. İşte âlemlere rahmet kılınan Peygamber (sav), böyle rezil bir toplumda Yüce Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda *bir kadınlar hukuku* tesis etmiştir.³⁰¹ Bunun neticesinde hanımlar; iffet ve hayânın, fazilet ve takvanın abidesi olmuş böylece annelik müessesesi: “Cennet, Anaların ayakları altındadır!”³⁰² şeklinde hak ettiği mevkiye ulaşmıştır.

Rivayetleri incelediğimizde Hz. Peygamber'in (sav), kadınlara karşı pek ref'et ve mülâyemetle muamele de bulunduğunu belirtebiliriz. Öyle ki hanımlarıyla baş başa kaldığında insanların en yumuşağı ve en mütebessim çehrelisi olmuştur. Nitekim bir defasında Hz. Peygamber (sav): “Ey Aişe! Senin, benden memnun olduğun zamanı ve aynı şekilde bana öfkeli olduğun zamanı pekiyi bilirim.” demiş, o da bunu nerden bildiğini sormuştu. Hz. Peygamber'de (sav) zarif bir nükteyle: “Sen benden razı ve memnun olduğun zaman -*Muhammed'in Rabbi*- diyerek söze başlarsın. Bana karşı öfkeli olduğun zamanda söze -*İbrahim'in Rabbi*- diyerek başlarsın ve böylece benim adımı anmazsın.” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Aişe'de (ra) şu latif cevabı verdi: “Ya Rasulallah! Evet, öyledir fakat ben öfkeli olduğimde yalnızca senin isminden ayrılırım, sevgin ise gönlümden hiç çıkmaz, hep gönlümde yaşar!”³⁰³ Yine birgün Hz. Aişe (ra), Peygambere

³⁰⁰ Ahzab, 46.

³⁰¹ Topbaş, *Fahri Âlem...*, s. 83.

³⁰² Suyuti, a.g.e., 1/125.

³⁰³ Buhari, Nikâh, 109.

(sav) tabakta yemek getiren bir hizmetçinin eline vurmuş, bu sebeple hizmetçi tabağı elinden düşürüp kırmıştı. Hz. Peygamber (sav), ne hizmetçiye ne de hanımı Aişe'yi (ra) azarladı. Bir taraftan tabağın kırılan parçalarını bir araya getiriyor, bir taraftan da bu olayın müsebbibi olan hanımı Hz. Aişe (ra) için: “Anneniz (Aişe) kıskandı.³⁰⁴” şeklinde latifede bulundu.

Hz. Peygamber (sav), bayram günlerinin birinde siyahîlerin kalkan ve mızrak oyununu seyretmek için izin isteyen hanımı Hz. Aişe'ye müsaade etmiş hatta ona olan muhabbetinin ve samimiyetinin bir nişanesi olarak eşinin yanağı, kendi yanağına gelecek şekilde oyunu beraber izlemişlerdir.³⁰⁵ Başka bir rivayette Hz. Aişe, O'nun (sav.) kendisine olan zarif ve nazik yaklaşımını şöyle anlatmaktadır: “Ben Peygamberin yanında bir takım kız timsalleriyle oyun oynardım. Benim birçok kız arkadaşım vardı. Onlar benimle kızlara ait oyunlar oynarlardı. Biz oyun oynarken Hz. Peygamber, eve girdiğinde oyun arkadaşlarım O'ndan saklanırlardı. Çok defa Hz. Peygamber (sav), bu kız arkadaşlarımı benimle oynasınlar, diye yanıma gönderirdi.³⁰⁶ O'nun hanımlara bakışındaki bu güzelliği ve zarafeti hasebiyle, onlara ikram ve iltifatta bulunmaya teşvik için, bir kimsenin yemek yerken eliyle hanımının ağzına bir lokma birşeyler vermesinin bile sadaka olduğunu³⁰⁷ müjdelemiştir. Bunun yanında Hz. Peygamber (sav), ailesine zaman ayırır ve onlara hizmette bulunurdu.³⁰⁸ Kendisinin en küçük hizmetine bile herkes can feda olmak isterken O'nun ailesinin hizmetiyle meşgul olması, gerek ailesine karşı sevgisindeki zarafeti gerekse eşsiz ve yüksek tevazusunu bize anımsatmaktadır.

Bayram günlerinden birinde Hz. Aişe'nin (ra) yanında def çalarak ezgi okuyan iki kız vardı. Hz. Peygamber (sav) eve girdi ve yatağına uzanıp yattı. O esnada Hz. Ebu Bekir de (ra) eve geldi: “Peygamberin yanında şeytan mızmarı mı?” diyerek kızı Aişe'yi azarladı. Peygamber (sav), Hz. Ebu Bekir'e (ra) dönerek: “Bırak onları, her kavmin bir bayramı vardır. Bizim bayramımız da budur!” buyurarak onları serbest bıraktı.³⁰⁹ Benzer

³⁰⁴ Buhari, Nikâh, 108.

³⁰⁵ Buhari, İydeyn (İki Bayram Namazı), 2.

³⁰⁶ Buhari, Edeb, 81.

³⁰⁷ Buhari, Cenaiz, 36.

³⁰⁸ Buhari, Edeb, 40.

³⁰⁹ Buhari, İydeyn (İki Bayram Namazı), 3.

bir diğerk rivayette ise Hz. Aişebirgün mescitte Hz. Peygamber (sav) kendisini perdelediğı halde birlikte Habeşlilerin oyununu seyrediyorlardı. Sonra Hz. Ömer (ra) mescide geldi ve Habeşlileri oyunlarından men etmeye çalıştı. Lakin Hz. Peygamber (sav): “Ey Ömer! Onları eminler olarak bırak.” diyerek ona mani oldu. Oyunculara da: “Ey Erfıde oğulları! Emniyet içerisinde oyununuza devam ediniz.” buyurdu. Bu rivayetlerdeki her iki olay da gerek Hz. Ebu Bekir (ra) gerekse Hz. Ömer (ra), Hz. Peygamber’in izninin olduğundan habersizlerken teğanni edenlere ve oyun oynayanlara engel olmaya çalışmışlardı. Ancak Hz. Peygamber (sav), bayram gününde sevinç gösterisinin, teğanni’nin ve belli idman oyunlarının meşru olduğunu³¹⁰ bildirmiş ve oynayanlara müsaade etmiştir. Nitekim insanın fitraten zaman zaman bu tür an’anelere, kültürel zenginliklere ve geleneksel faaliyetlere temayülü vardır. Rahmet Peygamberi, insanın fitratında ki bu temayülü çok iyi tahlil ettiğı için İslami emir ve yasaklar çerçevesinde bu adet ve uygulamalara karşı çıkmamıştır.

O’nun (sav) hanımlara karşı olan nezaketinin ve zarafetinin müşahhas misallerinden birinde Hz. Peygamber (sav), hanımlarıyla birlikte bir yolculuğa çıkmışlardı. Yolculuk esnasında Peygamber’in Enceşebir isminde bir hizmetçisi kafiyeli ve nağmeli şiirler okumuş, bunun etkisiyle de develer hızlanmıştı. Nitekim develer, güzel ses ve nağmeye meftundurlar. Bu yüzden çobanlar bu yöntemle sürülerini hızlandırmaya çalışırlar ki buna da “*Hıda*” denilmektedir. Hz. Peygamber (sav), bir anda develerin bir anda hızlanmasıyla hanımların zayıf ve hassas vücutları incinmesi endişesiyle hizmetçisine şöyle zarif ve latif bir teşbihte bulundu: “Ey Enceşebir! Dikkat et, camlar kırılmasın.”³¹¹ Burada Hz. Peygamber, “Kavarir (Camlar)” sözüyle kadınları kastederek tariz’de bulunmuştur ki bunun da iki manaya geldiğı belirtilmektedir. İlk olarak kadınlar, cam gibi nazik ve zarif bedenli oldukları için hızlı hareketten rahatsız olabilirler. Veyahut kadınlar, zayıf ve zarif gönüllü oldukları için Enceşebir’in güzel sesinden etkilenip onun tesiriyle cam gibi zarif, zayıf ve hassas gönülleri kırılabilir, rahatsız olabilir ya da fitneye düşebilirler.³¹² Bu yüzden Hz. Peygamber (sav) hanımlara incelik ve hassasiyetle davranmak konusunda şöyle bir öğütte bulunmuştur: “Kadınlara karşı hayırla muamele

³¹⁰ Buhari, İydeyn (İki Bayram Namazı), 25.

³¹¹ Buhari, Edeb, 95, 111, 116.

³¹² Sofuoğlu, a.g.e., Edeb, 116, s. 3834, d. 229.

etmenizi tavsiye ederim. Çünkü kadınlar, eğe kemiğinden yaratılmıştır. Bu kemikte en eğri şey (yani kısım) üst tarafıdır. Eğer sen bu kemiği doğrultmaya çalışırsan onu kırarsın. Onu kendi halinde bırakırsan da daima eğri kalır (öyle kullanırsın). Onun için size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim!”³¹³

Bir başka rivayette bir kabile kendi kızlarını, Hz. Ali’ye (ra) nikâhlamak için Hz. Peygamber’den izin istemişlerdi. Hz. Peygamber ise defalarca: “Asla izin vermem!” buyurdu. Nitekim O (sav), Kızı Fatıma’nın bu hadiseden dolayı müteessir olup üzüleceğini bildiği için buna müsaade etmemiş ve sözüne şöyle devam etmiştir: “Eğer Ali, kızım Fatıma’yı boşarsa ancak o takdirde onların kızıyla evlenebilir. Çünkü kızım Fatıma (ra) bendendir (benden bir parçadır). Ona şüphe veren şey bana şüphe verir; ona eza veren şey bana eza verir.”³¹⁴ buyurdu. Rahmet Elçisi, bir defasında kıraati uzatmak niyetiyle cemaate namaz kıldırmak istemişti. Namaza durduğunda cemaat içinde bir çocuk sesi duydu. Annenin çocuğu için üzülp endişelenebileceğini düşünerek bu sebeple namazı kısa tuttu.³¹⁵ Nitekim namazdaki bir annenin aklı, çocuğunda kalacağı için gönül huzuru ve duruluğu ile namaza devam edemeyecek veyahut namazdan çıkıp çocuğu ile meşgul olacaktır. Bu durumdaki bir anne ya cemaatten ya da namazın hususundan mahrum kalacaktır. Bu yüzden Şefkat Peygamberi (sav) mihraba geçecek olan imamın, bu hassasiyeti ve inceliği gözetmesini böylece namazı kısa tutmasını³¹⁶ emretmiştir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber (sav) sadece kendi yakın akrabalarına değil bütün kadınlara hüsnü müamelede bulunmuş, haklarını titizlikle korumuş ve dertleriyle bizzat kendisi ilgilenmiştir. Bunun yanında kadınların fitratlarındaki bu zaif, zarif, naif ve latif yapılarından ötürü onlara olan muamelesinde zarafet, nezaket ve hassasiyet dolu bir tutum sergilemiştir.

³¹³ Buhari, Enbiya, 2, Nikâh, 80.

³¹⁴ Buhari, Nikâh, 110.

³¹⁵ Buhari, Ezan, 65.

³¹⁶ Buhari, Ezan, 61.

3.1.2. Çocuklara Muamelesindeki Güzellik

H. Peygamber'in çocuklara karşı yüksek sevgi beslediğini, onlara karşı muamelatında da çok latif ve samimi bir yaklaşım sergilediğini görmekteyiz. Bu sevgisi hasebiyle çocukların seviyesine inerek onlarla şakalaşmış,³¹⁷ yolda karşılaştığında onlara selam vermiş hatta onlarla oyun bile oynamıştır.³¹⁸ Nitekim sahabeden Mahmud İbnü'r-Rebi (ra), beş yaşlarında bir çocuk iken Peygamberin bir kuyudan ağzına su alıp (kendisiyle şakalaşmak niyetiyle) yüzüne püskürttüğünü anlatmaktadır.³¹⁹ Yine birgün bir grup çocuğu yolda görünce onlara güler yüz göstermiş, içlerinde (daha öncesinde tanışık olduğu) *nuğayr* adında minik serçesi bulunan bir çocuğa: "Ya Umeyr! Nasıldır Nuğayr?" diyerek latife yapmıştır.³²⁰ Çocuklara olan bu derin ilgi ve sevgisinden dolayıdır ki bir yolculuk esnasında bineğinin önüne bir çocuğu, arka tarafa da başka bir çocuğu bindirdiği rivayet edilmektedir.³²¹

H. Peygamber (sav), bir gün torunu H. Hasan'ı (ra) öpmüştü. O esnada yanında bulunan bir adam on tane çocuğunun olduğunu ve şimdiye kadar da hiçbirini öpmediğini söylemişti. Bunun üzerine H. Peygamber bu adama (sav): "Merhamet etmeyene merhamet edilmez"³²² ikazında bulundu. Yine benzer bir rivayette adamın biri, çocuklarını böyle öpüp sevmediğini söylemiş, bunun üzerine H. Peygamber (sav), sevgiden mahrum kalmış bu adama şöyle ince bir uyarıda bulundu: "Allah, senin gönlünden merhamet ve şefkat duygusunu çekip çıkardıysa ben ne yapabilirim?"³²³

Calib-i dikkattir ki Peygamberin on yıl hizmetinde bulunmuş olan Enes b. Malik (ra), Allah Resulü'nün (sav) kendisine bir defa bile öf demediğini bildirmektedir. Bir kez dahi yaptığı herhangi bir şey için "bunu neden böyle yaptın?" veyahut yapmadığı herhangi bir şey için de "bunu neden şöyle yapmadın?" demediğini, kendisini incitici ve

³¹⁷ Buhari, İztî'zan, 15.

³¹⁸ İbn-i Mihled, **Ahbaru's-Sığar**, Fas/Rabat, 1986, yyk., s. 135.

³¹⁹ Buhari, Tatavvu, 8.

³²⁰ Buhari, Edeb, 81, 112.

³²¹ Buhari, Libas, 99, 100.

³²² Buhari, Edeb, 18.

³²³ Buhari, Edeb, 18.

kırıcı bir söz bile sarf etmediğini³²⁴ ifade etmektedir. Bir başka rivayette yine Rasulullah'ın (sav) terbiyesinde yetişmiş bir çocuk, bir defasında onunla birlikte yemek yerken elinin, yemek tabağının her tarafında dolaştığını, Hz. Peygamberin (sav) ise hiç kızmadan ve incitmeden kendisine zarif bir üslup ile: “Yavrucuğum! Yemeğe başlarken ‘*Bismillah*’ diyerek Allah’ın adıyla başla, sağ elinle ve sana en yakın taraftan ye!” ikazında bulunduğunu bildirmektedir.³²⁵ Ayrıca Hz. Peygamberin (sav) bu estetik ve nazik ikazından müteessir olan çocuk, bundan sonra bir daha böyle yapmadığını da ifade etmektedir. Rivayetlerden birinde Hz. Peygamber (sav), oğlu İbrahim vefat ettiğinde ona olan derin sevgisinden dolayı ağlamıştı. O esnada Peygamberin ağladığını gören Abdu’r-Rahman b. Avf (ra), Peygamber’e (sav) taaccübiyetini bildirmiş, Hz. Peygamber de zarif yönünü ortaya koyan şu cevabı vermiştir: “Bu bir rahmet ve şefkat halidir. Şüphesiz göz ağlar, kalp hüznlenir ancak dil, Rabbimizin razı olmayacağı bir sözü söylemez. Ey İbrahim! Bizler senin ayrılığından dolayı çok mahzun ve kederliyiz.”³²⁶ Sonrasında Hz. Peygamber (sav), masumiyetindeki güzelliğin bir terennümü olarak sözlerine şöyle devam etmiştir: “İbrahim, benim oğlumdur ve o emerken ölen bir yavrudur. O’nun süt emmesini tamamlamak için cennette iki tane sütanne tayin edilmiştir.”³²⁷

Allah Resulü’nün çocuklara muamelesindeki zarafeti ortaya koyan bir başka rivayette O (sav), bir zaman kendisine hizmette bulunmuş yahudi bir çocuğu, vefatını tetikleyen bir hastalığı sebebiyle ziyarete gitmişti. Eve vardığında vefat etmek üzere olan bu çocuğun başucuna oturdu ve onu İslama davet etti. Çocuk, izin almak edasıyla babasının yüzüne baktı. O da Hz. Peygamber’in bu davetini kabul etmesini söyledi. Bunun üzerine çocuk kelime-i şahadet getirerek Müslüman oldu. Sonra Hz. Peygamber (sav), bir kişinin daha İslam ile müşerref olmasının sevinciyle Rabbine şu güzel duada bulundu: “Bu çocuğu, cehennem ateşinden kurtaran Allah’a hamdolsun!”³²⁸ Takdire şayandır ki Hz. Peygamber (sav), kendisinin hizmetinde bulunmuş olan yahudi bir çocuğa bile eşsiz vefa örneği sergilemiş ve hastalandığında bu çocuğu ziyarete gitmiştir. Ayrıca bu ziyaret vesilesiyle onlarla ülfet ederek İslam Medeniyeti’nin güzelliğini gerek hâl ile gerekse

³²⁴ Buhari, Savm, 53, Edeb, 39; Müslim, Fedail, 82.

³²⁵ Buhari, Et’ime, 1.

³²⁶ Sofuoğlu, a.g.e., Cenaiz, 43, s. 843, d. 116.

³²⁷ Buhari, Cenaiz, 91.

³²⁸ Buhari, Cenaiz, 79.

söz ile tebliğ etmiş olmaktadır. Hasılı O'nun (sav) bu estetik tavrı ve nezih ahlakı sayesinde bir kişinin daha hidayet bulduğunu görmekteyiz.

Hız. Peygamber'in kız çocuklarına karşı da çok zarif davrandığını ve ümmetine de bu hususta mühim öğütler verdiğini görmekteyiz. Nitekim kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bir dönemde onların ihtiyaçlarının karşılanması ve güzel ahlak üzere yetiştirilmesini sağlamak adına nice güzel mesajlar vermiştir. Nitekim bir rivayette Hız. Aişe (ra), yanında iki kız çocuğu bulunan ihtiyaç sahibi bir kadına hurma vermişti. Kadın bu hurmayı iki çocuğu arasında bölüştürmüş ve kendisi ise hiçbir şey yememiş olduğu halde iki çocuğuyla çıkıp gitmişti. Hız. Aişe (ra) bu olayı Allah Resulü'ne anlattı. Hız. Peygamber (sav) kadının bu asil, fedakârane ve feragat dolu davranışından ötürü şu güzel müjdeyi verdi: “Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar.”³²⁹ Benzer bir rivayette Hız. Peygamber'in huzuruna havazin kabilesinden bir takım esirler getirilmişti. Bu esirler arasında çocuğunu kaybetmiş emzikli bir kadın bulunuyordu. Kadın, göğsünde biriken sütü sağıyor, orada bulunan çocuklara veriyor ve onları emziriyordu. Bir müddet sonra esirler arasında kendi çocuğunu bulunca hemen onu aldı, sinesine bastı, yüksek bir şefkat ve merhamet duygusuyla çocuğunu emzirmeye başladı. Bu ulvi şefkat manzarası karşısında Rahmet Elçisi (sav) yanındakilere şu soruyu sordu: “Bu kadın, kendi çocuğunu sizce ateşe atabilir mi?” Dostları: “Hayır atamaz!” dediler. Bunun üzerine Hız. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Yüce Allah (cc), kullarına bu kadının çocuğuna olan şefkat ve merhametinden daha merhametlidir.”³³⁰

Hız. Peygamber'in estetik anlayışını ve güzelliğe bakışını müşahhas olarak ortaya koyan bir rivayette O (sav), kendi huzuruna gelmiş olan küçük bir kıza, yünden siyah bir elbise giydirdi ve elbisenin üzerindeki siyah damgaları ona göstererek: “Güzel, Güzel” demeye başladı. Küçük kız, o esnada Allah Rasulü'nün (sav) iki kürek arasındaki nübüvvet mührü ile oynamaktaydı. Bu durumu gören babası, kıza engel olmaya çalıştı. Hız. Peygamber (sav) ise yüksek hilminin bir tezahürü olarak adama, çocuğu rahat

³²⁹ Buhari, Zekât 10, Edeb, 18.

³³⁰ Buhari, Edeb, 18.

bırakmasını söyledi.³³¹ Benzer başka bir rivayette Hz. Peygamber küçük bir çocuğu kucağına alıp onun damağını çiğnenmiş bir hurmayla ovalıyor yani tahnik yapıyordu. Bu esnada Çocuk Peygamber'in üzerine bevl etti. Peygamber ise bu duruma hiç kızmadı. Ve necaset üzerine bir miktar su döktü.³³² Hasılı tüm bu rivayetlerden O'nun (sav) çocuklara karşı olan derin sevgisini, hilmindeki eşsiz güzelliği ve zarafeti görmekteyiz.

Allah Rasulü'nün (sav) çocuklara olan emsalsiz şefkat ve muhabbetinin, torunlarında daha başka bir şekilde tebarüz ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim torunlarını, bazen sırtına bazen de karnının üzerine alıp eğlendirdiği hatta camide namaz kılarken çocukların O'nun sırtına ve omuzlarına çıktıkları anlatılmaktadır. Mesela kızı Zeyneb'den (ra) olan torunu Ümame, bu nasipli çocuklardan biridir. Peygamber (sav), onu namazda omzuna alır, rükûa gittiğinde yere bırakır, kalktığında tekrar omzuna alırdı.³³³ Öyle ki secde de iken bazen Hz. Hasan ve Hüseyin sırtına biner, onlar düşmesin diye secdeyi uzatır, namazını bitirince de hiç kızmaksızın onları alıp dizlerinin üzerine oturturdu. Nitekim bir Cuma günü minberde hutbe irad ettiği esnada, torunu Hz. Hasan mescide girmişti. Allah Rasulü (sav) onu görünce ona olan engin sevgisinin kıvılcımı olarak şöyle buyurdu: “Şüphesiz bu benim oğlum, bir seyyiddir (şeref sahibi bir efendidir). Umarım ki Allah bu oğlum sebebiyle Müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını ıslah eder.”³³⁴

Hz. Peygamber (sav), bir başka gün kızı Fatıma'nın (ra) evinin önüne gelip bir kenara oturdu. Hz. Hasan ya da Hz. Hüseyin'i (ra) kastederek: “Küçük orda mısın?” diye sordu. O esnada kızı Fatıma (ra), çocuğun üzerini giydiriyor, başını tarıyordu. Sonra çocuk, koşarak dedesinin yanına geldi. Hz. Peygamber (sav), torununu güzelce kucakladı ve öptü. Sonra ona olan içten sevgisini, şu güzel ve zarif bir dua ile taçlandırdı: “Ey Allahım! Sen bu çocuğu sev, bu çocuğu seveni de sev.”³³⁵ Yine bir rivayette O (sav) torunlarını dizlerinin üstüne oturtmuş, şefkatle onları göğsüne basarak: “Ey Allahım! Sen bunlara rahmet ve saadet ihsan eyle! Çünkü ben, bunlar için rahmet ve saadet

³³¹ Buhari, Cihad, 187, Menakibu'l-Ensar, 36, Edeb, 17.

³³² Buhari, Edeb, 21, Akika, 1, Daavat, 30.

³³³ Buhari, Salât, 106; Müslim, Mesacid, 41.

³³⁴ Buhari, Fiten, 21.

³³⁵ Buhari, Buyu, 49.

diliyorum!” diye dua etmiştir.³³⁶ Konumuzla alakalı son bir misalde Hz. Peygamber (sav), teberrük niyetiyle kendisine getirilen küçük bir çocuğu sevip başını okşamış, sonra ona güzel bir duada bulunmuştu. Rivayette anlatıldığına göre Peygamber duasına mazhar olan Abdullah adındaki bu çocuk, gerçekten de ileriki hayatında bereketi ve kazancı çok; ömrü de uzun ve güzel bir kimse olmuştur.³³⁷

3.1.3. Fakir, Yetim, Garip ve Muzdariplere Muamelesindeki Güzellik

Hz. Peygamber (sav), gariplere, yetimlere, fakirlere ve toplumdaki nice muzdariplere: “Onlara rahmet ve şefkat kanatlarını ger!”³³⁸ ilah-i ferman muktezasınca re’fet, muhabbet ve güzellikle muamalede bulunmuştur. Bu zarif tutumu hasebiyle garip ve fakirlerin yanına gidip onlarla hasbihal ederdi. Ayrıca davetlerine icabet eder, hastalandıklarında ziyaret eder ve vefat ettiklerinde de cenazeleriyle bizzat kendisi ilgilenirdi.³³⁹ Bir köle ya da fakir bir arpa ekmeği ikram etmek için bile davet etse O (sav) bunu memnuniyetle kabul ederdi. Hâsılı toplumda hiçbir statüsü olmayan, göz ardı edilip önem verilmeyen kimsesizler, mahrum gönüller özellikle kendi kaderine terk edilmiş nice yetimler O’nun (sav) derya misali gönlünde yer ve değer bulmuş, iltifatına ve sevgisine mazhar olmuştur. Nitekim bir rivayette O (sav): “Kendi yetimini veya başkasına ait bir yetimi himaye eden kimseyle cennette (iki parmağını bitıştırıp göstererek) yan yana bulunacağını³⁴⁰ müjdelemiştir. Bir diğer rivayette ise bir günlük yiyeceği dahi olmayan fakir dul kadınların nafakaları için koşturan bir müslüman için, Allah yolunda harp eden mücahit ya da hiç durmadan geceleyin teheccüd namazı kılıp gündüzleri de hiç iftar etmeden oruç tutan kimse gibi sevap yazılacağını³⁴¹ müjdelemiştir.

Hz. Peygamber’in (sav) fakirlere muamelesindeki güzelliği anlatan bir başka rivayette O (sav), bir kadınla evlenmek istediğini söyleyen bir adama, kadın için mehir olarak ne vereceğini sordu. Adam, hiçbir şeyinin olmadığını sadece bedeninin altını örten yarım

³³⁶ Buhari, Edeb, 22.

³³⁷ Sofuoğlu, a.g.e., Ahkam, 46, d. 99.

³³⁸ Hicr, 88.

³³⁹ Buhari, Cenaiz, 2.

³⁴⁰ Buhari, Edeb, 24, Talak 25.

³⁴¹ Buhari, Edeb, 25, 26.

izara sahip olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (sav), bu izarı kadına verse kendi üstünün açık kalacağını, vermezse kadının üzerinde bir şey bulunmayacağını söyleyince adam ümitsizce ve hüznölüce arkasını dönüp gitti. Fakat Rasulullah (sav) hiçbir şeyi olmayan bu adamın umutsuzca çıkıp gittiğini görünce adamın çağrılmasını istedi. Adam geldiğinde ona: “Kur’an’dan ezberinde ne var?” diye sordu, o da ezberindeki bir takım süreleri saydı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), zarif ve estetik tavrının bir nişanesi olarak: “Kur’an dan ezberindeki bu süreler vesilesiyle seni bu kadına malik kıldım.”³⁴² diyerek adamı sevindirdi.

3.1.4. Esir ve Hizmetçilere Muamelesindeki Güzellik

Rivayetleri incelediğimizde Hz. Peygamber’in (sav), esirlere, hizmetçilere ve kölelere muamelesinde de güzel ve zarif bir tutum sergilediğini görmekteyiz. Bu görüşü teyid eden bir rivayette O (sav), bir kimsenin hizmetçisini kardeş olarak görmesini çünkü Allah’ın onları emanet olarak sahibinin hizmetine verdiğini³⁴³ ifade etmiştir. Bu yüzden hizmetçisine kendi giydiğinden giydirmesini ve kendi yediğinden yedirmesini söylemiştir. Ayrıca onlara zahmetli işler yüklememeyi şayet yüklemek durumu söz konusu ise hiç olmazsa onlara yardım etmeyi³⁴⁴ tavsiye etmiştir. Yine bir kişinin hizmetçisi yemeğini hazırlayıp ta önüne koyduğunda onu da yemeğe davet etmesini, bu mümkün değilse yemeğinin hazırlanmasında emeği geçtiği için bir iki lokma da olsa ona da ikram etmesini³⁴⁵ öğütlemektedir. Hz. Peygamber (sav), hizmetçilere, cariyelere kölelere muamelesinde öyle hassas ve zarif davranmıştır ki bu yüzden: “Sizden biriniz kölesine ya da cariyesine: “Kulum, cariyem!” demesin. Bilakis: “Yiğidim, Kızım, Yavrum, Oğlum” diye hitap etsin!”³⁴⁶ buyurmuştur. Bunun yanında: “Hizmetçisinin (veyahut cariyesinin) güzelce ihtiyaçlarını karşılayıp ona ihsan da bulunan ve ona güzellikle davranan bir kişiye, nice ecir ve mükâfatlar verileceğini³⁴⁷ müjdelemiştir.

³⁴² Buhari, Fezailü’l-Kur’an, 22.

³⁴³ Buhari, Kitabu’l-Itk, 15.

³⁴⁴ Buhari, Edeb, 44.

³⁴⁵ Buhari, Kitabu’l-Itk, 18.

³⁴⁶ Buhari, Kitabu’l-Itk, 15, 17.

³⁴⁷ Buhari, Kitabu’l-Itk, 14.

Bir başka rivayette Necd tarafında gönderdiği bir süvari müfreze, Benu Hanife kabilesinden ‘*Sumame b. Usal*’ adlı bir kişiyi esir olarak getirmiş, mescidin direğine bağlamışlardı. Hz. Peygamber (sav), mescit direğine bağlanmış olan Süname’yi görünce ona gönlünden ne geçtiğini sormuş, o da: “Ya Muhammed! Gönlümde hayır ümidi var. Eğer sen beni öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun. Eğer affedip in’am edersen, nimete karşı şükreden bir adama in’am etmiş olursun.” dedi. Bunun üzerine Rahmet Elçisi (sav), onun serbest bırakılmasını emretti. Süname, Hz. Peygamberin (sav) af ve merhametindeki bu güzellikten müteessir olmuş ve hemen mescidin yakınında yıkanıp Peygamberin huzurunda Müslüman olmuştur.³⁴⁸ Öyle ki rivayetlerden müslüman olduktan sonra onun Yemame’de İslam adına birçok hizmetlerde bulunduğu bildirilmektedir.³⁴⁹ Başka bir rivayette sahabeden Üsame b. Zeyd (ra), Kelime-i Şahadet getirip Müslüman olduğu halde bir adamı öldürmüştü. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber (sav) onu neden öldürdüğünü sormuş, o da adamın kılıç korkusuyla canını kurtarmak için müslüman olduğunu söylemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) defaatle ona: “La ilahe illallah dediği halde adamı yine de öldürdün mü? Söyleyip söylemediğini, adamın kalbini yardım da mı bildin?”³⁵⁰ şeklinde manidar bir cevap vermiştir. Peygamber’in (sav) mükererren yaptığı bu ihtar sebebiyle Hz. Üsame (ra): “Keşke ilk defa o gün Müslüman olaydım!” diye pişmanlığını ifade etmiştir. Benzer bir diğer hadise de ise bir seriyye’ye ordu komutanı olarak gönderilen Hz. Halit (ra), Müslüman olmaya davet ettiği bir grup insanı: “İslama girdik” demeyi beceremeyipte: “Şirkten çıktık” şeklinde söylemeleri sebebiyle öldürmüş, askerlerine de kendi esirlerini öldürmelerini emretmişti. Hz. Peygamber (sav) bu vahim hadiseden dolayı zarif gönlü çok müteessir olmuş, ellerini kaldırarak iki defa: “Ey Allahım! Halit’in bu yaptığı işten dolayı sana sığınırım.”³⁵¹ serzenişinde bulunmuştur.

Son olarak, Allah Resulü’nün kölelere muamelesindeki güzelliği ve zerafeti diğer bir rivayetten şöyle öğrenmekteyiz: “Kim Müslüman bir köleyi azat eder de hürriyetine

³⁴⁸ Buhari, Husûmat, 6, 7, Meğazi, 72.

³⁴⁹ Sofuoğlu, a.g.e., s. 1614, d. 21.

³⁵⁰ Buhari, Diyat, 2, Meğazi, 45.

³⁵¹ Buhari, Meğazi, 60.

kavuşturursa, azat ettiği kölenin her bir organına mukabil Allah da o azad edenin her bir organını cehennem ateşinden azat eder.”³⁵²

Netice itibariyle kölelerin bir eşya kadar bile değer görmediği karanlık cahiliye döneminde Hz. Peygamber’in (sav), en mükerrem varlık olarak yaratılan insanın aslı hüviyetini, onur ve haysiyetini muhafazaya yönelik bu öğütleri esasen O’nun (sav) zarif ahlakının ve estetik anlayışının eşsiz örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.5. Mahzun ve Mağmumlara Muamelesindeki Güzellik

Hz. Peygamber (sav), insanlarla olan ilişkilerinde gönül alıcı bir dil kullanır, samimi ve yapıcı davranırdı. Bu suretle O (sav), nicelerinin kırık ve mahzun gönüllerini mamur etmiştir. Gözü yaşlı, gönlü gamlı, yüzü solgun nice mükedderler, O’nun (sav) engin rahmet ikliminde müteselli olmuş, huzura kavuşmuştur. Bağrı yanık, gönlü kırık, acısı buruk nice mahzunlar ve mahrumlar, onun şefkat ve merhamet limanında sekinet, sükûnet ve selamet bulmuştur. Nitekim buna delalet eden bir misal şöyle gerçekleşmiştir; Hz. Peygamber (sav), bir gün kızı Fatıma’nın evine (ra) ziyarete gelmişti. Peygamber (sav), Hz. Ali’yi (ra) evde göremeyince onun nerede olduğunu sordu, kızı da aralarında geçen bir tartışma sebebiyle Hz. Ali’nin (ra) evi terk ettiğini söyledi. Hz. Peygamber (sav), bir adam vesilesiyle onun mescitte olduğunu öğrendi ve hemen yanına gitti. Ali’yi (ra) mescitte yan tarafına doğru uzanmış, ridası bir yanında sıyrılmış ve vücudu toprağa bulanmış bir vaziyette gördü. O’nun mahzun gönlünü almak üzere latif ve zarif bir nükteyle: “Kalk, Ya Eba Turâb! (Kalk, Ey Toprağın Oğlu)” diye hitap ediyor bir taraftan da Hz. Ali’nin (ra) vücudunda ki toprağı temizlemeye çalışıyordu.³⁵³ Hz. Peygamber (sav), Hz. Ali’ye (ra) böyle bir künye ile hitap ederek ona olan sevgisini göstermiş ve böylece onu sevindirmiştir. Çünkü Hz. Ali (ra) için kendisine: “Ebu Turab” denilmesi kadar hoşuna giden hiçbir künye yoktu. Kendisine: “Ebu Turab” denildiği zaman buna pek çok sevinirdi. İşte Rahmet Peygamberi (sav), bu künye ile hitap etmenin onun hoşuna gideceğini pekala iyi bildiği için Hz. Ali’nin

³⁵² Buhari, Keffaretü’l-Eyman, 5.

³⁵³ Buhari, Salat, 58, Edeb, 113.

gönlündeki hüznü gidermek ve onu neşelendirmek üzere böyle rakik ve estetik bir davranış sergilemiştir.

Konuyla alakalı son bir rivayette Hz. Peygamber (sav), ihramlıyken bir adam kendisine canlı bir hayvan (yaban eşiği) hediye etmek istemişti. Fakat Hz. Peygamber bu hediye (ihram da avlanmanın yasak oluşu sebebiyle) kabul etmemiştir. Bundan dolayı adamın üzüldüğünü fark edince onu teselli edip gönlünü almak için: “Biz senin hediyeni reddetmedik bilakis ihramlı olduğumuz için kabul etmedik.”³⁵⁴ buyurdu.

3.1.6. Hayvanata ve Canlılara Muamelesindeki Güzellik

Rahmet Peygamberi’nin (sav), Hâlık’ın nazarıyla mahlûkata bakışın bir tezahürü olarak tüm mahlûkata muamelesinde zarafeti ve mülayemeti, bir hayat düsturu haline getirdiğini ifade etmek mümkündür. Nitekim O’nun güzellik anlayışının tebarüz ettiği mühim rivayetlerden birinde O şöyle buyurmuştur: “Allahü Teâlâ her varlığa güzel (iyi) davranılmasını emretmiştir. Öyleyse canlı bir varlığı öldürmeniz gerektiğinde, bu işi can yakmayacak bir şekilde güzelce yapın. Bir hayvanı boğazlayacağınız zaman, ona eziyet vermeyecek bir şekilde güzelce kesin. Bu işi yapacak olan kimse bıçağını iyice bilesin, hayvana acı çekirtmesin.”³⁵⁵ Yine O (sav): “Her canlıya yapılan iyilikte mutlaka bir ecrin olduğunu³⁵⁶ bildirerek, tüm mahlûkata rıfkla ve yumuşaklıkla muamele etmeyi öğütlemiştir. O’nun bu muhteşem inceliğinin ve güzel bakışının belki de en güzel örneği olarak deve hediye ettiği bir kişiye: “Evine döndüğün zaman hane halkına söyle, hayvanlara iyi baksınlar, yemlerini de güzelce versinler! Birde tırnaklarını, güzelce kesmelerini emret ki hayvanları sağarken memelerini incitip yaralamasınlar!”³⁵⁷ uyarısında bulunmuştur. Yine koyun sağmakta olan bir kişiye: “Ey Filan! Hayvanı

³⁵⁴ Buhari, Ebvabu’l-Muhsar ve Cezai’s-Sayd (Men Olunan Kimse ve Avlanma Cezası Babı), 17.

³⁵⁵ Buhari, Cihad, 190; Müslim, Sayd, 57.

³⁵⁶ Buhari, Mezalim ve’l-Gasb, 23.

³⁵⁷ Heysemi, Ebu’l-Hasen Hafız Nürüddin Ali b. Ebi Bekr b. Süleyman, **Mecmau’z-Zevaid ve Menbau’l-Fevaid**, Beyrut, 1988, c. 5, s. 168, 259, c. 8, s. 196.

sağdığında yavrusu için de süt bırak!”³⁵⁸ şeklindeki ikazı, O’nun (sav) hayvanata bile muamelesindeki eşsiz zarafeti ve güzelliği göstermektedir.

Hikmet dolu bir misaldir ki Kur’an-ı Kerim’de kimi sureler, hayvan isimleriyle isimlendirilmiştir. İslamî kadîm geleneğimiz de ve literatürümüz de dahi hayvanlar için; **“Ümmet”** ifadesinin kullanılması³⁵⁹ pek nadide bir misaldir. Ayet-i kerime de ise bu hususa şöyle dikkat çekilmiştir: “Yeryüzünde debelenip duran hiçbir canlı ve iki kanadıyla uçan bir kuş yoktur ki sizin gibi birer ümmet olmasın.”³⁶⁰ Hz. Peygamber (sav), bu husustaki hassasiyeti ve estetik anlayışı hasebiyledir ki on bin kişilik orduyla fetih için Mekke’ye doğru ilerlerken yolda yavrusunu emzirmekte olan bir köpeği görmüş, ordunun bu köpeği ve yavrularını ürkütmemesini sağlamak için hayvanların başına Cuayl b. Süraka’yı (ra) nöbetçi olarak tayin etmiştir.³⁶¹

Hiz. Peygamber (sav) bir başka rivayette hayvanlarında insanlar üzerinde hakkının olduğunu belirtmiş, bu yüzden Allah Teâlâ’yı tesbih edip zikreden karıncaların bile hayat hakkına riayet edilmesini³⁶² öğütlemiştir. Yine O (sav), zararlı olanları müstesna sırf zevk ve eğlence olsun diye hayvanların avlanmasını ve öldürölmesini de³⁶³ yasaklamıştır. Ayrıca bir hayvanın yüzünün dağlanması, canlı bir varlığa işkence ve zulüm yapılmasını (müsleyi) ve yine canlı bir hayvanı hedef olarak dikmek suretiyle kendisine atış yapılmasını yasaklamıştır. Hatta bu çirkin ve nahoş uygulamaları yapanlara da lanet etmiştir.³⁶⁴ Hiz. Peygamber (sav), bir diğer rivayette hac zamanı Arafat’tan Müzdelife’ye doğru ilerlerken develerinin hızlanmasını sağlamak için develerine bağırıp çağırarak ve onları döven bir adamı uyarmış, hikmet dolu şu zarif ve güzel nasihatle bulunmuştur: “Ey İnsanlar! Ağır olunuz (yumuşaklıkla davranınız,

³⁵⁸ Heysemi, a.g.e., c. 8, s. 196.

³⁵⁹ Ömer Çelik, Murat Kaya ve Mustafa Öztürk, **Üsve-i Hasene-2**, Erkam Yayınları, İstanbul 2006, “Peygamberimizin (sav) Hayvanlara Muamelesi”, <http://www.cemalullah.com/?cat=2/>, et. 04.05.2018.

³⁶⁰ En’am, 38.

³⁶¹ Vakıdı, a.g.e., c. 2, s. 804.

³⁶² Buhari, Cihad, 152.

³⁶³ Buhari, Bed’ül-Halk, 16.

³⁶⁴ Buhari, Zebaih, 25.

sükûnetle yürüyünüz!). Çünkü gerçek hayır ve iyilik, acele ve süratle yürümekle sağlanmaz!”³⁶⁵

Hız. Peygamber (sav), birgün Ensar’dan bir kimsenin bahçesine uğramış, orada bir deve görmüştü. Deve, Hız. Peygamberi (sav) görünce bir anda inledi ve gözlerinden yaşlar boşaldı. Allah Resulü (sav), devenin bu halini görünce yanına gitti ve kulaklarının arkasını şefkatle okşadı. Bu sayede deve sakinleşti. Bunun üzerine Hız. Peygamber (sav): “Bu deve kimindir?” diye sordu. Medineli bir genç Peygambere yaklaştı ve kendisine ait olduğunu bildirdi. Sonra Hız. Peygamber gence şöyle mühim bir ikaz da bulundu: “Sana lütfettiği şu hayvan hakkında Allah’tan korkmuyor musun? O senin, kendisini aç bıraktığını ve çok yordüğünü bana şikâyet ediyor! Nitekim: “Allah Teâlâ, bu dilsiz hayvanlara karşı güzel davranmazı emrediyor! Verimli bir araziden geçiyorsanız hayvanların biraz otlamasına müsaade edin! Kurak bir yerden geçiyorsanız oradan çabucak geçin ki bu tür yerlerde fazla oyalanarak hayvanlara sıkıntı ve zarar vermeyin!”³⁶⁶ Hasılı bu rivayetlerden Hız. Peygamber’in (sav), günümüzde hayvan koruma dernekleri başta olmak üzere bütün çağlara örnek teşkil edecek bir hayvanlar hukuku tesis etmiş olduğunu görmekteyiz.

Hız. Peygamber (sav), işkence ve zulüm görmüş hayvanların, mazlum insanlar gibi kıyamet gününde kendisine zulmedenlere musallat edileceklerini bildirmiştir. Nitekim bir rivayette kedisini evde aç ve susuz bırakarak ölüme sevk eden bir kadının, zulmettiği bu kedi tarafından cehennem de tırmalanarak işkence gördüğünü³⁶⁷ haber vermiştir. Bunun yanında susuzluktan dolayı nemli toprağı yalayıp duran bir köpeğe acıyarak ayakkabısıyla kuyudan su çıkarıp veren bir adamı da Yüce Allah’ın övdüğünü ve affettiğini böylece onu cennetine koyduğunu³⁶⁸ ifade etmiştir. Sahabiler: “Ya Resulallah! Hayvanları sulamakta da ecir var mıdır?” diye sormuşlar, Hız. Peygamber de her yaş ciğer sahibini sulamakta ecir olacağını³⁶⁹ bildirmiştir. O’nun (sav) hayvanata

³⁶⁵ Buhari, Hac, 95.

³⁶⁶ İbn Hacer, **el-Metalibü’l-Âliye Bizevaidü’l-Mesanidi’s-Semaniye**, (tahk. Yusuf Abdu’r-Rahman el-Mar’aşli), Beyrut, 1987, yyk., 9/346.

³⁶⁷ Buhari, Sıfatu’s-Salat, 9; Enbiya 54.

³⁶⁸ Buhari, İman, 35, Kitabu’l-Bed’ul’Halk, 15, Edeb, 27.

³⁶⁹ Buhari, Mezalim ve’l-Gasb, 23, Edeb, 27.

bakışındaki güzelliği anlatan bir başka rivayet şöyledir: “Bol sütlü sağım devesi, (*sağılıp sahibine verilmek üzere hediye etmek için*) ne güzel bir sadakadır. Seçkin, sağmal koyun hediye etmekte bunun gibi güzel bir sadakadır. Bu bereketli hayvan, sabahleyin bir kap süt verir, akşamleyin de bir kap süt verir.”³⁷⁰

Rivayette anlatıldığına göre Hz. Peygamber (sav), bir adamın yoldaki bir dikenini, canlılara zarar verir endişesiyle kaldırması sebebiyle Yüce Allah’ın bu kişiyi övdüğünü; adamın bu güzel amelini kabul edip onu affettiğini ³⁷¹ bildirmektedir. Bu gönül hassasiyetinden dolayıdır ki O (sav), bir canlıya isabet eder de onları incitir endişesinden dolayı parmakla veya sapanla taş atmayı yasaklamıştır. ³⁷²

Sonuç olarak Hz. Peygamber’in (sav) canlı ya da cansız tüm mahlûkata karşı muamelelerinde rahmeti ve mülâyemeti esas alarak ortaya koyduğu bu zirve medeniyet düsturları, İslam’ın bir rahmet ve zarafet medeniyeti dini olduğu telakkisinin gönüllere yerleşmesinde büyük tesiri olmuştur.

3.1.7. Cemadata (Cansız varlıklara) Muamelesindeki Güzellik

Kainatta cemadata başka bir deyişle cansız varlıklara dahi rahmet, kıymet ve meveddet atfeden bir insanın, deruni bir hissiyata, estetik ve zarif bir gönül iklimine sahip olduğunu söylemek yerinde olacaktır. İşte Hz. Peygamber’in (sav) böyle bir gönül dünyasına sahip olduğunu; güzellik anlayışının bir tezahürü olarak cemadatla dahi bir ülfet ve muhabbet bağı tesis ettiğini görmekteyiz. Nitekim bir yolculuk dönüşünde uhud dağına hitaben: “İşte Dağcağız! Uhud bizi sever biz de onu severiz.”³⁷³ şeklindeki terennümü, O’nun (sav) cemadata olan estetik yaklaşımının pek güzel bir misalidir. Benzer bir rivayette birgün yanında O (sav), Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman (ra) ile birlikte uhud dağına çıkmış ve orada bulundukları sırada uhud dağı onları sarsmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) Uhud’a doğru şöyle güzel bir nükteyle

³⁷⁰ Buhari, Eşribe, 10.

³⁷¹ Buhari, Mezalim ve’l-Gasb, 28.

³⁷² Buhari, Edeb, 122.

³⁷³ Buhari, Zekât, 55.

seslendi: “Ey Uhud! Sakin (sabit) ol! İyi bil ki senin üstünde bir Peygamber, bir sıddık (çok doğru seciyeli bir zat), iki de şehit bulunuyor!”³⁷⁴

Mütevâtir bir haberde nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav), Cuma hutbesini bir hurma kütüğünün üzerinde irad ederdi. Zamanla Müslümanların sayısının artması ve buna bağlı olarak cemaatin çoğalması sebebiyle namaza gelenlerin peygamberi daha rahat görebilmelerini sağlamak için sahabeden biri Hz. Peygambere ahşaptan yapılmış yüksekçe bir minber getirdi. Allah Resulü (sav), bu minberin üzerine çıkıp cuma hutbesine başladığı esnada önceden üzerinde hutbesini irad ettiği hurma kütüğü, Peygamber’in artık kendisini bırakmasının ve ondan ayrı kalmanın ızdırabıyla ağlamaya başka bir rivayette ise inlemeye başladı. Bir cuma vakti cereyan eden bu mütevâtir haberde sahabelerden birçoğu, hurma kütüğünün ağlamasını ya gebe bir deve’nin inlemesine ya da bir bebeğin ağlamasına benzettiklerini ifade etmişlerdir. Daha sonra Hz. Peygamber (sav) minberden inerek hurma kütüğünü okşamaya başlamış, bu sayede hurma kütüğü tesellisi bularak susmuştur.³⁷⁵ Özellikle ifade etmek gerekir ki bu hadisede bahsi geçen odun parçası bir hurma kütüğü, Hz. Peygamberden (sav) ayrı kalmanın hasreti ve ızdırabıyla inlemiş ya da ağlamış, netice de Hz. Peygamberin (sav) ilgisi ve sevgisi ile müteselli olmuştur. Ne hazindir ki yaratılmışların en üstünü olduğu halde özündeki bu cevherin, ulvilğin ve güzelliğin idrakinde olmayan nice bedbaht insan maalesef hayvanlardan daha aşağı;³⁷⁶ taşlardan daha ruhsuz, şursuz ve duygusuz olabilmektedir. Nitekim bu hakikat, ayet-i kerimelerde şöyle ifade edilmektedir:

“Bundan sonra kalpleriniz taş gibi kesildi hatta daha da katılaştı. Taşlardan öylesi vardır ki ondan ırmaklar akar yine öylesi vardır ki çatlayıp bağrından su fişkirir; bazı taşlarda vardır ki Allah korkusuyla yerinden düşer. Allah yapmakta olduklarınızdan habersiz değildir.”³⁷⁷

³⁷⁴ Buhari, Fezailü Ashabi’n-Nebi, 5.

³⁷⁵ Buhari, Cum’a, 25, Buyu, 32.

³⁷⁶ A’raf, 179.

³⁷⁷ Bakara, 74.

“Biz insanı en güzel surette yarattık. Sonra da onu aşağıların aşağısına indirdik. Ancak iman edip salih (güzel) amel işleyenler, bundan müstesnadır. Onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır.”³⁷⁸

Bir başka rivayette Hz. Peygamber (sav), bir yolculuk dönüşü Medine’yi görünce gönlündeki güzelliğin bir ifadesi olarak ‘*güzel ve temiz şehir*’ anlamında: “*İşte Tâbe*” diye seslenmiştir. Nitekim Medine’ye: ‘*Tabe*’ denilmesinin sebebi, bu mukaddes beldenin şirk kirliliğiyle kirlenmeyip temiz kalmasındandır. Bunun yanında Hz. Peygamber’in (sav) buraya hicret etmesiyle O’nun ‘*Muhammedilik*’ vasfı’nın ve güzellik anlayışının, buranın taşına ve toprağına sirayet etmesinden de olduğunu söyleyebiliriz.³⁷⁹ Hz. Peygamber (sav), herkesin ‘*Yesrib*’ diye nitelendirdiği bir beldeyi O (sav): “*Medine*” diye isimlendirmiştir. Bundan dolayı O (sav): “Burası Medine’dir (temiz ve güzel medeniyetlerin beşiği, merkezidir). Medine, şerlileri ve çirkinleri demirci körüğünün demir pasını giderdiği gibi sürüp dışarıya atar.”³⁸⁰ buyurmuştur. Diğer bir rivayette Hz. Peygamber (sav), bir sefer dönüşü şehre yaklaşıp da Medine’nin o yüksek duvarları kendisine görünmeye başlayınca, devesini süratlenmesi için serbest bırakmıştır. Eğer deveden başka bir hayvan üzerinde olmuş olsaydı, Medine’ye olan bu sevgi ve muhabbetinden dolayı (daha hızlı) hareketlendireceği bildirilmektedir. Nitekim: “Ey Allahım! Mekke’ye lütfettiğin bereket ve güzelliğin iki mislini, Medine’ye lütfeyle”³⁸¹ şeklindeki duası, Medine’ye karşı muhabbetindeki zarafeti ve güzelliği veciz olarak izah etmektedir. Yine estetik tutumundan ötürü O (sav), medeniyetlerin beşiği/merkezi diyebileceğimiz Medine’nin ihtişamını ve statüsünü korumak için Ashabına şehrin çevresini boş ve ıssız bırakmalarını emretmiştir.³⁸²

Son bir rivayette anlatıldığına göre Medine, bir dönem sıtma hastalığının yatağı haline gelmişti. Bu yüzden Ashabın büyüklerinden Hz. Ebu Bekir ve Hz. Bilal (ra) gibi bazı Sahabiler, gerek sıtma hastalığı gerekse Medine’nin havasının ve suyunun kendilerine ağır gelmesi sebebiyle (asıl memleketleri olan) Mekke’ye karşı hasret terennümlerinde

³⁷⁸ Tin, 4, 5, 6

³⁷⁹ Sofuoğlu, a.g.e., Fezailü’l-Medine, 3, s. 1258, d. 8.

³⁸⁰ Sofuoğlu, a.g.e., Fezailü’l-Medine, 2, s. 1258, d. 7.

³⁸¹ Buhari, Fezailü’l-Medine, 11.

³⁸² Buhari, Fezailü’l-Medine, 12.

bulunmuşlardı. Hz. Peygamber (sav), onların bu serzenişlerine şahit olunca, Medine'nin güzelleşmesi ve herkes tarafından sevilmesi için Rabbine hususi dua ve niyazda bulunmuştur. Nitekim Hz. Aişe (ra), Allah Rasulü'nün (sav) bu dua ve niyazı sayesinde Medine'nin havasının ve suyunun güzelleştiğini ve sıtma yatağı olmaktan da kurtulduğunu³⁸³ ifade etmektedir.

3.2. Hz. Peygamber'in İbadetlerindeki Güzellikler

3.2.1. İbadetlerindeki Güzellikler

Rivayetleri genel olarak incelediğimiz de Hz. Peygamberin ibadet hayatında bambaşka bir ahengin ve estetiğin hâkim olduğunu görmekteyiz. Nitekim namazların sonunda yapılmasını tavsiye ettiği ve kendisinin de sıkça yaptığı: *“Ey Allahım! Seni zikretmek, verdiğin nimetlere şükretmek ve sana güzel bir kul olabilmek hususunda bana yardım eyle!”*³⁸⁴ şeklindeki duası, O'nun (sav) güzelliğe olan hayranlığının bir nişanesidir.

Hz. Peygamber (sav) bir gece, teheccüd kılmak niyetiyle uyanmış, ayakları şişinceye kadar namaz kılmıştı. Hz. Aişe (ra): “Ya Resulallah! Bütün günahların affedildiği halde neden kendini bu kadar meşakkate sokuyorsun” diye sordu. Hz. Peygamber (sav) ise ubudiyetindeki güzelliği ortaya koyan şöyle manidar bir cevap vermiştir: “Ey Aişe! Allah'a çokça şükreden (güzel) bir kul olmayayım mı?”³⁸⁵ Yine bir rivayette Hz. Aişe (ra) O'nun (sav) gece ibadeti için kalktığında teheccüd namazını eda edişindeki güzelliği ve zerafeti, hayranlıkla anlatmaktadır.³⁸⁶ O'nun (sav), ibadetler arasında en mühim yeri teşkil eden namazındaki bu güzelliğin; itminan, huşu ve tadil-i erkân hususlarına riayetle gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Nitekim namazın eda edişindeki bu zarif ve hassas tutumundan ötürü, karga gagalayışı başka bir deyimle tavuk yemler gibi aceleyle namaz kılan bir kişiyi namazını tekrar kılması için üst üste üç kez ikaz etmiştir.³⁸⁷

³⁸³ Buhari, Fezailü'l-Medine, 13.

³⁸⁴ Buhari, **Edebu'l-Müfred**, 690; Ebu Davud, Vitir, 26.

³⁸⁵ Buhari, Teheccüd, 6, Tefsir, 275.

³⁸⁶ Buhari, Teheccüd, 16, Salatü't-Teravih, 1.

³⁸⁷ Buhari, Eyman, 15; İsti'zan, 18; Ebu Davud, Salât, 144.

Hız. Peygamber'in (sav) ibadetlerindeki güzelliği, Rabb'ine yakarışındaki masumiyeti ve zarafeti anlatan rivayetlerden birinde O (sav), bir Cuma günü hutbe irad ederken bedevilerden biri, kıtlık sebebiyle yağmur yağması için kendisinden dua istemişti. Hız. Peygamber (sav), hutbede olduğu halde bu adamın isteğini geri çevirmemiş, ellerini kaldırıp hemen duaya başlamıştı. Öyle ki bulutlar dağ misali gökyüzünü kapladığı halde, Hız. Peygamber (sav), dua için kaldırdığı ellerini indirmemiş, minberden de hemen inmemişti. Sonrasında Peygamberin yapmış olduğu bu dua kabul edildi. Yağmur, bardaktan boşanırcasına öyle yağmıştı ki yağmur taneleri, Hız. Peygamberin (sav) sakalı üzerinde deveran edip durmuştur.³⁸⁸ Esasen dua; kulun rabbiyle buluşması, ona yakarışı, münacatı ve Rabbi'nin katında değerini yücelten³⁸⁹ manevi bir güçtür. “*Rabbimize yalvararak ve yakararak dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.*”³⁹⁰ ayetinde de vurgulandığı üzere dua ederken elleri kaldırmak; samimiyetin, tezellül ve aciziyetin bir ifadesidir. Nitekim Hız. Peygamberin de (sav) dua ederken minberde ellerini kaldırması ve yağmur yağıncaya kadar da ellerini hemen indirmemesi, Yüce Rabbine yakarışındaki ısrarcı tutumu ve samimiyetindeki güzelliği göstermektedir. Ayrıca Hız. Peygamber (sav), yağmurun habercisi olan bulutların her yeri kapladığını gördüğu halde hutbeyi yarı da bırakmamış, aşabının yağmurla sırlışıklam olup ışlandığını görünceye kadar da minberden inmemiştir. Nitekim böyle yapmakla O (sav), ilahi lütfun bir tecellisi olan yağmurun, aşabının vücuduna bilfiil değmesini ve bu rahmetle feyizyab olmalarını istemiş olmalıdır.³⁹¹ Benzer bir rivayette sahabeden bazısı, Hız. Peygamber'in (sav) yağmur duası yapıp da inmesine mahal kalmadan olukların güröl güröl coşup aktığını görüncü, Ebu Talib'in O'nun (sav) güzel ahlakını, üstün faziletlerini ve ona olan şiddetli muhabbetini anlatan şiiri hatırladıklarını³⁹² söylerler.

³⁸⁸ Buhari, Cum'a, 34.

³⁸⁹ Furkan, 77.

³⁹⁰ A'raf, 55.

³⁹¹ Sofuoğlu, a.g.e., Cum'a, 34, s. 566, d. 107.

³⁹² Buhari, İstiska, 3.

3.2.2. İbadetlerindeki Ölçülülük

Hız. Peygamber'in ibadetlerindeki bir başka estetik boyut: "Allah katında amellerin en faziletlisi (en güzeli) az da olsa devamlı yapılan ameldir!"³⁹³ rivayetinde de belirtildiği üzere ibadetlerinde ölçülülüğü ve az da olsa devamlılığı esas almasıdır. Nitekim bir gün O (sav), mescitte iki direk arasına çekilmiş bir ip görmüş ve bu ipin buraya neden çekilmiş olduğunu sormuştu. Orada bulunanlar, hanımlarından Zeyneb b. Cahş'a (ra) ait olduğunu ve uzun uzun namaz kılıp yorulduğunda bu ipe tutunarak namazına devam ettiğini söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Hayır, ibadette böyle güçlük olmaz. Bu ipi çözünüz. Sizden biriniz zinde ve kuvvetli olduğunda namazını ayakta kılsın yorulduğunda da otursun ve oturarak namazını tamamlasın."³⁹⁴ Nitekim uzun uzun namaz kılmasından dolayı gecelerini uykusuz geçiren bir kadından bahsedildiğinde yine O (sav) şöyle buyurmuştur: "Takat getireceğiniz işleri yapın. Şüphesiz ki Allah, siz usanmadıkça usanmaz."³⁹⁵

Esasen Hz. Peygamber'in gerek ibadetlerinde ve gerekse günlük fiillerinde: "*Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor.*"³⁹⁶ ilahi emir muktezasınca kendisi ve ümmeti için *uhulet ve suhulet* prensibini bir hayat şiarı haline getirmiş olduğunu görmekteyiz. Nitekim bir misalde (sav), hac yolculuğu esnasında iki oğlu ile birlikte yürümekte olan bir ihtiyarı görmüştü. Sonrasında orada bulunanlara: "Allah, bu yaşlı adamın kendi nefsinin azaplandırmak suretiyle yaptığı ibadetten elbette müstağnidir." buyurmuş ve bu ihtiyarın bineğe binmesini emretmiştir."³⁹⁷

Hız. Peygamber (sav), güzel amelleri işlemek konusunda herkesin durumuna göre ve istidadına göre muamele etmiştir. Nitekim bir rivayette kendilerine cihad yapıp yapamayacaklarını soran kadınlara: "Hac, Kadınlar için ne güzel bir cihaddır."³⁹⁸ buyurarak onları güçlerinin yeteceği başka bir ibadete yönlendirmiştir. Her işinde, fiilinde olduğu gibi ibadetlerinde de itidali esas almış ve ümmetine de bunu tavsiye

³⁹³ Buhari, İman, 32; Müslim, Müsafirin, 215-218, Münaşıkın, 78.

³⁹⁴ Buhari, Teheccüd, 18.

³⁹⁵ Buhari, Teheccüd, 18.

³⁹⁶ Bakara, 185.

³⁹⁷ Buhari, Eymen ve'n-Nüzur, 31.

³⁹⁸ Buhari, Cihad, 61.

etmiş olan Hz. Peygamber (sav), gündüzlerini oruçla gecelerini de ibadetle geçirdiğini işittiği Abdullah b. Amr'a (ra) şu zarif ve manidar uyarı da bulunmuştur: “Nefsinin ve ailenin sen de hakkı vardır. Bazen oruç tut bazen tutma, gecenin de bir kısmında namaz kıl bir kısmında da uyu! (dinlen)”³⁹⁹ Diğer bir rivayette ise sürekli ayakta dikilmeye, oturmamaya, gölgelenmemeye, konuşmamaya ve bu suretle de hep oruç tutmaya kendini adanmış bir kişiye veciz bir ifadeyle: “Konuşsun, gölgelensin, otursun ve orucunu da tamamlasın!” ikazında bulunmuştur.⁴⁰⁰

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in ibadetlerinde çokluğu değil mütedilliği ve mütemadiliği esas aldığını görmekteyiz.

3.2.3. İbadetlerindeki Titizlik

Hz. Peygamber'in kulluk ve ibadet hayatını incelerken dikkatleri celbeden bir diğer mühim husus ise ibadetleri eda edişindeki estetik ve titizlik boyutudur. Ve yine O'nun ibadet anlayışındaki en bariz niteliklerden biri de ibadetlerinde azlık ya da çokluktan ziyade *huşu*, *ihsan* ve *ihlas* kriterlerini öncelemiş olmasıdır. “*De ki: Dini Allah'a halis kılarak, O'na ibadet etmekle emronuldum.*”⁴⁰¹ ayetinde de belirtildiği üzere ibadetlerin eda edilişindeki ihlas ve titizlik ilkesi, O'nun hayatındaki en önemli hususiyetlerden biri olduğunu ifade edebiliriz. Nitekim bu hakikate müşahhas olarak delalet eden rivayetlerden birinde bir gün Ashabına namaz kıldırırken bazı kimselerin mescitte koşuşma seslerini işitmişti. Namazın akabinde mescide koşuşarak gelenlere niçin acele ettiklerini sordu. Onlar da namaza yetişmek için koştuklarını söylediler. Hz. Peygamber (sav) ibadetlerindeki estetik ve güzelliği ortaya koyan şu manidar ikazlarda bulundu: “Öyle acele ederek koşturmayınız. Namaza geldiğiniz zaman vakar ve sekinetten ayrılmayınız. Ağır ağır, sekinetle ve sükûnetle geliniz. Namazdan yetiştığınız kadarını imamla birlikte kılınız, yetişemediğinizi de sonra kendiniz tamamlayınız.”⁴⁰² Hadisteki bu ikaz ile cemaatle namaz için yola koyulmuş bir kişinin, namaz rekâtlarını kaçırma ya da cemaate yetişememe endişesi olsa da estetik tavrını, izzet ve vakariyetini muhafaza

³⁹⁹ Buhari, Teheccüd, 20.

⁴⁰⁰ Buhari, Eyman ve'n-Nüzur, 31.

⁴⁰¹ Zümer, 11.

⁴⁰² Buhari, Ezan, 20, 21.

etmesi böylece huzuru kalp ile mescide girmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim başka bir rivayette Hz. Peygamber (sav), cemaatle namaz kılmak niyetiyle mescide doğru yönelen kimsenin artık namazda sayılacağını ve cemaatle namaz kılma sevabından da mahrum kalmayacağını⁴⁰³ bizlere hatırlatmaktadır.

İbadetlerindeki titizliğini ve estetik yönünü gösteren bir diğer rivayette ise O (sav), sarımsak, soğan gibi çirkin kokuya sebep olan yiyecekleri yemiş bir kimsenin gerek cemaati ve gerekse mescit dışındaki insanları rahatsız etmemesi için namazını evinde kılmasını⁴⁰⁴ emretmiştir.

Calib-i dikkattir ki namazların cami de cemaatle kılınmasının fazileti ve teşviki konusunda belki yüzlerce hadis bulunmasına rağmen Hz. Peygamber'in (sav) toplumun huzurunu bozmamak için bildirdiği bu nezih ve zarif ölçü, O'nun adab-ı muaşerat hususundaki titizliğini ve güzellik anlayışını ortaya koymaktadır.

3.3. Hz. Peygamber'in Günlük Fiillerindeki Güzellikler

3.3.1. Günlük Fiillerindeki Güzellikler

Rivayetlerden Hz. Peygamber'in (sav) yemesinden içmesine, giyiminden kuşamına, yürüyüşünden oturuşuna kısaca günlük fiillerinin her birinde ve her bir yerinde ayrı bir zarafet, taravet ve letafetin tebarüz ettiği görülmektedir. Nitekim bu zarif tutumundan ötürü gerek günlük fiillerinde ve gerekse ibadetlerinde gücü yettiğince teberruk için hep tekliği esas alması pek düşündürücü bir hakikattir. Esasen teklik düsturu, O'nun (sav) bir günde ki birçok fiilin de tecelli etmiştir. Suyu iki yudumda değil de üç yudumda içmesi, gusül abdestinde suyu üstüne iki ya da dört defa değil de üç defa dökmesi, her namazdan sonra yaptığı tesbihat dualarını otuzüç defa söylemesi gibi birçok fiilindeki bu teklik vurgusu hep bir hikmeti ve zarafeti ihtiva etmektedir. Bir başka misalde Yüce Allah'ın

⁴⁰³ Buhari, Cum'a, 18, Ezan, 20, 21.

⁴⁰⁴ Buhari, Sıfatu's-Salat, 79.

tek olarak yarattığı hurmayı, O'nun da (sav) bayram namazına giderken tek adetli olarak yemesi yine O'nun estetik tavrının bir göstergesidir.⁴⁰⁵

Hiz. Peygamber (sav), Esmâ-i Hüsnâ'yı yani Allah'ın en güzel isimlerini dahi tek rakamla şöyle ifade etmiştir: “Allah Teâlâ'nın doksan dokuz ismi vardır ki yüzden bir eksiktir. Her kim bunları ezberlerse cennete girer. Ve O (cc) tek'tir, tek olanı sever.”⁴⁰⁶ Hâsılı tekliğin Hiz. Peygamber'in (sav) hayatında tevhide vurgulayan umumi bir prensip haline geldiğini belirtebiliriz. Diğer bir rivayette ise Hiz. Peygamber (sav), gerek mü'minin izzet ve haysiyetini zedelememesi gerekse açgözlülük, bencillik gibi kötü izlenimlere sebebiyet vermemesi için hurmanın bir lokma da çiftler çiftler yenilmesini nehyetmiştir.⁴⁰⁷

Hiz. Peygamber'in (sav) fiillerindeki bir başka estetik tutumunu gösteren husus ise gücü yettiğinde giyiminde, temizliğinde, taranmasında, ayakkabıyı giymesinde ve kısacası meşru her işinde sağdan başlamayı çok sevmesidir.⁴⁰⁸ Öyle ki O (sav), ayakkabı giymedeki adabı ve zarafeti bile detaylıca şöyle anlatmaktadır: “Sizden biriniz ayakkabısını giyeceği zaman giymeye sağ ayağıyla başlasın; çıkaracağı zamanda sol ayağıyla çıkarmaya başlasın. Bu suretle sağ ayak, giyilen iki ayağın evveli; çıkarılan iki ayağında sonu olsun!”⁴⁰⁹ Yine benzer bir rivayette: “Sizden biriniz bir tek ayakkabı ile yürümesin! Ya ikisini beraber çıkarsın (çıplak ayakla yürüsün) yahut ikisini de beraberce giysin!”⁴¹⁰ buyurmuştur. Tek ayakkabı ile yürümenin, estetik kaygıdan yoksun ve görüntü kirliliğine sebep olacak çirkin ve nahoş bir davranış olması aşıkardır. Ayrıca kişinin dengesini kaybedip düşme tehlikesi söz konusu olabileceğinden Hiz. Peygamber (sav) böyle estetik bir tutumu bizlere öğütlemiş olmaktadır.

Hiz. Peygamber'in ümmetine telkin ettiği mühim ölçülerden yine birinde O (sav), bir kimsenin meclisteki herhangi bir kimseyi yerinden kaldırıp da o kişinin yerine

⁴⁰⁵ Buhari, İydeyn (İki Bayram Namazı), 4.

⁴⁰⁶ Buhari, Daavat, 68.

⁴⁰⁷ Buhari, Et'ime, 44, Mezalim ve'l-Gasb, 14.

⁴⁰⁸ Buhari, Salat, 47, Libas, 77.

⁴⁰⁹ Buhari, Libas, 39.

⁴¹⁰ Buhari, Libas, 40.

oturmasını; edebe ve nezakete aykırı olması sebebiyle kerih görmüştür.⁴¹¹ Bir başka ölçü de üç kişinin bir arada olduğu bir yerde üçüncü kişiyi kederlendirmemek için (bu üçüncü kişi, bir topluluk içine karışmadıkça) iki kişinin aralarında gizli konuşamamalarını öğütlemiştir.⁴¹² Hz. Peygamber (sav), üçüncü kişinin bu durumu kendisine hakaret olarak telakki etmesine ve hakkında mazarrat konuştuklarını düşünüp kederlenmesine sebep olabileceği için böyle ince ve hassas bir tutumu bize öğretmiş olmaktadır.⁴¹³

Hz. Peygamber'in davranışlarındaki estetik yönünü anlatan bir başka husus ise şöyledir: "Sahabe'den Cabir (rad.), bir mesele'den dolayı Hz. Peygamberin yanına gelip te evinin kapısını tıklamıştı. Hz. Peygamber: "Kim O ?" diye sormuş, Cabir'de (ra): "Ben Ben" şeklinde cevap vermişti. Peygamber, bu durumdan hoşlanmamışçasına "Ene, ene (ben, ben)!" diye itiraz etti.⁴¹⁴ Esasen burada daha münasip ve adaba daha uygun olan ölçü, kişinin açıkça ismini söylemesidir. Çünkü izin istemekten gaye, gelenin kim olduğunu ev sahibinin bilmiş ve tanımış olmasıdır. Nitekim burada "Ene (ben)" diye kinaye suretiyle verilen cevap, gayeyi temin etmemiş olmamaktadır. İşte bu yüzden her fiilin de bir teravet ve halavet içeren Hz. Peygamber (sav), Cabir'e latif ve nazik bir üslup ile "Ene, Ene (ben, ben) deme, açık olarak ismini söyle!" şeklinde bir nüktede bulunmuş olmaktadır.⁴¹⁵

3.3.2. Yolculuklarındaki Güzellikler

Üsve-i Hasene (En Güzel Örnek)⁴¹⁶ olması muktezasınca güzellik anlayışını hayatının her alanına ve anına sirayet ettiren ve bunu bir hayat felsefesi haline getiren bir insan olarak Hz. Peygamber'in yolculuklarında dahi bir çok estetik detaylar yer almaktadır. Nitekim bu ince detaylardan birinde yolculuktan dönerken bir vadi üzerinde yükseldiğinde "*Allahü Ekber*" tekbirini ve "*La İlahe illallah*" tehlilini söylemesi O'nun hep âdeti idi. Birgün Ashabı, bu tekbir ve tehlilleri yüksek bir sesle getirmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) onlara, şu zarif uyarılar da bulundu: "Ey İnsanlar!

⁴¹¹ Buhari, İtzi'zan, 31, 32.

⁴¹² Buhari, İtzi'zan, 45, 47.

⁴¹³ Sofuoğlu, a.g.e., İtzi'zan, 17, s. 3867-3768, d. 77.

⁴¹⁴ Buhari, İtzi'zan, 17.

⁴¹⁵ Sofuoğlu, a.g.e., İtzi'zan, 17, s. 3853, d. 26.

⁴¹⁶ Mümtetine, 6; Ahzab, 21.

Nefislerinize yumuşak (güzel) davranın, seslerinizi yükseltmeyin. Şüphesiz ki siz sağrı ve gaibi çağırılmıyorsunuz. Dua ettiğiniz o Allah muhakkak ki sizinle beraberdir. Şüphesiz ki O, pek işitici ve size pek yakındır. Ve O, ismi ve zatı çok mübarek; celal ve azameti de en yüce olanıdır.”⁴¹⁷ Hz. Peygamber’in (sav) yolculukta yüksek yerlere çıkma esnasında bu tesbihatları yapmasında ayrı bir hikmet ve zarafet bulunmaktadır. Nitekim yükseklik üzerine düştüğünde tekbir getirmekle, Yüce Allah’ın her şeyden yüksek ve büyük olan Kibriya’sını bildirmek istemektedir. Hz. Peygamber (sav), harp gibi yüksek iradelere dayanan seferlerde Yüce Allah’a olan güven ve bağlılığını, arazilerin değişimleri vesilesiyle meydana çıkararak sahabilere göstermiş ve böylece onların iradelerini zaman zaman kuvvetlendirip yükseltmiş olmaktadır.⁴¹⁸

Hz. Peygamber’in (sav) yolcularındaki bir başka güzel yönünü ortaya koyan bir diğer rivayette O (sav), gece vakti yolculuktan dönen bir kimsenin hemen ailesinin yanına gitmemesini⁴¹⁹ tavsiye etmektedir. Sebebi hikmet ise ailesinin kusurunu araştırırmış veyahut ailesi tarafından örtülmesi gereken bir ayıbın açılmasını istemiş gibi hoş ve münasip olmayan bir duygunun oluşmasını engellemek olmalıdır.⁴²⁰ Ayrıca gece vakti aniden eve girmenin aileyi korku ve endişeye sevk etme durumunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Bu sebeple Allah Resülü (sav) bu zarif davranışı sebebiyle kuşluk vaktini ya da öğle ile akşam arasında bir zamanı beklemiş, bu surette evine girmiştir.⁴²¹ Bu duruma mukabil olarak başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (sav), yolculuktan dönen bir kimsenin yolculuk meşgalesi biter bitmez hemen evine dönmesini de⁴²² tavsiye etmektedir. Çünkü ailesinden ayrı kalmış olan bir kişinin gurbet olması hasebiyle ailesinin ihtiyaçları artmış olacaktır.⁴²³ Ayrıca “*O Allah ki (cc) aranızda bir meveddet ve rahmet kılandır.*”⁴²⁴ ayetinde de ifade edildiği üzere sevgi, rahmet ve saadet ikliminin bir an önce aile de yaşanması için yolculuğun bitiminde hemen eve dönmek, önem arz etmektedir. Hz. Peygamber’in (sav) fiilerindeki estetik ve güzelliğe işaret eden bir başka

⁴¹⁷ Buhari, Cihad, 130, Kader, 6.

⁴¹⁸ Sofuoğlu, a.g.e., Cihad, 132, s. 1959. d. 273-274.

⁴¹⁹ Buhari, Umre, 15

⁴²⁰ Sofuoğlu, a.g.e., Umre, 17, s. 1207, d. 38.

⁴²¹ Buhari, Umre, 16.

⁴²² Buhari, Umre, 19, 20.

⁴²³ Sofuoğlu, a.g.e., Umre, 19, s. 1208, d. 42.

⁴²⁴ Rum, 21.

rivayette O (sav), ashabıyla birlikte bir yolculuk esnasında semud kavminin helak edildiği Hicr mevkiinde konaklamışlardı. Ashab (ra), bu mekânın kuyusundan su içmişler, bu suyla da hamur yoğurmuşlardı. Hz. Peygamber (sav), Ashabının, bu uğursuz diyarın menfî ve zehirli tesirinden etkilenmemeleri ve semud kavmine isabet eden belanın kendilerine de isabet etmemesi için onlara aldıkları suyu dökmelerini, yoğurdukları hamurları develerine yedirmelerini ve bir daha böyle uğursuz meskenlere girmemelerini emretmiştir.⁴²⁵

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in tüm insanlığa öğrettiği bu zarif tavsiyeler, İslam'ın; adabı muâşeret düsturları ile müesseseseleşmiş, mükemmel bir gönül medeniyeti dini olduğunu bize işaret etmektedir.⁴²⁶

3.3.3. Temizlik Konusundaki Güzellikler

Rivayetlerden hareketle Hz. Peygamber'in (sav) hayatında temizliğin mühim bir yer teşkil ettiğini ve bu konuda çok titiz yönlerinin olduğunu ifade etmemiz mümkündür. Çünkü O (sav), içi de dışı da temiz ve güzel olanları seven bir yaratıcının⁴²⁷ gönderdiği bir Peygamber'dir. Esasen O'nun (sav) gece kalktığında bile ağzını ve dişlerini iyice ovalayıp temizlemesi ve “*Ümmetime ağır gelmeyeceğini bilseydim her namaz esnasında misvak kullanmalarını emrederdim*”⁴²⁸ şeklindeki tavsiyesi, temizlik konusundaki estetik anlayışını ortaya koyan rivayetlerden biridir. Hz. Peygamber'in (sav) temizliğe verdiği önemi ve bu husustaki estetik zevkini anlatan bir başka rivayette Hz. Aişe O'nu (sav), hoşuna giden en güzel kokularla kokulandırdığını ve bu en sevdiği güzel kokuyu O'nun (sav) başında ve sakalında parlayıp şakıdığını görünceye kadar sürmeye devam ettiğini⁴²⁹ bildirmektedir. Hz. Peygamber (sav), güzel kokuya olan bu hayranlığı sebebiyle kendisine hediye edilen güzel bir kokuyu da asla geri çevirmemiştir.⁴³⁰

⁴²⁵ Buhari, Enbiya, 19.

⁴²⁶ Sofuoğlu, a.g.e., Edeb, 126, s. 3843 d. 245.

⁴²⁷ Bakara, 222.

⁴²⁸ Buhari, Cum'a, 8.

⁴²⁹ Buhari, Libas, 73, 74.

⁴³⁰ Buhari, Libas, 80, Hibe, 7.

Bir başka rivayette Allah Rasulü (sav), cuma günü güzelce gusledip yıkanan, dişlerini misvaklayan, güzel koku sürünüp temiz elbiselerini giyen sonrasında camiye gidip kimseyi rahatsız etmeden safa geçen ve sessizce hutbeyi dinleyen kimsenin o günden gelecek cumaya kadar ki günahlarının affedileceğini⁴³¹ müjdelemiştir. Diğer bir rivayette yine O (sav), güzelce abdest alıpta herhangi bir farz namazı kılan kimsenin, bu güzel abdest ile kıldığı namaz ile daha sonra kılacağı namaza kadarki günahlarının affedileceğini⁴³² haber vermiştir. O'nun (sav) bu teşviki ve tavsiyeleri esasen temizliğe ve güzelliğe olan temayülünün adeta bir terennümüdür. Allah'ın evleri olan mescitlere gelirken temizliğe çok dikkat etmek konusundaki gösterdiği hassasiyet, başka bir misalde şöyle tecessüm etmiştir. Birgün sahabeden bazısı, kendi işlerinde çalışıp da terlemeleri sebebiyle üzerlerindeki ağır bir koku ile mescide namaza gelmişlerdi. Hz. Peygamber mescidde kesif bir kokunun hakim olduğunu hissedince onlara (sav): “Keşke (güzelce yıkanıp ta) gelseydiniz.”⁴³³ şeklinde sitemde bulundu. Yine bir başka rivayette Sahabeden biri kendisine bir kap süt getirmişti. Hz. Peygamber (sav) kabın üstünün açık olduğunu görünce bu kişiye estetik tavrını ortaya koyan şöyle bir uyarıda bulundu: “Bunu herhangi bir bezle örtmeden mi getirdin? Keşke bunun üzerine (enlemesine) bir tahta parçası olsun koysaydın!”⁴³⁴ Bu bağlamda O'nun (sav) damak zevki olarak sütü, balı ve tatlıyı çok sevdiği⁴³⁵ de belirtmek gerekir. Bundan dolayıdır ki O'nun (sav), bu güzel nimetler ile misaller de verdiğini de görmekteyiz. Nitekim O (sav), gerek kendisinin ve gerekse ümmetinin fitratını Yüce Allah'ın (cc), güzel ve temiz kıldığını haber vermekte ve bunu zarif bir teşbih ile şöyle müşahhaslaştırmaktadır: “Bana içlerinde süt, bal ve şarap bulunan üç ayrı bardak sunuldu. Ben süt dolu olan bardağı seçtim ve onu içtim. Sonrasında bana: “Sen ve ümmetin (fitratınızdaki güzellik ve temizlik sebebiyle) isabet ettiniz.” denildi.”⁴³⁶ Hz. Peygamber, başka bir rivayette ise cennete girecek olan her mü'minin, beşerin atası olması sebebiyle Hz. Adem'in güzel yaratılışı ve suretiyle gireceğini ve Hz. Adem'den (as) sonra gelen her halkın (insan topluluğunun) bu zamana kadar onun güzelliğinden birer parçasını kaybetmeye devam

⁴³¹ Buhari, Cum'a, 3, 6.

⁴³² Buhari, Vudu, 25.

⁴³³ Buhari, Buyu, 15.

⁴³⁴ Buhari, Eşribe, 11.

⁴³⁵ Buhari, Et'ime, 32; Eşribe, 10, 11, 13.

⁴³⁶ Buhari, Eşribe, 11.

ettiğini ⁴³⁷ bildirmektedir. Nitekim Yüce Allah, bu hakikati ayetlerle şöyle ifade etmektedir:

“Andolsun ki biz insanı en güzel surette yarattık...”⁴³⁸

“Biz kime uzun ömür (ve güzel bir suret) verirsek onu yaratılış çizgisinde tersine çeviririz. Hiç düşünmezler mi?”⁴³⁹

Hız. Peygamber’in (sav) temizlik konusundaki titizliğini gösteren son bir misalde O (sav), herhangi bir yolculuktan dönerken Mekke’ye girmeden önce muhakkak ki güzelce yıkanıp temizlenirdi.⁴⁴⁰ O’nun bu fiilinde şüphesiz bir hikmet ve zarafet bulunmaktadır. Nitekim şehirlere, medeniyet yurtlarına girmeden önce yolculuğun insan üzerindeki manen kasvet ve rehaveti, madden de bütün kirleri gidermek ve böylece şehre tertemiz bir surette girmeyi öğütlemiştir.

Netice olarak Hız. Peygamber (sav), Mekke başta olmak üzere kültür ve medeniyetin merkezi hükmündeki şehirlere medenîce girme adabını ve usulünü, çağları aşan bir düstur olarak bütün insanlığa öğretmiş olmaktadır.⁴⁴¹

⁴³⁷ Buhari, İztî’zan, 1.

⁴³⁸ Tin, 4-5.

⁴³⁹ Yasin, 68.

⁴⁴⁰ Buhari, Zekât, 38.

⁴⁴¹ Sofuoğlu, a.g.e., Zekât, 38, s. 1065, d. 105.

SONUÇ

Estetik, güzeli ve güzelliğin prensiblerini konu edinen bir disiplindir. Estetiğin ayrılmaz bir parçası, hayatımızda da mühim bir yeri ve değeri olan güzellik ise bireyde estetik beğeni; haz, zevk ve hoşlanma duygusu oluşturan bir niteliktir. Estetik ve güzellik, batılı filozofların öncülerinden Platon ve Sokrates'in düşünce yapısında *iyi, faydalı ve doğru* sözcükleriyle aynı anlamı ihtiva etmektedir. Bu kavramların bahsi geçen filozoflarda olduğu gibi ayet ve hadislerde de genel olarak *iyi, yararlı, doğru* gibi anlamlarla bir benzerlik arz ettiğini görmekteyiz.

Güzellik, ayet ve hadis-i şeriflerde *cemil ve cemel, hüsn ve ihsan, tayyib* gibi ifadelerle yer ve anlam bulmuş bir mefhumdur. Yüce Allah'ın fitratımıza koyduğu bu niteliğin, ayet-i kerimlerde ve hadis-i şeriflerde sıkça atıfların yapıldığı bir fenomen olduğunu belirtebiliriz. İslam'ın iki ana kaynağının yaptığı bu atıflar sayesinde Müslümanların kendilerine özgü estetik zevk, beğeni, duygu ve tutumları tecessüm etmiştir. Misal olması kabilinden Osmanlı medeniyeti'nden bize miras kalan ve kadim eserlerimizden olan selatin camilerin duvarlarında kuşlar için inşa edilmiş kuşevleri; sahibine mahcup olmaması adına hizmetçinin kırdığı vazoyu tamir etmek üzere kurulan vakıflar yine verenin sadakasını gizlice bıraktığı, alanında ihtiyacı miktarınca aldığı ve böylece taşın sanat abidesine dönüştüğü sadaka taşları; İslam medeniyetinin estetik tavrını ve güzellik anlayışını ortaya koyan misallerden birkaçıdır. Bu yüzden Müslümanların estetik tutum ve davranışlarının temelini hiç şüphesiz Kur'an ayetlerindeki güzelliğe olan atıfların; Hz. Peygamber'in de güzel ahlakındaki inceliklerin ve güzide ölçülerin oluşturduğunu ifade etmemiz mümkündür.

Güzellik özellikle Hz. Peygamber'in hayatının her bir safhasında tebarüz etmiş, bir nevi anlam ve önemini O'nda bulmuş bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim O'nun (sav) estetik ve güzellik anlayışının menşei teşkil eden: *“Allah güzeldir, güzelliği sever.”* sözü, buna işaret eden bir olgudur. Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ın hakikat ve cemalat boyutuna vurgu yapan bu ifadesi, iman hayatımızın ve teslimiyet tecellilerimizin

merkezinde Yüce Allah'ın olduğunu bize hatırlatmaktadır. Buradan hareketle bütün güzelliklerin yegane merciinin ve müsebbibinin O (cc) olduğunu belirtmek gerekir.

Mutlak güzellik sahibi Yüce Allah (cc), güzelliğinin bir yansıması olarak tüm çağlara en güzel örneği (üsve-i hasene) sunmuştur. Bundan dolayı da O'nun (sav) güzelliğe bakışını ve güzellik anlayışını bambaşka kılmıştır. Nitekim her namazda ve her zaman da muntazam olarak okuduğu ve okumamızı tavsiye ettiği *Rabbena* duasında hem dünya hem de ahiret güzelliklerini istemesi, O'nun güzele olan temayülünün bir nişanesidir. Hz. Peygamber'in güzellik anlayışının müşahhas izlerini başka misallerde de görmek mümkündür. Nitekim O'nun (sav) gönül dünyasında estetik ve güzellik, bazen sadaka sevabı kazanmaya daha da öte cehennemden kurtulmaya vesile bir güzel tebessüm ya da gönül ferahlatıcı bir güzel söz olmuştur. O'nun anlayışında güzellik: "İşte Dağcağız! Biz uhudu severiz o da bizi...!" şeklinde cemadatla bile ülfet ve muhabbet bağı kurmasına vesile bir araç olmuştur. O'nun güzellik anlayışı, kimi zaman kendisinden mahrum kalmanın verdiği ızdırabla inleyen ve ağlayan bir hurma kütüğünü okşamasında ya da sahibinden şikayetçi olduğu için kendisine arz-ı hal eden bir deveyi teselli etmesinde tecessüm etmiştir. Yine O'nun (sav) duygu dünyasında estetik ve güzelliğin, hoşlanmadığı çirkin bir ismi güzel bir isimle değiştirmesiyle bambaşka bir boyuta ulaşmış olduğuna şahit olmaktayız.

Esasen Hz. Peygamber'in dilinde, fiilinde ve fikrindeki estetik ve güzellik tasavvuru sadece şimdiki zamanla mahdud neticeler içeren bir değer olarak kalmamıştır. Bilakis O'nun estetik dünyasında güzel davranışlar bazen gelecek zamana doğru uzayarak kalıcı bir modele dönüşen ve bu güzelliklere vesile olanın sevab hazinesine sürekli katkı sağlamayı devam ettiren bir sisteme dönüşmüştür. Nitekim kendi ifadesiyle İslam'da güzel bir işe vesile olan kimsenin hem kendi yaptığıının sevabını hem de kendinden sonra o güzel işi yapanların sevaplarını alması ve kendi sevabından da hiçbir şey eksilmemesi, buna delalet eden pek güzel bir misaldir. Sonuç olarak estetik ve güzellik, kendi anlam dünyasından sıyrılarak O'nun hayatının her bir anında ve alanında tebarüz etmesiyle büyük bir kıymet ve ehemmiyet kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, D. (2010). *Çağdaş din felsefesinde estetik ve sanat*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2*, İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Akyüz, H. (2016). *Nebevi öğretide estetik anlayış*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Altıntaş, R. (2002). *İslam düşüncesinde tevhid ve estetik ilişkisi*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2006). *Asırlar boyu tarihi seyri içinde misalli büyük türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Lügatı.
- Bozkurt, N. (2000). *Sanat ve estetik kuramları*. Bursa Asya Kitabevi.
- Çağrı M. (1994). DİA (Diyanet islam ansiklopedisi). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Develioğlu F. (2007). *Türkçe-osmanlıca ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitap Evi.
- Duman Z. (1989). *Kur'anı kerim 'de adab-ı muaşeret (görgü kuralları)*. İstanbul: Tuğba Neşriyat.
- Ebu Davud, Süleyman b. El-Eş'as b. İshak es-Sicistani el-Ezdi. (1992). *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ed-Darimi, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman. (1992). *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. (1992). *el-Camiu's-sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. (2008). *el-Camiu's-sahihu'l-muhtasar* Daru Müessesetü'r-Risale Suriye: Dimaşk
- el-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. (1985). *el-Edebü'l-müfred*, (tahk. Kemal Yusuf el-Hut), Beyrut: Alemü'l-Kütüb
- el-Hâkim, en-Neysaburi, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed. (1997). *el'Müstedrek ale's-sahihayn*. Kahire: Daru'l-Harameyn.
- en-Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb. (1992). *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- er-Rumi, Mevlana Celaleddin. (1991). *Mesnevi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- es-Seyyid Ahmed, İzzet . (2013). *el'-Cemal ve ilmi'l-cemal*. Amman:

Daru Hudus ve İşrakat.

es-Suyuti, Celaledin Ebu Bekr. (1286). “*el-Camiu’s-sağır min hadisi’l-beşiri’n-nezir*”, Kahire, yyk.

eş-Şehristani, Muhammed b. Abdulkirim. (2009). *Kitabu nihayeti’l-ekdam fi ilmi’l-kelam*, (tahk. Alfred Ceyyum). Kahire: Mektebetü’s-Sekafeti’d-Diniyye.

et-Taberani, Ebu’l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub. (1994). *el-Mucemu’l-evsat*, (tahk. Tarık b. İvadillah, Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseyni).

Kahire: Daru’l-Haremeyn.

Farabi, Ebu Nasr, (Çeviri: Arslan, A.). (1990). *el-Medinetü’l-fazıla*.

Ankara: Semih Ofset.

Fersahoğlu, Y. (2011). *Dinler ve çevre*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Gazali, (Çeviri: Serdaroglu, A.) (1974). *İhyau ulumi’d-din*. İstanbul: Bedir Yayınları.

Güzel, E. (2008). *İslam sanat ve estetiğinin kur’an’daki temelleri*. Konya: Konya Selçuk Üniv. Sos. Bil.

Heysemi, Ebu’l-Hasen Hafız Nüreddin Ali b. Ebi Bekr b. Süleyman. (1988).

Mecmau’z-Zevaid ve Menbau’l-Fevaid. Beyrut

Çakan, İ. L.; Kandemir, M. Y.; Küçük, R. (2005). *Riyazü’s-salihin tercümesi*, İstanbul: Erkam Yayınları.

İbn Hacer el-Askalani, Ebu’l-Fazl Ahmed b. Ali. (1960). *Fethu’l-bari şerhu sahihi’l-buhari*, (tahk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Muhibuddin el-Hatib).

Beyrut: Daru’l-Marife.

İbn Hacer el-Askalani, Şihabuddin Ahmed bin Ali. (1987). *el-Metalibü’l-aliye bizevaidi’l-mesanidi’s-semaniye*, (tahk. Yusuf Abdu’r-Rahman el-Mar’aşli). Beyrut.

İbn Kayyım el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekir b. Eyyüb. (2003).

Ravdatü’l-muhibbin ve nüzhëtü’l-müştakein, (tahk. Ahmet Şemsuddin).

Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye.

İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvini. (1992). *Sünen*.

İstanbul Çağrı Yayınları,

İbn Sad, Ebu Abdullah Muhammed. *Kitabu’t-tabakati’l-kebir*, . Beyrut: Daru Sadr.

İbn Hanbel, Ahmed. b. Muhammed. (1992). *Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- İbn Manzur, Ebu'l-Fazl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrerem el-İfrîki el-Mısri. (1956). *Lisanu'l-arab*. Beyrut: Daru Sad.
- İbn Mahled. (1986). *Ahbarus' sığar*. Fas/Rabat.
- İbnü'l-Arabi, Muhyiddin Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Hatimi. , *Fususul-hikem, (talik. Ebu'l-Ala Afifi)*. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabî.
- İbnü'l-Cevzi, Cemaleddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman. (1987). *Nüzhetü'l-a'yuni'n-nevazir fi ilmi'l-vücuha ve'n-nezair*. (tahk. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Razi, Beyrut: Müessesetü'r-Risale.
- Işık, A. (2013). *Din ve estetik felsefi bir inceleme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kastalani, Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekr b. Abdülmelik b. Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin b. Ali Askalani. (1984). *“Mevahib-i ledünniyye tercümesi”*, İstanbul.
- Koç, T. (2009). *İslam Estetiği*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Kopal, E. (2013). *“Buhari ve müslim hadisleri çerçevesinde Hz. peygamber'in nezaket ve zârefeti”*, Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari, (tahk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türk). (2006). *el-Cami' li ahkâmi'l-kur'an, (Tefsiru'l-kurtubi)*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale.
- Muhtar, A. (2002). *Mu'cem el-arabiyyi'l-esasi*. Tunus: Tunus: Lidurus Yayınları.
- Muhyiddin İbnü'l-Arabi. (1999). *Futuhâtı mekkiyye, (tahk. Ahmet Şemsüddin)*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Mutluel, O. (2010). *Kuran ve Estetik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn b. Haccac el-Kuşeyri. (1992). *Sahihu müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Müstakimzade Şeyh Süleyman Saadeddin Efendi. (2012). *“Şerh-i divan-ı alî”*, İstanbul: Derin Yayınları
- Topbaş, O. N. (2007). *“Tefekkür”*, İstanbul: Altınoluk Eylül Ayı Dergisi,

Eylül Sayısı, İstanbul, 2007, sayı: 259, s. 32.

Topbaş, O. N. (2006). *Emsalsiz örnek şahsiyet*. İstanbul: Erkam Yayınları.

Topbaş, O. N. (2015). *Fahri âlem habib-i hüda hz. muhammed mustafa (sav)*.

İstanbul: Erkam Yayınları.

Rağib el-İsfehani. (1986). *el-Müfredat fi garibi'l-kur'an*. İstanbul: Daru Kahraman.

Ertuğrul, R. (2004). “*Kur’ana göre insanın psiko-sosyal açıdan değerlendirilmesi*”

(*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç, S. (2017). “*Allah Güzeldir, güzelliği sever*” adlı makale. Diyanet

Nisan Ayı Dergisi, s.1.

Sönmez, S. (2000). *Esmâ'ya açılan kapı: estetik*. Köprü Dergisi, Sayı:71, s. 2.

Şimsek, İ. (2014). *Dinin estetik boyutu*. Samsun: Etüt Yayınları.

Taşkent, A. (2013). *Güzelin peşinde (Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd’de estetik)*.

İstanbul: Klasik Yayınları.

Tunalı, İ. (1996). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türkmen, S. (2007). *Kuran’da nezaket*. Ankara: Diyanet İlmi Dergisi Aralık, s. 74.

Vakıdi, Ebu Abdillâh Muhammed bin Ömer, Meğazi. (1989). *Meğazi*. Beyrut: yyk.

Yıldız, M. (2012). *İbn-i hazm’in güzellik anlayışı*. Felsefe ve

Sosyal Bilimler Dergisi sayı: 13, s. 12.

Ömer Y. (2008) “*Toplumun birlik ve beraberliğine katkı sağlayan bazı sufi*

deneyimler, (Kesrette vahdet)”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat

Fakültesi Dergisi, 1, (349-376), s. 10.

İTERNET KAYNAKÇASI

Etimoloji Türkçe, www.etimolojiturkce.com/kelime/zarafet/letafet/edep/nezaket/) et. 30.04.2018

Osmanlıca Lügat Sitesi (www.osmanlica.ihya.org/letafet) et. 30.04.2018.

<http://hadisler.vesiletunnecat.com/c/camiussagir/indexana.htm>) et. 30.04.2018.

Mehmet Sofuoğlu, Sahih-i Buhari Tercümesi, Ötüken Yayınları, İstanbul, ty.,e-kitap için, <http://islamiokitap.blogspot.com/> et. 04.05.2018.

Ömer Çelik, Murat Kaya ve Mustafa Öztürk, **Üsve-i Hasene-2 (En Güzel İnsan)**, Erkam Yayınları, İstanbul 2006, “*Peygamberimizin (sav) Hayvanlara Muamelesi*”, e-kitap için, <http://www.cemalullah.com/?cat=2/> c. 2, et. 04.05.2018.

Mektebetü’ş-Şamile, Kütüphane Programı, www.Shamela.ws et. 24. 05. 2018.

Nedirnedemek.net, Lügat Sitesi, “Halavet, Nezahet, Teravet”, www.nedirnedemek.com et. 30.04. 2018.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Bilal Ferhat AHLATCIOĞLU

Doğum Yeri ve Yılı : Kastamonu / 1988

Medeni Hali : Evli / 2 Çocuk Babası

Yabancı Dili : Arapça

E-posta : bilal_ferhat@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Kadıköy İmam Hatip Lisesi

Lisans : Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Mesleki Deneyim

İş Yeri: İmam-Hatip / Eminönü Tahtakale Ticaret Merkezi Mescidi, Fatih/İSTANBUL

Hüsn-i Hat Sanatı Öğreticiliği ve Çalışmaları, İSTANBUL